

UNIVERSITATEA ROMÂNNO-AMERICANĂ
FACULTATEA DE DREPT

LUCRARE DE LICENȚĂ

Disciplina Drept financiar

Coordonator științific

Prof. Univ. Dr. Marin Popescu

Absolvent

Adrian Ionuț Codirlaşu

București
Februarie 2006

UNIVERSITATEA ROMÂNNO-AMERICANĂ
FACULTATEA DE DREPT

Disciplina Drept financiar

Tema Creditul bancar

Coordonator științific

Prof. Univ. Dr. Marin Popescu

Absolvent

Adrian Ionuț Codirlaşu

București
Februarie 2006

Cuprins

INTRODUCERE	5
CAP. II. CREDITUL BANCAR ȘI POLITICA DE CREDITARE	10
II.1. DEFINIȚIE ȘI CLASIFICARE	10
II.2. TRĂSĂTURILE CREDITULUI BANCAR	19
II.3. ROLUL CREDITULUI BANCAR ÎN ECONOMIE	23
II.4. POLITICA DE CREDITARE	26
CAP. III. ACTIVITATEA DE CREDITARE ÎN ROMÂNIA	33
III.1. REGLEMENTĂRILE PRUDENȚIALE ALE ACTIVITĂȚII DE CREDITARE ÎN ROMÂNIA	33
III.1.1. CLASIFICAREA CREDITELOR	33
III.1.2. CONSTITUIREA PROVIZIOANELOR DE RISC	37
III.1.3. INDICATORUL DE SOLVABILITATE	38
III.1.4. EXPUNERILE MARI	43
III.1.5. CREDITUL DE CONSUM	46
III.1.6. CREDITUL ÎN VALUTĂ	48
III.1.7. PROCEDURI INTERNE	49
III.1.8. CENTRALA ÎNCIDENTELOR DE PLĂȚI	51
III.1.9. CENTRALA RISCURILOR BANCARE	54
III.2. EVOLUȚIA CREDITULUI BANCAR ÎN ROMÂNIA	57
CAP. IV. DECIZIA DE CREDITARE	61
IV.1. METODOLOGIA DE CREDITARE	61
IV.2. ANALIZA DOSARULUI DE CREDIT	62
IV.2.1. ANALIZA ASPECTELOR NEFINANCIARE	63
IV.2.2. ANALIZA ASPECTELOR FINANCIARE	71
IV.2.3. ANALIZA PERSPECTIVELOR DE DEZVOLTARE PE BAZĂ DE <i>CASH-FLOW</i>	78
IV.2.4. REFERATUL DE CREDIT	79
CAP. V. CONTRACTUL DE CREDIT BANCAR	80
V.1. CLAUZELE CONTRACTELOR DE CREDIT	80
V.2. DOCUMENTAȚIA CONTRACTULUI DE CREDIT	86
V.3. COSTUL CREDITULUI	88
CAP. VI. GARANȚILE ÎN ACTIVITATEA DE CREDITARE	90
VI.1. DEFINIȚIE ȘI CLASIFICARE	90
VI.2. DREPTUL DE GAJ GENERAL	90
VI.3. GARANȚILE PERSONALE (CAUȚIUNEA)	92
VI.4. GAJUL COMERCIAL	94
VI.5. IPOTECA	99
VI.6. AFECTAREA CA GARANȚIE A SOLDULUI CREDITOR AL UNUI CONT BANCAR	103

<u>CAP. VII. MANAGEMENTUL RISCULUI ÎN PROCESUL DE CREDITARE</u>	104
VII.1. PRACTICI CURENTE	104
VII.2. MANAGEMENTUL RISCULUI DE CREDIT CONFORM ACORDULUI BASEL II	107
VII.2.1. NECESITATEA ÎMBUNĂTĂȚIRII ACORDULUI BASEL I	107
VII.2.2. ABORDAREA STANDARD	109
VII.2.3. ABORDAREA BAZATĂ PE RATING-URI INTERNE	115
<u>CAP. VIII. STUDIU DE CAZ</u>	117
<u>CAP. IX. CONCLUZII</u>	131
<u>BIBLIOGRAFIE</u>	134
LEGISLAȚIE	134
TRATATE, CURSURI, MONOGRAFII	140
STUDII, ARTICOLE DIN LITERATURA DE SPECIALITATE	142

Introducere

Economiștii au fost preocupați de multă vreme de rolul dezvoltării intermediarii financiare în alocarea resurselor. Ipoteza că dezvoltarea sectorului financiar facilitează alocarea eficientă a resurselor este menționată în Schumpeter (1912), care afirmă că băncile identifică întreprinzătorii cu un potențial ridicat de creștere, contribuind prin aceasta la alocarea eficientă a resurselor. Mai recent, Levine (1997) descrie un număr de canale prin care dezvoltarea intermediarii financiare poate afecta eficiența alocativă, incluzând generarea de informație, distribuirea riscurilor, finanțarea și monitorizarea.

Evaluarea firmelor, a managerilor și a condițiilor pieței este dificilă și costisitoare – cei care economisesc pot să nu dispună de timpul, expertiza ori mijloacele necesare pentru colectarea și procesarea informațiilor. Cei care economisesc vor fi reticenți în a investi în activități despre care nu este disponibilă suficientă informație. Prin urmare, costurile mari ale informației pot împiedica capitalurile să se îndrepte către cele mai profitabile utilizări.

Costurile de obținere a informației stimulează apariția intermediarilor financiari. Să presupunem existența un cost fix pentru obținerea informațiilor referitoare la o anumită tehnologie de producție, un cost ce trebuie plătit de fiecare investitor în absența intermediarilor financiari. Ca răspuns la această structură a costului informației, investitorii pot constitui, se pot alătura sau pot folosi intermediari financiari (bănci), pentru a realiza economii în ceea ce privește costurile de obținere și procesare a informațiilor asupra oportunităților de investiții, îmbunătățind astfel eficiența alocării resurselor.

Dincolo de identificarea celor mai bune tehnologii de producție, intermediarii financiari pot stimula procesul de inovare prin identificarea acelor întreprinzători cu cele mai mari șanse de a introduce noi produse și tehnologii productive. Așa cum elocvent afirma Schumpeter (1912): „*Bancherul, prin urmare, nu este atât un mijlocitor ... el autorizează, în numele societății ... inovarea*”.

În identificarea rolului instituțiilor financiare în alocarea resurselor către firme și industrii cu un bun potențial de dezvoltare, trebuie remarcată existența mai multor

funcții ale intermediarilor financiari care pot avea implicații pe termen scurt și lung asupra creșterii sectoarelor economiei: asigurarea finanțării externe; obținerea și diseminarea informației; supraveghere și monitorizare; diversificarea riscurilor.

Asigurarea finanțării externe. Așa cum este descris în Schumpeter (1912), instituțiile financiare asigură fonduri întreprinzătorilor cu perspective bune de dezvoltare. Orice industrie cu oportunități mari de creștere va avea nevoie de o cantitate ridicată de finanțare din exterior, deoarece *cash-flow*-urile viitoare (și investițiile curente) vor fi ridicate comparativ cu *cash-flow*-urile curente. Întrucât instituțiile financiare permit firmelor (și deci industriilor) cu potențial ridicat de dezvoltare o mai bună finanțare a investițiilor curente, industriile de perspectivă se vor dezvolta într-o mai mare măsură în țările cu un sistem financiar performant. După cum sugerează Rajan & Zingales (1998), industriile cu o nevoie inerentă de finanțare externă (cu un grad ridicat de dependență financiară) – precum industria farmaceutică (datorită costurilor ridicate de cercetare-dezvoltare) – vor fi relativ avantajate în a răspunde oportunităților de dezvoltare în țările cu instituții financiare performante, aceste țări posedând astfel un avantaj comparativ în sectoarele cu un grad ridicat de dependență financiară. Astfel, este anticipată existența unor contribuții ridicate la venitul național ale sectoarelor cu un grad ridicat de dependență financiară în economiile cu sisteme financiare dezvoltate.

Obținerea și diseminarea informației. În plus față de rolul de finanțare descris mai sus, King și Levine (1993) accentuează rolul instituțiilor financiare în depășirea problemelor informaționale care sunt adesea prezente în sectoare ce posedă oportunități noi de dezvoltare. Prin semnale de preț și alocarea de resurse specializate pentru evaluarea perspectivelor firmelor, instituțiile financiare cu o bună funcționare pot să aloce atât resurse în mod direct proiectelor cu potențial, cât și să semnaleze economiei în sens larg acele sectoare cu un potențial de dezvoltare ridicat, facilitând dezvoltarea oricărui sector nou și nesigur.

Risc și incertitudine. Dincolo de deficitul de informație disponibilă, finanțarea oportunităților noi de afaceri va fi foarte probabil însoțită de riscuri ridicate. În modelul lui De la Fuente & Marin (1996), aceasta face ca întreprinzătorii să aloce resurse unor proiecte mai sigure, dar și cu un potențial mai scăzut, ceea ce implică un răspuns mai slab la oportunitățile de afaceri profitabile.

Monitorizare. Modelul lui Blackburn & Hung (1998) se concentrează asupra rolului pe care funcția de monitorizare a instituțiilor financiare îl joacă în promovarea dezvoltării economice. Strâns legată de acest model este ideea că intermediarii financiar nu numai că „aleg câștigătorii”, ci îi și creează. Astfel, în plus față de selectarea în decizia de finanțare a acelor proiecte cu potențial ridicat, instituțiile financiare pot asigura ca firmele ce primesc fonduri să le folosească astfel încât să profite la maximum de oportunitățile de creștere existente.

Participarea în proporție ridicată a creditului la finanțarea economiei, implicațiile acestuia asupra creșterii economice și echilibrului monetar explică interesul literaturii în domeniu pentru conținutul creditului și definirea lui. Sistematizând numeroasele opinii exprimate, se pot structura trei concepții privind elementul fundamental în definirea creditului: creditul ca încredere, creditul ca formă a relațiilor de schimb și creditul ca expresie a relațiilor de redistribuire.

Creditul ca încredere. Unii economiști apreciază că ideea de încredere ar reprezenta principalul conținut al creditului. Potrivit acestei concepții, creditul este o categorie subiectivă, psihologică. Noțiunea de credit își are originea în latinescul *credito* (a avea încredere). Încrederea este necesară în relațiile de împrumut; pentru ca relația de credit să se manifeste, creditorul trebuie să aibă încredere în calitățile morale ale debitorului, să fie convins de bonitatea sa, de capacitatea de a face plata la scadență, de solvabilitatea acestuia.

Creditul ca schimb. Unii autori consideră creditul ca fiind o formă particulară a schimbului. Astfel, economistul francez Jean Marchal consideră creditul ca schimb separat în timp, operațiunile de credit sunt operațiuni de schimb care prezintă acea particularitate că un interval de timp apreciabil separă efectuarea prestației de efectuarea contraprestației. Totuși, creditul nu este o formă a schimbului. Schimbul se caracterizează prin cedarea unei mărfi cu o anumită valoare de întrebuințare și obținerea echivalentului general, a banilor, în vederea procurării unei alte mărfi, cu o altă valoare de întrebuințare. Schimbul (de echivalente) nu modifică mărimea valorii, ci numai forma materială în care ea se concretizează. Spre deosebire de schimbul de mărfuri, al cărui mobil este valoarea de întrebuințare, scopul creditului nu este înlocuirea unei valori de întrebuințare printr-o altă valoare de întrebuințare, ci

mărimii valorii. Acordarea și rambursarea creditului nu modifică conținutul material al valorii. Creditul nu exprimă relații tipice de schimb. Nu există îndreptățiri pentru a defini creditul ca fiind formă a schimbului, nici chiar cu acea particularitate a separării în timp a actului prestației (acordarea creditului) de actul contraprestației (rambursarea creditului). Și dacă creditul nu exprimă, în principal, relații de schimb, atunci el nu poate fi redus la un gen specific de schimb care începe în prezent și se termină în viitor. Fără să fie o formă a schimbului, creditul este legat de schimb întrucât împrumuturile sunt, de regulă, contractate cu scopul de a face plăți pentru livrări de mărfuri efectuate de către furnizori.

Creditul ca expresie a relațiilor de redistribuire. Ceea ce deosebește esențial creditul de schimbul de mărfuri este mobilul creditării care înseamnă redistribuirea valorii. Conținutul economic specific al creditului îl constituie transferul unei părți din produsul social de la unii participanți la circuitul economic către alți participanți la acel circuit, un transfer cu caracter temporar. Conținutul economic principal al creditului este transferul de capital între persoane fizice și juridice – o formă specifică de mișcare a capitalului de împrumut. Creditul este o componentă a relațiilor de repartiție, o formă particulară a acestor relații care are caracter temporar, spre deosebire de relațiile de redistribuire ce au loc pe linie fiscală, în raporturile cu bugetul public, cărora le sunt proprii redistribuirii valorice cu titlu definitiv.

Cele trei grupuri de concepții asupra creditului – încredere, formă specifică a schimbului, formă particulară a relațiilor de redistribuire – se corelează între ele și numai împreună configurează relațiile de credit în ansamblul lor.

În economia de piață, creditul are un rol deosebit. Creditul este unul dintre motoarele principale ale întregului angrenaj economico-social. Utilizarea rațională a creditului sporește puterea productivă a capitalului și asigură un volum mare de produse. Creditul a apărut pe baza dezvoltării producției de mărfuri, corelat cu dezvoltarea schimbului.

Creditul permite disponibilizarea de fonduri lichide pentru investiții productive. Fondurile disponibile, constând în economii pentru diferite perioade de timp, precum și fondurile strânse prin vânzarea de acțiuni și obligațiuni pot fi folosite pentru acordarea de împrumuturi întreprinderilor de stat și celor particulare.

Sub aspect economic, creditul reprezintă operațiunea prin care o persoană fizică sau juridică (debitor) obține fonduri sau bunuri de la altă persoană fizică sau juridică (creditor), asumându-și obligația să le restituie sau să le plătească la termen/scadență. Creditul a apărut din necesitatea stingerii obligațiilor dintre diferiții agenți economici, proces căruia moneda lichidă nu-i putea face față.

Operațiunile de credit pot interveni într-o gamă amplă de relații între indivizi sub forma unor acorduri personale simple, până la tranzacțiile formalizate ce se efectuează pe piețe monetare sau financiare foarte dezvoltate și formulate în cadrul unor contracte complexe. O parte importantă a relațiilor de credit privește mobilizarea capitalurilor disponibile și a economiilor.

Părțile implicate, tipul de instrumente utilizate și condițiile în care creditul este consimțit sunt extrem de diverse și în continuă evoluție. Dispozitivul instituțional variază, de asemenea, de la țară la țară.

Cap. II. Creditul bancar și politica de creditare

II.1. Definiție și clasificare

Conform art. 3 alin. (1) pct. 7 al Legii privind activitatea bancară nr. 58/1998, creditul bancar este definit ca fiind „orice angajament de plată a unei sume de bani în schimbul dreptului la rambursarea sumei plătite, precum și la plata unei dobânzi sau a altor cheltuieli legate de această sumă sau orice prelungire a scadenței unei datorii și orice angajament de achiziționare a unui titlu care încorporează o creanță sau a altui drept la plata unei sume de bani”.

Din textul citat rezultă trei modalități ale creditului bancar:

- a) împrumutul de fonduri,
- b) prelungirea scadenței unei datorii,
- c) scontul.

Creditele pot fi clasificate funcție de mai multe criterii, printre care:

- scadența creditului: credite pe termen scurt (cu scadența mai mică de un an), credite pe termen mediu (cu scadența cuprinsă între 1 și 5 ani) și credite pe termen lung (cu scadența mai mare de 10 ani);
- natura garanțiilor rambursării: credite „în alb” (cu garanții personale) și credite cu garanții reale;
- creditor: credite consorțiale (acordate de un grup de bănci) și credite acordate de o singură bancă;
- locul utilizării creditului: credite interne și credite internaționale;
- conținutul creditului: credite în fonduri bănești și credite prin semnătură (acceptarea sau avalul unui efect de comerț, cautiunea, garanția bancară autonomă);
- destinația fondurilor: credite pentru furnizori (de finanțare a producției) și credite pentru cumpărători;
- posibilitatea băncii de a refinanța: credite mobilizabile și credite nemobilizabile.

Creditele pe termen scurt se acordă în lei sau în valută. În funcție de destinație, creditele pe termen scurt în lei pot fi: credite globale de exploatare; linii de credite;

credite pentru stocuri temporare și sezoniere; credite pentru export; credite de trezorerie pentru produse cu ciclu lung de fabricație; credite de scont; credite pentru cecurile remise spre încasare; credite de *factoring*; credite pentru facilități de cont; credite pentru echipament; credite pentru mărfurile vândute cu plata în rate; credite acordate unor persoane fizice, destinate unor activități economice sau pentru consum. Creditele pe termen scurt în valută pot fi: credite acordate importatorilor pentru bunuri determinate individual; deschideri de credite pentru importul de materii prime; credite acordate importatorilor de bunuri și servicii, pe bază de finanțare externă; credite garantate cu creanțe asupra străinătății; credite de *factoring*; credite acordate persoanelor fizice pentru consum.

Creditele pe termen mediu și lung se acordă, în lei, pentru echipament; leasing; investiții imobiliare; procurarea de inventar agricol, mijloace de transport, bunuri de folosință îndelungată etc. Creditele pe termen mediu și lung în valută se acordă pentru: import destinat modernizării și dezvoltării capacităților de producție; import destinat re tehnologizării; investiții imobiliare; achiziționarea din import de mașini, utilaje, instalații, mijloace de transport etc.

Creditele globale de exploatare (de tip *revolving*) se acordă în limita unui plafon global, care se determină periodic (trimestrial) pe baza analizei fluxului de lichidități (*cash flow*). Perioada pentru care se acordă este de maxim 90 de zile, care poate fi reînnoită, fără a depăși 12 luni de la inițiere.

Deschiderile de credite permanente (liniile de credit) funcționează tot pe principiul *revolving*. Banca se obligă să acorde pe o durată de timp determinată, cu titlu de împrumut, fonduri utilizabile în mod fracționat, în limita unui plafon, astfel încât soldul zilnic al angajamentelor să nu depășească volumul liniei de credit aprobate.

Destinația fondurilor este fie finanțarea ansamblului activității debitorului, fie a unor componente ale acesteia, iar termenul pentru care se acordă aceste credite sunt de 3, 6 sau maximum 12 luni.

Credite pentru finanțarea stocurilor temporare și a stocurilor sezoniere sunt acordate producătorilor având o activitate ciclică, pe baza documentației care justifică formarea acelor stocuri sau, după caz, agenților economici care constituie stocuri de produse agricole.

Creditele pentru export sunt acordate pe baza documentației generale de creditare și a contractelor de export care prevăd obiectul exportului, condițiile și termenele de livrare, modalitățile și scadențele plăților etc.

Creditele pentru finanțarea exporturilor se acordă numai dacă solicitantul prezintă confirmarea unei alte bănci, române sau străine a deschiderii acreditivului irevocabil, în favoarea acestuia sau un alt document similar (scrisoare de garanție bancară, avalul unui efect de comerț etc.) emanând de la o asemenea bancă, agreată de banca creditoare.

Destinația fondurilor împrumutate de bancă poate fi aprovizionarea cu materii prime, materiale, combustibil etc. pe piața internă sau din import, necesară finanțării producției contractate la export.

Banca creditoare poate pretinde și contractarea unei asigurări contra riscului de neplată, ținând seama și de categoria riscului de țară în care se încadrează debitorul mărfurilor exportate.

Creditele de trezorerie pentru finanțarea producției cu ciclu lung de fabricație (peste 12 luni) se referă, de regulă, la construcția de nave maritime și fluviale, aeronave, instalații complexe etc.

Creditul prin scontul cambiei sau biletului la ordin se realizează prin girul efectului de comerț în favoarea băncii care creditează imediat, sau la termenul convenit, contul curent al girantului cu o sumă inferioară celei înscrise pe efectul de comerț. Diferența reprezintă rata scontului și este alcătuită din dobânda corespunzătoare sumei și timpului rămas până la scadența efectului de comerț plus comisionul băncii. Creditarea contului curent al girantului se face sub condiția rezolutorie a încasării creanței, la scadență, de către bancă, de la tras sau emitent.

Creditele acordate pe baza cecurilor remise spre încasare reprezintă anticipări ale creditării conturilor curente ale clienților remitenți față de data încasării efective a cecurilor. Creditarea se face sub rezerva încasării de la emitent și se stornează dacă cecurile se restituie neplătite.

Creditul de factoring reprezintă operațiunea prin care un client (*furnizor* sau *aderent*) transmite creanțele sale unui *factor* care, în schimbul unei remunerații (agio) se obligă să le încaseze, plătindu-i aceste creanțe fie la scadența lor (*maturity factoring*), fie anticipat (*old line/discount factoring*). În ambele situații, factorul își asumă riscul de neplată din partea debitorului.

Conform legislației române, art. 2 alin. 2 lit. b) al O.U.G. nr. 10/1997, *factoringul* este definit ca fiind un contract încheiat între o parte, denumită *aderent*, furnizoare de mărfuri sau prestatoare de servicii, și o societate bancară sau o instituție financiară specializată, denumită *factor*, prin care aceasta din urmă asigură finanțarea, urmărirea creanțelor și protecția riscurilor de credit, iar aderentul cedează factorului, cu titlu de vânzare sau gaj, creanțele din vânzarea de bunuri sau prestarea de servicii pentru terți.

În practica bancară, pe lângă plata la prezentarea facturilor și plata la scadență există și o situație intermediară: la prezentare, factorul plătește o parte din valoare facturilor, cu titlu de avans iar diferența se plătește la o altă dată, convenită cu aderentul.

Factorul dobândește creanțele în deplină proprietate și asumându-și riscul neîncasării de la debitori. El nu poate regresa contra aderentului dacă existența creanțelor este certă și nu fictivă.

Creanțele preluate în proprietatea băncii sunt urmărite și încasate de aceasta, cu colaborarea aderentului. Banca nu suportă decât riscul neîncasării decât în situația insolvenței debitorului.

Creditele pentru facilități de cont sunt acordate pe perioade de timp scurte (până la 15 zile) clienților cu o foarte bună situație financiară, pentru rezolvarea unor probleme temporare de lichidități, în limita unor plafoane stabilite prin normele fiecărei bănci, în raport cu solicitările clienților.

Creditele pentru echipament, pe termen scurt (maxim 12 luni) sunt destinate finanțării unor diferențe între resursele proprii și costurile investițiilor productive ale clienților (inclusiv costurile privind probele tehnologice). Cuantumul creditului se dimensionează astfel încât aportul fondurilor proprii la finanțarea investiției să reprezinte cel puțin 15% din valoare.

Uneori, creditele cu această destinație sunt acordate sub forma creditelor consorțiale, prin participarea mai multor bănci la cofinanțare, una dintre aceste bănci fiind coordonatoarea creditării.

Creditele pentru mărfuri cu plata în rate sunt destinate finanțării comercianților care vând, cu plata în rate, bunuri de folosință îndelungată, pentru acoperirea necesităților de lichidități în perioada de timp până la încasarea integrală a prețului.

Creditele acordate comercianților persoane fizice, producătorilor agricoli individuali și consumatorilor sunt condiționate de realizarea de către solicitanți a unor venituri certe și stabile și de existența unui cont curent personal la banca creditoare, având sold creditor constant cel puțin egal cu rata lunară de rambursare. Banca pretinde și garanții personale și reale corespunzătoare. Solicitantul de credit consimte utilizarea fondurilor împrumutate exclusiv pentru plăți prin virament.

Creditele de factoring în valută au ca obiect creanțe comerciale în valută constatate prin facturi acceptate pentru livrări de mărfuri la export sau pentru executări de lucrări ori prestări de servicii în valută, cu scadența plății până la 180 de zile.

Creditele pe termen mediu și lung pentru echipament sunt acordate în completarea resurselor bănești proprii ale solicitanților pentru realizarea de investiții. Pe lângă documentația uzuală, solicitanții de credite de acest fel mai prezintă băncilor și documentația tehnică aferentă investiției pentru care se cere finanțarea, studiul de fezabilitate, proiecția fluxului de lichidități pentru întreaga activitate economică, situația juridică a terenului, avizele de mediu, memoriul de fundamentare incluzând rezultatele financiare scontate etc.

Creditele acordate de bănci cu acest titlu acoperă în mod uzual până la 85% din costul total al investiției. Diferența, reprezentând resursele proprii ale solicitantului, se angajează în cheltuieli anticipate față de fondurile împrumutate de la bancă.

O grupă aparte, în cadrul creditelor pentru investiții, o reprezintă creditele pentru cumpărarea de active, care se acordă pe o perioadă de cel mult 10 ani, în vederea finanțării a maximum 80% din preț, restul fiind acoperit din propriile fonduri ale solicitantului. Documentația în vederea acordării creditului va cuprinde în plus

proiectul de contract de vânzare-cumpărare și dovada existenței fondurilor proprii în cont deschis la una dintre agențiile băncii creditoare.

Creditele pentru echipament, pe termen mediu sau lung pot fi acordate sub formă de credite consorțiale. Contractele se încheie între băncile coordonatoare și solicitanți și sunt contrasemnate de băncile cofinanțatoare. Acordarea creditului, executarea ordinelor de plată, controlul executării investiției finanțate, urmărirea rambursării și a plății dobânzilor sunt în sarcina băncii coordonatoare, care le informează periodic și pe celelalte bănci cofinanțatoare.

Credite pentru activitatea de leasing. Băncile se pot implica în finanțarea activității de leasing fie prin creditarea leasingului operațional, fie prin constituirea societăților de leasing financiar (Legea nr. 58/1998, art. 8, alin final).

Operațiunile de leasing sunt definite în art. 1 al O.G. nr. 51/1997 aprobată și modificată prin Legea nr. 90/1998 și prin Legea nr. 99/1999, Titlul II, art. IV, ca fiind operațiunile pe care o parte, denumită *locator/finanțator*, transmite pentru o perioadă determinată dreptul de folosință asupra unui bun, al cărui proprietar este, celelalte părți, denumită *utilizator*, la solicitarea acesteia, contra unei plăți periodice, denumită *rată de leasing* (redevență), iar la sfârșitul perioadei de leasing, locatorul/finanțatorul se obligă să respecte dreptul de opțiune al utilizatorului de a cumpăra bunul, de a prelungi contractul de leasing, ori de a înceta raporturile contractuale. Utilizatorul poate opta pentru cumpărarea bunului înainte de sfârșitul perioadei de leasing, dacă părțile convin astfel și dacă utilizatorul achită obligațiile asumate prin contract.

Obiect al contractului de leasing pot fi bunuri imobile, bunuri mobile de folosință îndelungată aflate în circuitul civil, cu excepția înregistrărilor pe bandă audio și video, a pieselor de teatru, manuscriselor, brevetelor și a drepturilor de autor.

Leasingul financiar se distinge de *leasingul operațional* prin prezența uneia sau mai multora dintre condițiile prevăzute de art. 1 lit. e al O.G. nr. 51/1997:

1. riscurile și beneficiile aferente dreptului de proprietate trec asupra utilizatorului din momentul încheierii contractului de leasing;
2. părțile au prevăzut expres că la expirarea contractului de leasing se transferă utilizatorului dreptul de proprietate asupra bunului;

3. utilizatorul poate opta pentru cumpărarea bunului, iar prețul de cumpărare va reprezenta cel mult 50% din valoarea de intrare (prețul de achiziție) pe care acesta o are la data la care opțiunea poate fi exprimată;
4. perioada de folosire a bunului în sistem de leasing acoperă cel puțin 75% din durata normală de utilizare a bunului, chiar dacă, în final, dreptul de proprietate nu este transferat.

Leasingul operațional nu îndeplinește nici una dintre condițiile enumerate mai sus.

Calitatea de finanțator (locator) o are societatea de leasing, persoană juridică română sau străină iar calitatea de utilizator o poate avea orice persoană fizică sau juridică, română sau străină.

Băncile pot acorda societăților de leasing credite pe termen mediu pentru achiziționarea bunurilor care fac obiectul contractelor de leasing financiar. În mod uzual, volumul creditului nu depășește 85% din prețul de cumpărare al bunului. Determinarea cuantumului total al creditului se efectuează în concordanță cu cuantumul redevenței, deoarece aceasta reprezintă principala sursă de rambursare a creditului.

Creditele acordate pe termen mediu și lung comercianților persoane fizice, asociațiilor familiare, producătorilor agricoli individuali și consumatorilor persoane fizice pentru investiții imobiliare și pentru procurarea de bunuri de folosință îndelungată, pot avea ca destinație cumpărarea de mijloace de transport, inventar agricol, locuințe personale, autoturisme noi, tehnică informatică etc.

Creditele de forfetare, în valută (art. 8 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 58/1998) se realizează prin cumpărarea de către bancă a unor creanțe comerciale în valută, prețul fiind determinat sub forma unei taxe de forfetare. Devenită cesionară a creanței, banca renunță la regres contra cedentului.

În mod uzual, creanțele sunt încorporate în titluri de credit pe termen mediu (maxim trei ani), cambii acceptate, bilete la ordin, care sunt girate odată cu cesiunea creanțelor și sunt avalizate de o bancă străină, agreată de banca cesionară.

Titlurile de credit acceptate la forfetare sunt fie avalizate de o bancă străină agreată de banca cesionară, fie însoțite de o scrisoare de garanție din partea unei asemenea bănci.

Predarea către bancă a titlurilor de credit se efectuează, în mod uzual, cu 15 zile lucrătoare înainte de scadența plății acestora.

Taxa de forfetare convenită băncii se calculează în raport de valoarea creanței cedate, de dobânda percepută de bancă la creditele în valuta respectivă și de numărul zilelor rămase până la scadența de plată a titlului de credit acceptat la forfetare, plus o marjă globală de risc.

Creditele prin semnătură cunosc diverse forme: scrisorile de garanție bancară în lei sau în valută și avalul titlurilor de credit.

Scrisoarea de garanție bancară, ca varietate a creditului prin semnătură, constă în asumarea de către bancă a angajamentului de a plăti o sumă determinată, în considerația unui contract fundamental și în vederea executării acestuia, dar această obligație de plată este privită ca independentă de acel contract, în sensul că creditorului nu-i vor fi opozabile excepțiile bazate pe clauzele contractului.

Durata asumării garanției bancare este menționată în textul scrisorii. La expirarea duratei, garanția își încetează efectele. Pe durata prevăzută, garanția nu funcționează automat. Este necesar ca beneficiarul să ceară în scris și expres băncii, în cadrul termenului de validitate a garanției, să plătească, iar dovada de primire a cererii să fie certă.

Banca garantă trebuie să plătească fără să discute, dar nu și fără să verifice îndeplinirea condițiilor stipulate: documente, quantum, durată de valabilitate etc.

Banca nu poate refuza plata invocând excepții proprii debitorului din contractul fundamental, cum ar fi de exemplu: neexecutarea obligațiilor de către beneficiar; nulitatea contractului fundamental; rezoluțiunea sau rezilierea acestui contract; executarea integrală a obligațiilor debitorului față de beneficiar; compensația între creanța beneficiarului față de bancă și datoria acestuia față de debitor sau între creanța din garanția autonomă și o creanță a băncii față de beneficiar.

Beneficiarului nu-i pot fi opuse nici excepțiile decurgând din raportul juridic între bancă și clientul garantat, cum ar fi de pildă, neplata comisionului sau neconstituirea garanțiilor promise ori imposibilitatea regresului față de debitor.

Singurele excepții care pot fi invocate de banca garantă sunt cele bazate pe contractul de garanție autonomă, materializat în scrisoarea de garanție, cum ar fi, de exemplu: dolul beneficiarului; neîndeplinirea condițiilor prevăzute în scrisoarea de garanție; fraudă și abuzul vădit; expirarea duratei de valabilitate a garanției etc.

Băncile românești emit, în mod uzual, garanții bancare în lei, în următoarele situații:

- a) Garanții de bună execuție a licențelor de export pentru produse supuse regimului de contingente (reprezentând o cotă procentuală din valoarea în lei a licenței). Solicitanții garanțiilor bancare constituie depozite „colaterale” (cu rol de gaj) din sursele proprii sau credite. La cererea scrisă a Ministerului Industriei și Comerțului, ca urmare a neexecutării obligațiilor exportatorului, banca virează fondurile din depozitele „colaterale” în contul M.I.C.
- b) Garanții pentru plata taxelor vamale și a altor creanțe bugetare aferente acestora , în cazul importurilor temporare.
- c) Garanții de restituire a avansurilor acordate de beneficiari bugetari unor executanți de lucrări sau furnizori de bunuri ori servicii, în cazul neîndeplinirii obligațiilor contractuale.
- d) Garanții pentru plata ratelor de leasing de către utilizatori. De asemenea băncile emit scrisori de garanție bancară în valută, pentru plata bunurilor importate, participări la licitații, etc.

Pentru scrisorile de garanție, băncile percep un comision calculat procentual în funcție de durată și valoare. Comisionul aferent perioadei de neutilizare se poate restitui.

Avalul cambiei sau biletului la ordin reprezintă o altă modalitate a creditului prin semnătură, utilizată de bănci.

Conform dispozițiilor art. 33 al Legii nr. 58/1934, „plata unei cambii poate fi garantată printr-un aval pentru întreaga sumă sau numai pentru o parte din ea. Această garanție poate fi dată de un terț sau chiar de un semnatar al cambiei.

Alin. 3 al art. 106 din aceeași lege prevede că dispozițiile privitoare la aval (art. 33 – 35) sunt, de asemenea, aplicabile biletului la ordin.

Din textul art. 33 rezultă că avalul este o garanție de plată a cambiei sau biletului la ordin. Garantul se numește avalist iar debitorul garantat se numește avalizat. Principalul rol al avalului este de a potența valoarea obligației cambiale, prin solidaritatea unei pluralități de debitori.

În concordanță cu normele metodologice proprii, băncile primesc, pentru a fi avalizate, cambii și bilete la ordin care îndeplinesc condițiile legale de formă, prezentate de trăgător, trași acceptanți sau emitenți care sunt clienți ai băncii, dacă scadența nu depășește un anumit interval de timp (de regulă cinci ani) de la data cererii de avalizare.

Cererile clienților pentru avalizarea acestor titluri de credit sunt însoțite de obligații asumate de a ceda băncii încasările din executarea contractelor pe baza cărora s-au emis acele titluri.

Avalul acordat de bancă este remunerat cu un comision, care este calculat ca o cotă procentuală în funcție de valoarea titlurilor de credit și de durata de timp între aval și scadența titlurilor.

II.2. Trăsăturile creditului bancar

1. *Subiecții.* În orice operațiune de credit, de regulă, intervin doi subiecți: cel care acordă creditul, denumit creditor, și cel care primește creditul, denumit debitor. Subiectele raportului de credit, creditorul și debitorul prezintă o mare diversitate în ceea ce privește apartenența la structurile social-economice, motivele angajării în raportul de credit și durata angajării sale.

Capitalul de împrumut nu este folosit de agentul economic excedentar, de cel căruia îi aparține, ci de cel care îl primește cu titlu de împrumut. Băncile apar ca intermediari financiari specifici, ce se interpun între cei care dispun de resurse de finanțare și cei care au nevoie de ele. Categoriile principale de debitori sunt: întreprinderile, statul și populația.

2. *Promisiunea de rambursare* (la o dată ulterioară, denumită scadență). Un element esențial al creditului îl reprezintă schimbul în timp, adică separarea printr-un interval de timp a momentului cedării unei sume de bani de cel al rambursării acesteia.

Prin natura sa, creditul reprezintă o finanțare cu caracter temporar. Acordarea creditului este urmată, după un timp variabil, dar nu arbitrar, de rambursare. Rambursabilitatea creditului presupune stabilirea scadențelor. De principiu, termenul normal de rambursare se corelează cu durata ciclului de aprovizionare-producție-desfacere, pentru că nevoia creditelor, ca și posibilitățile returnărilor se derulează în corelare cu angajarea cheltuielilor și încasarea veniturilor. Acestea diferă de la o ramură la alta și, în parte, chiar de la o întreprindere la alta. Dificultatea aprecierii duratei pentru care se legitimează creditele decurge din acțiunea concomitentă a particularității sectorului de activitate, a nivelului eficienței în activitatea agenților economici, ca și din angajarea de cheltuieli în succesiunea tuturor momentelor circuitului economic și nu numai de la debutul său.

3. *Termenul de rambursare*, ca trăsătură specifică a creditului, are o mare varietate. De la termene foarte scurte (24 de ore, termen practicat între bănci pe piețe monetare) și încheindu-se cu termene de la 30 la 50 de ani.

4. *Garantarea creditului*. Rambursabilitatea creditului are legătură cu modul de garantare a creditelor. Promisiunea de rambursare presupune riscuri, și necesită, în consecință, angajarea unei garanții.

Garanțiile solicitate de bancă pot fi:

- personale;
- reale.

Garanția personală este angajamentul luat de o terță persoană de a plăti în cazul în care debitorul este în incapacitate. În cazul garanției simple, garantul are dreptul de a discuta asupra îndeplinirii obligației sale, de a cere executarea primordială a debitorului și, în cazul în care există mai mulți garanți, să răspundă numai pentru partea sa. În cazul garanției solidare, garantul poate fi tras la răspundere pentru a plăti, concomitent, sau chiar înaintea debitorului, dacă aparent prezintă condiții preferabile de solvabilitate.

Garanțiile reale cuprind reținerea, gajul, ipoteca și privilegiul.

Dreptul de reținere asigură creditorului posibilitatea de a reține un bun corporal, proprietate a debitorului atâta, timp cât el nu a fost achitat integral. Pentru aceasta trebuie îndeplinite anumite condiții: bunul corporal deținut de creditor să aibă legătură cu creanța, iar creanța trebuie să fie certă și exigibilă.

Gajarea este actul prin care debitorul remite creditorului un bun în garanția creditului, reprezintă gajul. Gajarea poate avea loc cu sau fără deposedare. Dacă gajarea are loc fără deposedare, creditorul primește un titlu de recunoaștere a gajului care face obiectul publicării (de exemplu gajarea fondurilor de comerț). Creditorul titular al gajului are, în virtutea gajării, anumite drepturi: de preferință (de a fi plătit înaintea altora, în cazul vânzării bunului ce reprezintă garanția), de urmărire (în cazul schimbării proprietarului), de reținere (păstrarea obiectului gajului) și de vânzare (vânzarea în justiție a bunului gajat).

Ipoteca este actul prin care debitorul acordă creditorului dreptul asupra unui imobil, fără deposedare și cu publicitate. Ipoteca conferă creditorului dreptul de preferință și dreptul de urmărire. Ipoteca poate fi legală (prevăzută de lege), convenită (consimțită prin contract) sau juridică (acordată de organele judecătorești).

Privilegiul este dreptul conferit prin lege unor creditori de a avea prioritate în a fi plătiți atunci când dispun de o garanție asupra unei părți sau asupra totalității patrimoniului debitorului. Creditorul privilegiat dispune de dreptul de preferință și de dreptul de urmărire. Privilegiile pot fi generale și speciale, respectiv mobiliare și imobiliare.

Cea mai economică, mai reală și mai adecvată formă de garantare a creditelor este garantarea lor financiară prin asigurarea în perspectiva termenelor de rambursare a unor încasări oportune și îndestulătoare pentru acoperirea cheltuielilor, inclusiv a celor pentru restituirea creditelor. Garantarea prin evoluția situației financiare a debitorului este cea mai firească și mai semnificativă întrucât corelează activitatea la finanțarea căreia a concurat creditul cu rezultatele bănești cu care se soldează acea activitate. Față de aceasta, garantarea prin gajarea unor active fixe și circulante sau prin implicarea garanției unor terțe persoane apare ca exogenă și nestimulativă.

5. *Riscul de credit.* În raporturile de credit, riscurile probabile sunt:

- riscul de nerambursare;
- riscul de imobilizare.

Riscul de nerambursare constă în probabilitatea întârzierii plății sau a incapacității de plată datorită conjuncturii, dificultăților sectoriale sau a deficiențelor împrumutatului. Pentru prevederea riscului trebuie să fie analizat temeinic împrumutatul prin prisma cerințelor respectării raportului de credit sub diverse aspecte: umane (competență, moralitate), economice (situația internațională, națională, cadrul profesional), financiare (situația financiară, îndatorarea existentă, capacitatea de rambursare), juridice (forma juridică, legăturile juridice cu alte întreprinderi). Se poate acționa printru diviziunea riscului prin colaborări cu alte instituții de credit. Evident, prevenirea riscului este strict legată de procedurile de garantare a împrumutului.

Riscul de imobilizare survine la bancă sau la deținătorul de depozite care nu este în măsură să satisfacă cererile titularilor de depozite, datorită unei gestiuni neadecvate a creditelor acordate. Efectele negative ale unei asemenea situații care afectează major pe deponent pot fi prevenite prin administrarea judicioasă a depozitelor și creditelor de către bănci, angajarea de credite pe baza hârtiilor de valoare, mobilizare a efectelor (pe piața monetară), prin rescont și alte operațiuni.

6. *Dobânda.* Pentru timpul care va trece între primirea sumei și rambursarea sa, beneficiarul operațiunii va plăti o dobândă concretizată în suma de bani plătită de către debitor creditorului său pentru creditul acordat pe un timp determinat. Dobânda poate fi fixă sau variabilă.

Nivelul dobânzii exercită influență asupra volumului creditelor. O dobândă scăzută practică în unele perioade, inferioară ratei inflației, constituie un stimulent pentru întreprinderi în a angaja credite sporite.

7. *Perioada de grație* care poate fi acordată de către creditor. Aceasta diferă în funcție de tipul creditului.

8. *Tranzacția* (acordarea creditului). Creditul poate fi consimțit în cadrul unei tranzacții unice (de exemplu acordarea unui împrumut sau angajarea unui depozit). În ultimul timp însă s-a dezvoltat sistemul de credit deschis, în cadrul căruia

împrumuturile efective intervin la intervale liber alese de debitor. Cărțile de credit sunt modalitățile cele mai răspândite pentru această formă.

9. *Consemnarea și transferabilitatea*, reprezintă de asemenea, caracteristici ale creditului. Acordurile de credit sunt consemnate, în marea lor majoritate, prin înscrisuri, instrumentele de credit, a căror formă de prezentare implică aspecte multiple și diferențiate. Esențiale în aceste instrumente sunt obligația fermă a debitorului privind rambursarea împrumutului, respectiv dreptul creditorului de a i se plăti suma angajată.

II.3. Rolul creditului bancar în economie

Pe măsura dezvoltării economico-sociale, rolul și importanța creditului în economia fiecărei țări au marcat o creștere considerabilă a acestuia, având loc totodată, diversificarea funcțiilor îndeplinite de credit.

În primul rând, creditul îndeplinește o funcție distributivă prin faptul că redistribuie rezervele bănești disponibile la un moment dat în economie sub forma împrumuturilor acordate anumitor ramuri, sectoare sau domenii de activitate care au nevoie de mijloace de finanțare. De asemenea, creditul sporește și puterea productivă a capitalului prin transformarea economiilor în capitaluri productive.

Printr-o analiză atentă a cererilor de creditare se favorizează orientarea disponibilităților spre ramurile sau activitățile mai rentabile, acest lucru asigurând o mai mare posibilitate de adaptare la cerințele pieței interne și externe. Având în vedere prezentate mai sus, se poate spune că creditul, prin funcția sa distributivă, participă la creșterea gradului de centralizare și concentrare a capitalului.

Fără a reprezenta relații de schimb propriu-zise, relațiile de credit se corelează cu plățile pentru tranzacții, sunt un suport principal al derulării fluente a plăților în relațiile interne și în circuitul internațional, al creșterii economice în general.

În principal însă, creditul este expresia relațiilor de redistribuire a disponibilităților bănești latente existente în economie atât la agenții nefinanciari, cât și la cei financiari, prin înlocuirea monedei temporar pasive cu monedă activă, ca și prin

consolidarea și amplificarea disponibilităților de capital bănesc și creșterea masei monetare în circulație.

Formarea disponibilităților latente în activitatea agenților economici, instituțiilor, populației și concentrarea lor la bănci constituie premisa principală pentru acordarea de credite. Reflectarea în conturile bancare a acestor disponibilități monetare și luarea lor în calculul creditelor de acordat nu reprezintă o redistribuire propriu-zisă de putere de cumpărare între titularii de conturi. Titularii de disponibilități nu-și pierd dreptul de a dispune plăți pe seama depozitelor ce le au constituite la bănci. Are loc, în fapt, crearea de către bancă a unei noi puteri de cumpărare, pe care deținătorii de monedă pasivă nu au utilizat-o. Se produce și o „reșezare” a cererii ca valoare de întrebuințare. Cererea titularilor de disponibilități, care nu este în condițiile date decât potențială, este înlocuită cu cererea efectivă a beneficiarilor de credite, diferită material de cea a deținătorilor de depozite monetare, cu implicații asupra structurii materiale a producției.

Conform teoriei keynesiste, ecuația echilibrului macroeconomic este:

$$\text{ECONOMII} = \text{INVESTIȚII}$$

Astfel, economisirea fără investiții conduce la tezurizare, care poate provoca recesiune. Nu orice individ poate fi întreprinzător, nu-și poate asuma riscurile unui investitor deoarece nu dispune de calitățile necesare sau nu dispune de capitalul necesar. De aici se poate observa importanța pe care o are creditul în procesul de transformare a economiilor în investiții. Cu alte cuvinte, creditul este un important factor al creșterii economice.

De asemenea, prin urmărirea și verificarea atentă a modului de utilizare a sumelor primite, creditul joacă un rol de diminuare a inițiativelor nerentabile. Un întreprinzător care prezintă inițiative riguros fundamentate și însoțite de garanții reale acoperitoare poate să obțină un credit. Astfel creditul contribuie la proliferarea firmelor rentabile, inovatoare, ceea ce favorizează concurența, cu efecte pozitive asupra economiei în ansamblul său.

O altă funcție importantă a creditului este cea de emisiune monetară. Odată cu diversificarea tehnicii de plată (cambie, virament, cec etc.), s-a ajuns la diminuarea

folosirii numerarului și în consecință la creșterea în proporții mari a monedei de cont (scripturale). Prin aceasta s-a asigurat și reducerea cheltuielilor cu circulația banilor, noile tehnici și instrumente de plată oferite de existența creditului făcând față creșterii volumului de tranzacții.

De asemenea, băncile prin mobilizarea disponibilităților și posibilitatea lor de a acorda credite pe seama acestor depozite contribuie la expansiunea monedei scripturale.

Astfel, pornind de la un model monetar simplificat în care o singură bancă utilizează moneda scripturală pe care o creează ea însăși, această bancă poate oferi credite clienței sale, actuale sau potențiale, pe măsura cererii exprimate, și, cum se desfășoară tot mecanismul cerere-ofertă, echilibrul se realizează printr-o modificare a prețului, respectiv a ratei dobânzii. În acest cadru, creditele acordate, înregistrate ca atare în activul bilanțului, vor avea drept contrapartidă depozitele constituite pe această bază. În această accepție se consideră că deși vor exista plăți în numerar, în ultimă instanță ele se vor transforma în depozite și așa mai departe. În condițiile în care funcționează însă sistemul rezervelor minime obligatorii pe care băncile comerciale trebuie să le constituie la banca centrală, acestea acționează în sensul reducerii posibilităților de multiplicare.

Reglând dimensiunile cererii și ofertei de mărfuri tocmai prin creditarea consumului pe de o parte și prin creditarea stocurilor pe de altă parte, creditul contribuie, alături de alți factori, la stabilitatea prețurilor.

Ca urmare a naturii sale, creditul contribuie și la evoluția vitezei de rotație a banilor, la multiplicarea monedei scripturale, la rularea continuă a fondurilor.

Creditul îndeplinește și o funcție de reflectare și stimulare a eficienței agenților economici. Eficiența economică cu care lucrează întreprinderile se reflectă sensibil în situația lor financiară, iar aceasta din urmă în volumul fondurilor utilizate pentru un nivel dat de activitate, precum și în gradul de asigurare a capacității de plată. Se poate considera că acționează o lege obiectivă a raportului invers între eficiența în activitatea economică și necesarul de fonduri. Sporirea eficienței economice reduce nivelul relativ al cheltuielilor față de venituri, după cum ea acționează și în direcția diminuării fenomenelor de stocare. Ca urmare, cu cât eficiența economică a unei

activității date este mai ridicată, celelalte condiții fiind invariabile, cu atât necesarul de fonduri este mai redus.

Nivelul de eficiență se regăsește în mărimea fondurilor totale necesare, însă, și mai pregnant, în situația creditelor, întrucât acestea intervin ca resursă marginală de completare, reflectându-se în plus și în situația fondurilor proprii. Legea raportului invers între necesarul de fonduri și eficiența în activitatea economică acționează și mai concludent în cazul creditului.

Creditul nu este numai un indicator al eficienței economice, ci și un instrument de influențare în direcția stimulării activității calitativ superioare. Aceasta prin acordarea de credite fără restricții agenților economici cu bună activitate și prin aplicarea de restricții sau neacordarea de credite celor care se confruntă cu deficiențe în gestiunea lor și cu dificultăți în returnarea împrumuturilor.

Creditul are un rol deosebit și în promovarea relațiilor economice internaționale prin creditarea activităților de comerț exterior.

Prin funcțiile pe care le îndeplinește, creditul generează o serie de efecte favorabile cum ar fi:

- sporirea capacității productive a întreprinderilor prin redistribuirea capitalului;
- concentrarea capitalului;
- reducerea cheltuielilor pe care le presupune circulația monetară;
- adaptarea elastică a cererii de bani în circulație la necesarul economiei.

Pe lângă toate aceste efecte favorabile, creditul presupune și o serie de riscuri. Principalul risc este abuzul de credit. Fenomenul supracreditării economiei generează, inevitabil, procese de deteriorare a puterii de cumpărare a banilor, inflație. Totodată, creditul poate favoriza operațiuni economice care atentează la lichiditatea bancară, în măsura în care băncile au prea puține posibilități de selecție a clienților solicitanți de credite sau aceștia sunt de rea-credință.

II.4. Politica de creditare

În formularea unei politici de creditare, trebuie acordată prioritate atingerii următoarelor obiective:

- selecția unor credite sigure și cu o probabilitate maximă de rambursare;
- asigurarea unor plasamente fructuoase pentru fondurile de care dispune banca;
- încurajarea extinderii creditelor care corespund nevoilor piețelor pe care operează banca.

Politicile de creditare variază și în funcție de ciclul economic. Ele trebuie să fie actualizate și adaptabile față de modificările mediului concurențial și economic.

Conținutul unei politici de creditare comportă trei părți principale: formulări politice cu caracter general referitoare la sarcinile compartimentului de creditare și la calitățile optime ale portofoliului de credite; principii și proceduri recomandate în constituirea și administrarea portofoliului de credite și, în final, proceduri și parametri detaliați de creditare, specifici fiecărui tip de credite, respectiv normele de creditare.

Prima parte a politicii de creditare are rolul de a stabili cadrul general și obiectivele politicii de creditare. Structura sa generală poate fi prezentată după cum urmează:

1. Obiective
2. Strategii:
 - a) Tipuri de credite și structura portofoliului de credite;
 - b) Structura creditelor în funcție de lichiditatea și scadența lor;
 - c) Mărimea portofoliului de credite.
3. Piețe (zone comerciale)
4. Caracteristici ale creditelor:
 - a) Tipuri de credite;
 - b) Garanții;
 - c) Termeni de creditare.
5. Responsabilități referitoare la aprobarea creditelor și controlul calității acestora.

Obiectivele procesului de creditare trebuie să definească rolul băncii respective, așa cum și-l asumă ea, apoi rentabilitatea globală stabilită pentru perioada respectivă, imaginea pe care dorește să o impună pe piață, încrederea publicului, gradul de agresivitate în concurența cu ceilalți competitori. Dincolo de aceste obiective cu caracter general, menite să asigure racordarea efortului compartimentului de credite la cel global al băncii, obiectivele politicii de creditare trebuie să fie particularizate

pentru acest domeniu de activitate prin stabilirea țintei de creștere medie (anuală sau trimestrială) a portofoliului de credite (în prețuri constante) și a mărimii acestui portofoliu relativ la activele sau depozitele bancare totale.

Strategiile de creditare vizează trei domenii distincte.

Strategia în domeniul structurii creditelor bancare stabilește ponderea diferitelor categorii de credite în total, direcțiile și limitele minime de diversificare a portofoliului, precum și gradul de participare eventuală la credite sindicalizate. Fiind cel mai important activ bancar, creditele (eșalonarea rambursării lor) au o importanță deosebită pentru asigurarea lichidității bancare, odată cu asigurarea rentabilității bancare. Deși obiectivul principal al politicii de creditare îl reprezintă minimizarea riscului de creditare, nici gestiunea acestor riscuri nu trebuie neglijată.

În cele din urmă obiectivele de ordin strategic referitoare la mărimea portofoliului de credite sunt cele prin care se asigură cuantificarea agresivității băncii, așa cum a fost ea formulată global la primul punct. O politică agresivă se caracterizează prin creșterea absolută (valoare în prețuri constante) și relativă (pondere în total active bancare) a portofoliului de credite. Dar creșterea rapidă a portofoliului de credite poate spori riscurile legate de gestiunea acestui portofoliu. Cel mai riscant element îl reprezintă scăderea potențială a calității portofoliului, datorită presiunii pe care o exercită asupra personalului gestiunea mai multor clienți și imperativul strategic al cuceririi pieței.

Definirea piețelor sau a zonelor comerciale pentru bancă reprezintă un element de politică pe termen lung. Politică de creditare trebuie să definească fără echivoc piața pe care se vor desfășura activitățile de creditare, precum și prioritățile geografice. Este evident că această componentă a politicii de creditare este variabilă (în conținut) în funcție de talia băncii: pentru o bancă internațională acestea se prezintă sub forma unor regiuni sau grupe de țări deservite de unități bancare proprii și definite prin volum de activitate și operațiuni. Pentru băncile mai mici, zona comercială are un caracter preponderent național sau chiar local (regional).

În ceea ce privește standardele de creditare la acest nivel prezentarea lor nu este decât globală și legată de contextul stabilit de strategia de creditare a băncii pentru perioada curentă. Ele trebuie să cuprindă precizări referitoare la tipurile de credite, garanții și

termene. Definirea tipurilor de credite presupune stabilirea unor liste pentru: creditele preferate de bancă, creditele de evitat datorită riscului ridicat și pentru creditele interzise, de regulă în virtutea unor restricții legale. De asemenea trebuie specificate tipurile de garanții (mobiliare și imobiliare) pe care banca este dispusă să la accepte în virtutea expertizei proprii, a expertizei partenerilor tradiționali sau a evoluției condițiilor de pe piață și a celor legale. Termenele avute în vedere sunt cele referitoare la periodicitatea reevaluării factorilor de risc, inclusiv a costului și a prețului creditului.

Tot prin politica de creditare trebuie stabilite limitele responsabilității tuturor celor implicați în procesul de creditare. Este vorba, în principal, de limitele răspunderii ofițerilor de credite și ale comitetelor de credit. Aceste limite depind de experiența și poziția ofițerului, de garanții, de sezonabilitate, precum și de capitalul/talia băncii.

Partea a doua a politicii de creditare conține principiile și procedurile pe care banca își bazează procesul de creditare. Cuprinde următoarele elemente:

- protecția prin asigurare;
- documentația și garanțiile mobiliare;
- încasarea creditelor restante și recuperarea garanțiilor;
- norme și reglementări legale;
- stabilirea dobânzii percepute;
- informații financiare solicitate de la debitori;
- etica profesională și conflictul de interese;
- examinarea și controlul periodic al calității creditelor.

Protecția prin asigurare se poate realiza pentru bunuri (cele care se constituie în garanții, dar nu numai), pentru persoane (cadrele de conducere pentru răspundere civilă sau pentru răpiri, dar și asigurări de viață pentru debitorii individuali în cazul creditelor pe termen lung), pentru banca însăși ca beneficiar de asigurări și reasigurări (pentru riscul de creditare).

Documentația și garanțiile mobiliare solicitate trebuie să se constituie în dosare de creditare uniforme la nivelul întregii bănci, indiferent de locația unității bancare operative și de personalul angajat. Implementarea cerințelor vizând acest caracter

unitar poate ridica probleme semnificative la nivelul băncilor mai mici, datorită raporturilor personale ale funcționarilor acestora cu clienții băncii.

Tratamentul creditelor restante și recuperarea garanțiilor se poate realiza printr-un compartiment specializat care poate avea și sarcini de control. Procedura – scrisă – cuprinde informațiile de semnalare a dificultăților, detecția acestora, raportarea măsurilor imediate, controlul garanțiilor și, eventual, depistarea fraudelor. Creditele restante pot avea cauze obiective, legate de evoluția ciclului economic, sau cauze subiective, datorate managementului defectuos.

Detecția problemelor se poate face din timp dacă evoluția calității debitorului și a mediului său economic sunt urmărite îndeaproape de bancă. Pot constitui semnale pentru înrăutățirea situației economice a debitorului: reducerea disponibilului în cont, creșterea frecvenței apelului la liniile de credit, nerambursarea la termen, depunerea cu întârziere a rapoartelor financiare etc. Odată ce se înregistrează o întârziere la plată, se pot lua o serie de măsuri imediate, care presupun negocierea unui plan de măsuri cu debitorul și revederea termenilor contractului de creditare. În politica de creditare trebuie să se prevadă ce poate să afecteze renegocierea contractului; cel mai adesea sunt vizate scadențele (reeșalonate), raportările (frecvente și detaliate), încheierea unor convenții suplimentare referitoare la limitarea activității debitorului și la gradul de implicare a băncii în luarea deciziilor manageriale, garanțiile suplimentare (reale și personale).

Reglementările legale reprezintă un element dinamic al mediului în care operează banca și, de aceea, politica de creditare trebuie să reflecte nu numai starea actuală a sistemului de reglementări ci și, în măsura în care acest lucru este posibil, cele mai probabile direcții de concentrare a atenției autorităților bancare. Reglementările bancare echivalează cu impunerea unor limite și a unor interdicții referitoare la activitatea de creditare: operațiuni și volum. Autoritatea bancară efectuează inspecții periodice pentru a stabili gradul de respectare a restricțiilor în vigoare la nivelul instituției bancare respective. Aceste inspecții au, de regulă, caracter periodic și urmăresc o serie de obiective, între care: lichiditatea și solvabilitatea băncii, încadrarea în normele legale în vigoare, calitatea și lichiditatea activelor bancare, precum și calitatea sistemelor proprii de protecție și control intern. În măsura în care aceste măsuri sunt cunoscute de conducerea băncii și în baza experienței trecute a

instituției bancare, ele trebuie menționate în politica de creditare pentru uzul tuturor funcționarilor, astfel încât inspecția autorității bancare să nu constituie pentru aceștia un stress inutil și pentru ca ei să acorde prioritate domeniilor vizate de inspecțori.

Politica de creditare are un rol deosebit de important și pentru uniformizarea a criteriilor privind stabilirea prețului creditului. Cel mai important element îl reprezintă determinarea nivelului dobânzii percepute, a ratei acesteia. Trebuie prezentate toate procedurile de determinare a acesteia, modul lor de folosire și elementele în funcție de care se poate stabili acest nivel: costul fondurilor bancare, primele de risc, comisioanele bancare, rata dobânzii pe piață, rata de bază sau preferință a dobânzii. În afară de aceste elemente, trebuie specificate și celelalte componente ale costului creditului pentru debitor, cum ar fi soldul minim creditor al contului acestuia sau alte servicii financiare oferite de bancă clientului.

Informațiile financiare solicitate clientului trebuie să fie și ele specificate în politica de creditare pentru a nu apărea diferențe semnificative de tratament între cererile tratate de diferiți ofițeri de credite și între diferiți clienți tratați de același ofițer. Accesul la aceste informații necesită solicitarea rapoartelor financiare periodice și întocmirea situației financiare personale pentru acționari, directori, clienți individuali. Rapoartele financiare periodice cele mai solicitate sunt bilanțul și contul de profit și pierdere.

Examinarea și controlul periodic al calității creditelor reprezintă un alt element esențial al politicii de creditare, determinant pentru asigurarea unui nivel de risc minim. Obiectivele urmărite prin această examinare sunt: reducerea pierderilor la portofoliul de credite, detectarea prematură a erorilor și a problemelor, stimularea inițiativei ofițerilor de credite pentru autocontrol și informare, respectarea standardelor formale de creditare prin verificarea dosarelor de creditare, respectarea normelor interne și a celor legale, informarea prin excepție și periodică a conducerii cu privire la starea și evoluția portofoliului de credite, fundamentarea provizioanelor pentru pierderi. La fiecare inspecție se culeg, transmit și analizează informații privind: starea financiară și capacitatea de rambursare a debitorului, documentația (dacă dosarul de credit este complet și actualizat), respectarea politicii de creditare a băncii, existența și valoarea garanțiilor, încadrarea în limitele stabilite de reglementările legale.

CREDITUL BANCAR

Creditul bancar și politica de creditare

Partea a treia a politicii de creditare cuprinde normele de creditare pe tipuri de credite: credite imobiliare ipotecare, credite pentru construcții/investiții, credite pentru stocuri, credite pe termen lung, credite pentru cumpărarea unor bunuri mobile, credite agricole, credite pentru micile întreprinderi, credite de consum, credite personale și, eventual, credite cumpărate. Normele trebuie să cuprindă descrierea tipului de credit, destinația creditului, scadențele preferate, tarifarea (dobândă, rate, comisioane, solduri minime creditoare etc.), plafoanele (minim și/sau maxim), asigurările, garanțiile solicitate, procedura de aprobare a creditului.

Cap. III. Activitatea de creditare în România

III.1. Reglementările prudențiale ale activității de creditare în România

Actele normative care reglementează activitatea de creditare a băncilor comerciale corespund întrutotul legislației Uniunii Europene.

Astfel:

- Legea 485/2003 și 443/2004 care amendează Legea bancară nr. 58/1998 au implementat prevederile Directivei 2000/12/EC;
- Ordonanța Guvernului nr. 6/2004, aprobată de Legea nr. 119/2004, transpune în legislația română prevederile Directivei 97/5/EC privind transferurile transfrontaliere;
- Ordonanța Guvernului nr. 9/2004 aprobată și modificată prin legea nr. 119/2004 armonizează legislația română cu Directiva 2002/47/EC privind contractele de garanții financiare;
- Ordonanța Guvernului nr. 10/2004 privind reorganizarea judiciară și falimentul instituțiilor de credit, aprobată și modificată de Legea nr. 278/2004 implementează Directiva 2001/24/EC;
- Norma BNR 5/2004 referitoare la adecvarea capitalului instituțiilor de credit transpune în legislația română Directiva 93/6/EC cu modificările ulterioare.

III.1.1. Clasificarea creditelor

Riscul nerambursării creditelor constituie o amenințare serioasă la adresa posibilității băncii de a-și onora obligația de restituire a depozitelor bancare. În acest scop, Regulamentul BNR nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, Normele metodologice nr. 12/2002, ambele completate de Regulamentul 7/2002 prevăd că băncile sunt obligate ca, în scopul protejării depozitelor persoanelor fizice și juridice, să limiteze riscul de credit și să depună toate eforturile pentru a-și încasa creanțele de la debitori.

Ca urmare, băncile trebuie să își clasifice creditele acordate în următoarele categorii:

- standard;

- în observație (numai pentru creditele acordate clienței din sectorul nebancar);
- substandard (numai pentru creditele acordate clienței din sectorul nebancar);
- îndoielnic (numai pentru creditele acordate clienței din sectorul nebancar);
- pierdere.

Clasificarea creditelor și a plasamentelor se face prin aplicarea simultană a următoarelor criterii:

- serviciul datoriei;
- performanța financiară;
- inițierea de proceduri judiciare.

Evaluarea performanței financiare a unei entități economice din afara sectorului instituțiilor de credit va conduce la încadrarea acesteia în una dintre cele cinci categorii de performanță financiară (A – E). Această evaluare se va realiza potrivit normelor interne, pe bază de punctaj atribuit unor factori cantitativi și calitativi.

Factorii cantitativi se referă în principal la următorii indicatori:

- lichiditate,
- solvabilitate,
- risc,
- profitabilitate.

Factorii calitativi pe care băncile îi iau în considerare la analiza dosarului de credit se referă la aspecte legate de:

- modul de administrare a entității economice analizate,
- calitatea acționariatului,
- garanțiile primite (altele decât cele care sunt acceptate la diminuarea expunerii față de debitor),
- condițiile de piață în care aceasta își desfășoară activitatea.

Indicatorii financiari se calculează pe baza datelor cuprinse în situațiile financiare ale entității economice, întocmite conform reglementărilor emise de Ministerul Finanțelor Publice sau de autorități cu competențe similare din alte țări, iar categoria de performanță financiară se determină și contribuie la stabilirea categoriei de clasificare în luna următoare celei în care banca are acces la raportările respective.

În cazul în care băncile se găsesc în imposibilitate de a evalua performanța financiară a unui client din sectorul nebanca, aceasta va fi încadrată direct în categoria E.

Frecvența cu care se determină categoria de performanță financiară a unei entități economice coincide cu frecvența cu care se întocmesc situațiile financiare.

Analiza și clasificarea portofoliului de credite are în vedere evaluarea performanțelor financiare ale împrumutaților și a serviciului datoriei acestora.

Încadrarea solicitanților de credite în categoriile de împrumutați A, B, C, D, E se face în urma analizei performanțelor financiare ale acestora după cum urmează:

- **Categoria A** - performanțele financiare sunt foarte bune și permit achitarea la scadență a dobânzii și a ratei; totodată se prefigurează menținerea în perspectivă a performanțelor financiare la un nivel ridicat.
- **Categoria B** - performanțele financiare sunt bune și foarte bune, dar nu se pot menține la același nivel o perioadă îndelungată.
- **Categoria C** - performanțele financiare sunt satisfăcătoare, dar au o evidentă tendință de înrăutățire.
- **Categoria D** - performanțele financiare sunt scăzute și cu o evidentă ciclicitate la intervale scurte de timp.
- **Categoria E** - performanțele financiare arată pierderi și există perspective clare că nu pot fi plătite nici ratele, nici dobânzile.

Serviciul datoriei împrumutaților este împărțit în cinci intervale:

- 0 – 15 zile;
- 16 – 30 zile;
- 31 – 60 zile;
- 61 – 90 zile;
- minim 90 zile.

Prin coroborarea datelor referitoare la performanțele financiare cu cele referitoare la serviciul datoriei se obține clasificarea creditelor.

CREDITUL BANCAR
Activitatea de creditare în România

Serviciul datoriei	Performanța financiară	A	B	C	D	E	
0 - 15 zile	Standard	În observație	Substandard	Îndoielnic	Pierdere		Nu s-au inițiat proceduri judiciare
	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	
16 - 30 zile	În observație	Substandard	Îndoielnic	Pierdere	Pierdere		Nu s-au inițiat proceduri judiciare
	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	
31 - 60 zile	Substandard	Îndoielnic	Pierdere	Pierdere	Pierdere		Nu s-au inițiat proceduri judiciare
	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	
61 - 90 zile	Îndoielnic	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere		S-au inițiat proceduri judiciare
	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	
Minimum 91 de zile	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere		S-au inițiat proceduri judiciare
	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	Pierdere	

În aceste condiții:

- **Creditele standard** sunt acele credite ce nu implică deficiențe și riscuri care ar putea periclita administrarea datoriei în maniera convenită prin contractul de credit la acordarea împrumutului.
- **Creditele în observație** sunt acele credite acordate unor clienți cu rezultate economice foarte bune, dar care, în anumite perioade scurte de timp întâmpină greutăți în rambursarea ratelor scadente și a dobânzilor aferente.
- **Creditele substandard** prezintă deficiențe și riscuri care periclitează lichidarea datoriei, fiind insuficient protejate de valoarea netă a capitalului și/sau capacității de plată a beneficiarului de împrumut. Aceste credite sunt caracterizate prin posibilitatea reală ca banca să preia parțial unele pierderi ca urmare a imposibilității recuperării integrale a împrumutului, dacă deficiențele creditului nu sunt corectate pe parcurs.
- **Creditele îndoielnice** sunt acele împrumuturi în cazul cărora rambursarea sau lichidarea pe baza condițiilor, valorilor și garanțiilor existente este incertă. Aceste active sunt acelea care practic sunt neprotejate sau protejate într-o mică măsură de valoarea realizabilă a garanției lor.
- **Creditele pierdere** sunt considerate acele credite care nu mai pot fi restituite băncii, ceea ce face ca înregistrarea lor în continuare ca active bancare să nu fie garantată.

III.1.2. Constituirea provizioanelor de risc

Același regulament prevede și regulile privind constituirea provizioanelor pentru pierderile așteptate din activitatea de creditare.

Astfel, pentru determinarea necesarului de provizioane specifice de risc de credit, aferent unui credit sau plasament, sunt parcurse următoarele etape:

1. determinarea bazei de calcul pentru provizioanele specifice de risc de credit, astfel:
 - a. prin deducerea din expunerea băncii față de debitor a garanțiilor acceptate a fi luate în considerare conform Normelor metodologice ale Băncii Naționale a României nr. 12/2002, în cazul unui credit clasificat în categoria "standard", "în observație", "substandard", "îndoielnic" și "pierdere", în situația în care nu s-au inițiat proceduri judiciare și în situația în care toate sumele respectivului credit înregistrează un serviciu al datoriei de cel mult 90 de zile;
 - b. prin luarea în considerare a întregii expuneri, indiferent de garanții, în cazul unui credit clasificat în categoria "pierdere", în situația în care s-au inițiat proceduri judiciare sau în situația în care cel puțin una dintre sumele respectivului credit înregistrează un serviciu al datoriei mai mare de 90 de zile, precum și în cazul unui plasament, indiferent de categoria de clasificare aferentă acestuia;
2. aplicarea coeficientului de provizionare asupra bazei de calcul obținute; corespondența dintre categoriile de clasificare și coeficienții de provizionare.

Coeficienții de provizionare sunt:

- 0 pentru categoria „standard”,
- 0,05 pentru categoria „în observație”,
- 0,2 pentru categoria „substandard”,
- 0,5 pentru categoria „îndoielnic”,
- 1 pentru „pierdere”.

Constituirea de provizioane specifice de risc de credit se referă la crearea acestora și se va realiza prin includerea pe cheltuieli a sumei reprezentând nivelul necesarului de provizioane specifice de risc de credit.

Regularizarea provizioanelor specifice de risc de credit se referă la modificarea nivelului existent al acestora în vederea restabilirii egalității între nivelul existent și cel al necesarului și se va realiza prin includerea pe cheltuieli sau prin reluarea pe venituri a sumei reprezentând diferența dintre nivelul existent în sold al provizioanelor specifice de risc de credit și nivelul necesarului.

Utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit se referă la anularea provizioanelor specifice de risc de credit, în cazul realizării riscului de credit, și se va realiza prin reluarea pe venituri a sumei reprezentând nivelul existent în sold al provizioanelor specifice de risc de credit aferente creditelor și/sau plasamentelor care se scot în afara bilanțului.

Băncile își constituie și/sau regularizează lunar provizioanele specifice de risc de credit aferente creditelor și plasamentelor evidențiate în sold la finele lunii respective, prin includerea pe cheltuielile și/sau prin reluarea pe veniturile lunii pentru care se face raportarea, indiferent de rezultatul financiar al perioadei înregistrat de bancă.

Băncile vor proceda la scoaterea în afara bilanțului a tuturor sumelor aferente unui credit sau unui plasament, în următoarele cazuri:

1. cel puțin una dintre sumele respective înregistrează un serviciu al datoriei mai mare de 360 de zile;
2. s-a investit cu formulă executorie:
 - a. contractul de credit, precum și contractele de garanție, dacă este cazul;
 - b. hotărârea judecătorească definitivă ce dispune asupra contractului de credit, precum și asupra contractelor de garanție, dacă este cazul, sau asupra contractului de plasament;
3. s-a declanșat procedura de executare silită în cazul persoanelor fizice sau juridice;
4. instanța a dat hotărârea de deschidere a procedurii de faliment.

III.1.3. Indicatorul de solvabilitate

Conform Normelor metodologice ale BNR nr. 12/2003 privind supravegherea solvabilității și expunerilor mari ale instituțiilor de credit, băncile sunt obligate să își calculeze indicatorul de solvabilitate și să îl mențină la un nivel de minim 12%. Acest indicator de solvabilitate reprezintă transpunerea în legislația română a Acordului

Basel I privind adecvarea capitalului, cu mențiunea că valoarea minimă recomandată de acest acord pentru indicatorul de solvabilitate este de 8%.

Indicatorul de solvabilitate exprimă fondurile proprii, (așa cum sunt definite în normele Băncii Naționale a României care reglementează fondurile proprii ale instituțiilor de credit), ca proporție din totalul activelor și elementelor din afara bilanțului, nete de provizioane, ajustate în funcție de risc.

Instituțiile de credit raportează Băncii Naționale a României, trimestrial, indicatorii de solvabilitate calculați pe bază individuală, și, semestrial, indicatorii de solvabilitate calculați pe bază consolidată.

În calcularea indicatorilor de solvabilitate, activele și elementele din afara bilanțului sunt evaluate în conformitate cu reglementările contabile armonizate cu Directiva nr. 86/635/CEE și cu Standardele Internaționale de Contabilitate aplicabile instituțiilor de credit.

Fondurile proprii, așa cum sunt definite în normele Băncii Naționale a României care reglementează fondurile proprii ale instituțiilor de credit, constituie numărătorul indicatorului de solvabilitate. Numitorul indicatorului de solvabilitate este reprezentat de active și elemente din afara bilanțului, ajustate în funcție de risc.

Gradul de risc atribuit activelor este exprimat printr-o pondere procentuală, iar valoarea din bilanț a fiecărui activ este înmulțită cu ponderea adecvată pentru a se obține o valoare ajustată în funcție de risc. În cazul elementelor din afara bilanțului, enumerate expres de aceste Norme se efectuează un calcul în două etape.

În cazul elementelor din afara bilanțului, costurile potențiale de înlocuire a contractelor, în cazul neonorării obligației de către contrapartidă, se calculează prin aplicarea metodei descrise în anexa nr. II a Normelor 12/2003. Aceste costuri sunt înmulțite cu ponderile aferente contrapartidei, cu excepția ponderilor de 100% care sunt înlocuite cu ponderi de 50% pentru a se obține valori ajustate în funcție de risc. Suma valorilor ponderate în funcție de risc ale activelor și elementelor din afara bilanțului, constituie numitorul indicatorului de solvabilitate.

Ponderile de risc aplicate sunt:

1. Pondere zero pentru
 - a. numerar și elemente echivalente;
 - b. elemente de activ constituind creanțe asupra administrațiilor centrale și băncilor centrale din zona A;
 - c. elemente de activ constituind creanțe asupra Comunităților Europene;
 - d. elemente de activ constituind creanțe garantate în mod direct, expres, irevocabil și necondiționat de către administrațiile centrale și băncile centrale din zona A sau de Comunitățile Europene;
 - e. elemente de activ constituind creanțe asupra administrațiilor centrale și băncilor centrale din zona B, exprimate și finanțate în moneda națională a împrumutatului;
 - f. elemente de activ constituind creanțe garantate în mod direct, expres, irevocabil și necondiționat de către administrațiile centrale și băncile centrale din zona B, exprimate și finanțate în moneda națională comună garantului și împrumutatului;
 - g. elemente de activ garantate, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, printr-un colateral sub formă de titluri emise de administrațiile centrale sau de băncile centrale din zona A ori de titluri emise de Comunitățile Europene sau de depozite în numerar plasate la instituția împrumutătoare sau de certificate de depozit ori de instrumente similare emise de către instituția împrumutătoare și încredințate acesteia;
 - h. elemente de activ deduse din fondurile proprii.
2. Pondere 20% pentru:
 - a. elemente de activ constituind creanțe asupra BEI;
 - b. elemente de activ constituind creanțe asupra băncilor de dezvoltare multilaterală;
 - c. elemente de activ constituind creanțe garantate în mod direct, expres, irevocabil și necondiționat de către BEI;
 - d. elemente de activ constituind creanțe garantate în mod direct, expres, irevocabil și necondiționat de către băncile de dezvoltare multilaterală;
 - e. elemente de activ constituind creanțe asupra administrațiilor regionale sau locale din zona A;

- f. elemente de activ constituind creanțe garantate în mod direct, expres, irevocabil și necondiționat de către administrațiile regionale sau locale din zona A;
 - g. elemente de activ constituind creanțe asupra instituțiilor de credit din zona A, dar care nu constituie fonduri proprii ale acestor instituții;
 - h. elemente de activ constituind creanțe cu scadență reziduală mai mică ori egală cu un an, asupra instituțiilor de credit din zona B, dar care nu constituie fonduri proprii ale acestor instituții;
 - i. elemente de activ garantate în mod direct, expres, irevocabil și necondiționat de către instituțiile de credit din zona A;
 - j. elemente de activ constituind creanțe cu scadență reziduală mai mică sau egală cu un an și care sunt garantate în mod direct, expres, irevocabil și necondiționat de către instituții de credit din zona B;
 - k. elemente de activ garantate, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, cu colateral sub formă de titluri emise de BEI sau de băncile de dezvoltare multilaterală;
 - l. elemente reprezentând numerar în curs de încasare.
3. Pondere 50% pentru:
- a. împrumuturi integral garantate, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, cu ipoteci în favoarea instituției de credit, de ranguri superioare ipotecilor instituite în favoarea altor creditori asupra unei proprietăți rezidențiale care este sau va fi ocupată ori dată cu chirie de împrumutat. Valoarea proprietății va fi calculată pe baza unor criterii de evaluare riguros definite prin dispoziții legislative, reglementări sau prin prevederi administrative, care, în opinia Băncii Naționale a României, sunt considerate adecvate. Evaluarea va fi efectuată cel puțin o dată pe an.
 - b. împrumuturi integral garantate, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, cu acțiuni în societăți finlandeze din domeniul locativ care funcționează în conformitate cu Legea finlandeză privind societățile din domeniul locativ din 1991 sau cu legislația echivalentă ulterioară, acordate în legătură cu proprietăți rezidențiale care sunt ori vor fi ocupate sau date cu chirie de împrumutat.

- c. titluri acoperite cu creanțe ipotecare (*mortgage backed securities*) - care pot fi tratate în același mod cu împrumuturile acordate, menționate la primul alineat, dacă acestea sunt echivalente în ceea ce privește riscul de credit. Instituțiile de credit trebuie să se asigure în special că:
 - i. aceste titluri sunt complet și direct acoperite printr-un ansamblu de ipoteci care sunt de aceeași natură cu cele definite la primul alineat și sunt perfect sănătoase, din punct de vedere al capacității de rambursare a creditului ipotecar, în momentul creării titlurilor acoperite cu creanțe ipotecare;
 - ii. un drept de rang superior celor instituite în favoarea altor creditori asupra activelor ipotecate este deținut fie direct de investitorii în titluri acoperite cu creanțe ipotecare, fie în contul lor printr-un administrator fiduciar (*trustee*) sau un reprezentant mandatat, în aceeași proporție ca și cea a titlurilor deținute;
 - d. cheltuieli înregistrate în avans și venituri angajate, care nu au fost deduse din fondurile proprii: aceste active sunt supuse ponderării care corespunde contrapartidei în cazul în care instituția de credit este în măsură să o determine în conformitate cu reglementările contabile armonizate cu Directiva nr. 86/635/CEE și cu Standardele Internaționale de Contabilitate aplicabile instituțiilor de credit; dacă nu se poate determina contrapartida, se aplică o pondere fixă de 50%.
4. Pondere 100% pentru:
- a. elemente de activ constituind creanțe asupra administrațiilor centrale și băncilor centrale din zona B, cu excepția cazului în care sunt exprimate și finanțate în moneda națională a împrumutatului;
 - b. elemente de activ constituind creanțe asupra administrațiilor regionale sau locale din zona B;
 - c. elemente de activ constituind creanțe cu scadență reziduală mai mare de un an, asupra instituțiilor de credit din zona B;
 - d. elemente de activ constituind creanțe asupra sectoarelor nebancare din zona A și din zona B;

- e. imobilizări corporale, în sensul reglementărilor contabile armonizate cu Directiva nr. 86/635/CEE și cu Standardele Internaționale de Contabilitate aplicabile instituțiilor de credit;
- f. portofolii de acțiuni, participații și alte elemente componente ale fondurilor proprii ale altor instituții de credit, care nu sunt deduse din fondurile proprii ale instituțiilor creditoare;
- g. toate celelalte active, cu excepția celor care sunt deduse din fondurile proprii.

În cazul în care elementele de activ și elementele din afara bilanțului beneficiază de o pondere mai mică datorită existenței garanțiilor directe, exprese, irevocabile și necondiționate sau colateralului acceptabil în opinia Băncii Naționale a României, ponderea mai mică va fi aplicată doar părții care este garantată sau care este acoperită integral de colateral.

Instituțiile de credit sunt obligate să mențină în permanență indicatorul de solvabilitate calculate mai sus la un nivel de cel puțin 12%, iar în cazul în care indicatorul scade sub nivelul de 12%, instituțiile de credit în cauză trebuie să ia măsurile adecvate în vederea restabilirii, cât mai repede cu putință, a nivelului minim al acestui indicator.

III.1.4. Expunerile mari

Tot în sensul limitării riscului de credit acționează și limitarea și supravegherea expunerilor mari, reglementată de Norma BNR nr. 12/2003 privind supravegherea solvabilității și expunerilor mari ale instituțiilor de credit.

Expunerea unei instituții de credit față de un singur debitor este considerată ca fiind expunere mare atunci când valoarea acesteia este egală sau depășește 10% din fondurile proprii ale instituției de credit respective iar această expunere trebuie raportată trimestrial BNR.

Limitele aplicabile expunerilor mari:

1. O instituție de credit nu poate înregistra o expunere față de un singur debitor, a cărei valoare depășește 25% din fondurile proprii.

2. În cazul în care acest un singur debitor are în componența sa cel puțin un membru al grupului instituției de credit raportoare, iar membrul respectiv este societatea-mamă, filială a societății-mamă sau filială a instituției de credit raportoare, procentul prevăzut la pct. 1 va fi redus la 20%.
3. Valoarea cumulată a expunerilor mari ale unei instituții de credit nu poate depăși 800% din fondurile ei proprii.
4. O instituție de credit trebuie să respecte în permanență limitele cu referire la expunerile mari, stabilite la pct. 1, 2 și 3. Dacă, într-un caz excepțional, expunerile depășesc aceste limite, este necesară raportarea imediată a acestei situații Băncii Naționale a României - Direcția supraveghere, care poate acorda, atunci când circumstanțele o justifică, un termen limită până la care instituția de credit să se conformeze cu limitele impuse.
5. Banca Națională a României poate recunoaște, la solicitarea unei instituții de credit, exceptarea de la aplicarea pct. 1, 2 și 3 a expunerilor înregistrate față de membrii grupului instituției de credit, prevăzuți la pct. 2, care sunt incluși în supravegherea pe bază consolidată căreia i se supune respectiva instituție de credit, în condițiile în care aceasta este efectuată în conformitate cu legislația relevantă din România, Directiva nr. 2000/12/EC sau cu standardele echivalente în vigoare într-o țară terță și, totodată, există măsuri care să asigure repartizarea adecvată a riscurilor în interiorul grupului.
6. Pentru fiecare dintre expunerile de mai jos se va excepta de la aplicarea prevederilor pct. 1, 2 și 3 partea calculată ca diferență între valoarea expunerii respective și rezultatul înmulțirii acesteia cu ponderea aferentă:
 - a. Pondere 0% pentru:
 - i. elemente de activ constituind creanțe și elemente din afara bilanțului constituind expuneri înregistrate față de administrațiile centrale și băncile centrale ale țărilor din zona A;
 - ii. elemente de activ constituind creanțe și elemente din afara bilanțului constituind expuneri înregistrate față de Comunitățile Europene;
 - iii. elemente de activ constituind creanțe și elemente din afara bilanțului constituind expuneri garantate în mod direct, expres,

- irevocabil și necondiționat de administrațiile centrale și băncile centrale din zona A sau de Comunitățile Europene;
- iv. elemente de activ constituind creanțe și elemente din afara bilanțului constituind expuneri înregistrate față de administrațiile centrale sau băncile centrale din zona B, exprimate și finanțate în moneda națională a împrumutatului;
 - v. elemente de activ și elemente din afara bilanțului constituind expuneri garantate, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, printr-un colateral sub formă de titluri emise de administrațiile centrale, băncile centrale din zona A sau Comunitățile Europene ori sub formă de depozite în numerar plasate la instituția împrumutătoare, certificate de depozit sau instrumente similare emise de instituția împrumutătoare și încredințate acesteia.
- b. Pondere 20% pentru:
- i. elemente de activ constituind creanțe și elemente din afara bilanțului constituind expuneri înregistrate față de instituțiile de credit din zona A, dar care nu constituie fonduri proprii ale acestor instituții;
 - ii. elemente de activ constituind creanțe și elemente din afara bilanțului constituind expuneri înregistrate față de instituțiile de credit din zona B, cu scadență reziduală mai mică sau egală cu un an, dar care nu constituie fonduri proprii ale acestor instituții;
 - iii. elemente de activ constituind creanțe și elemente din afara bilanțului constituind expuneri înregistrate față de administrațiile regionale sau locale din zona A;
 - iv. elemente de activ constituind creanțe și elemente din afara bilanțului constituind expuneri garantate în mod direct, expres, irevocabil și necondiționat de către administrațiile regionale sau locale din zona A.
- c. Pondere 50% pentru:
- i. împrumuturi garantate, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, cu ipotecă în favoarea instituției de

credit, de ranguri superioare ipotecilor instituite în favoarea altor creditori asupra proprietății rezidențiale; totuși valoarea exceptată nu va putea depăși 50% din valoarea proprietății rezidențiale. Valoarea proprietății va fi calculată, pe baza unor criterii de evaluare riguros definite prin dispoziții legislative, reglementări sau prin prevederi administrative, care, în opinia Băncii Naționale a României, sunt considerate adecvate. Evaluarea va fi efectuată cel puțin o dată pe an. În aplicarea prezentului punct, prin proprietate rezidențială se înțelege acel spațiu rezidențial care este sau va fi ocupat ori dat cu chirie de către împrumutat;

- ii. împrumuturi garantate, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, cu participații în societăți finlandeze din domeniul locativ care funcționează în conformitate cu Legea finlandeză privind societățile din domeniul locativ din 1991 sau cu legislația echivalentă ulterioară;
- iii. elementele din afara bilanțului cu risc moderat, menționate în anexa nr. I a acestor norme.

d. Pondere 100% pentru:

- i. expunerile din elemente de activ și elemente din afara bilanțului, care nu sunt menționate mai sus.

7. În cazul în care o expunere față de un client este garantată de o terță parte, instituțiile de credit pot considera expunerea ca fiind asumată față de terță parte și nu față de client, dacă expunerea este garantată, în mod adecvat în opinia Băncii Naționale a României, direct, expres, irevocabil și necondiționat de către această terță parte.

III.1.5. Creditul de consum

Conform Normei BNR nr. 15/2003 privind limitarea riscului de credit al creditului de consum, acest tip de credit se caracterizează prin aceea că este acordat persoanelor fizice în vederea satisfacerii nevoilor personale, ale familiei sau ale gospodăriei acestora în vederea achiziționării de bunuri, fiind exceptate creditele destinate

finanțării, construirii, cumpărării, reabilitării, consolidării sau extinderii imobilelor cu destinație locativă.

Acordarea, garantarea și derularea creditelor de consum se realizează de instituțiile de credit pe baza unor norme interne de creditare conținând cel puțin următoarele elemente:

- a) organizarea activității de acordare, garantare și derulare a respectivului tip de credit;
- b) clauzele obligatorii ale contractului de credit (legea nr. 289/2004);
- c) documentația care stă la baza contractului de credit;
- d) competențele de aprobare a creditelor, în funcție de valoarea acestora;
- e) indicatorii pentru evaluarea bonității solicitanților de credite și modul de calcul al acestor indicatori.

Creditele se acordă pe baza unui contract și a documentației care trebuie să cuprindă pe lângă elementele din anexa nr. 1 la Legea nr. 289/2004:

- a) documentele care atestă veniturile certe cu caracter permanent de care dispune solicitantul;
- b) declarația pe proprie răspundere privind alte datorii ale solicitantului și ale familiei acestuia și în mod special datoriile exigibile și neonorate; împrumutătorul poate cere copii ale documentelor privind aceste datorii;
- c) declarație pe proprie răspundere privind litigiile cu terții, precizând motivele care le-au provocat.

Condițiile pentru aprobarea creditelor de acest fel trebuie să se refere la următoarele elemente:

- a) identitatea solicitantului;
- b) creditul solicitat, scadența, avansul depus de solicitant și garanțiile prezentate;
- c) bonitatea solicitantului;
- d) situațiile speciale în care se află, de exemplu litigiile care ar putea afecta în mod semnificativ bonitatea.

La evaluarea bonității solicitantului se va avea în vedere ca ratele (din principal) și dobânda să reprezinte cel mult 30% din veniturile nete ale solicitantului și ale familiei

sale, calculate ca diferență între veniturile totale și angajamentele evidențiate în declarații.

Dacă destinația creditului este achiziționarea de bunuri, solicitantul trebuie să prezinte garanții personale din partea unor terți (cauțiune) sau să achite un avans de minimum 25% din valoarea bunurilor.

Pentru creditele cu altă destinație condiția este prezentarea unor garanții reale sau personale din partea unor terți (fidejusiune sau cauțiune reală) la nivelul creditului solicitat. Pot face excepție facilitățile de creditare prin trageri în descoperit de cont, precum și creditele acordate prin intermediul cardurilor de credit care nu au asociat un cont de depozit, a căror valoare nu depășește de trei ori nivelul venitului net lunar ca caracter permanent al solicitantului, calculat ca diferență între veniturile totale cu caracter permanent ale acestuia și angajamentele evidențiate în declarații, fără a depăși o limită stabilită prin normele interne de creditare ale împrumutătorului.

III.1.6. Creditul în valută

Pentru limitarea creșterii creditului în valută, în septembrie 2005, BNR a emis Norma 11/2005 care prevede că expunerea unei instituții de credit din credite în valută acordate persoanelor fizice și juridice, altele decât instituțiile de credit, înainte de deducerea provizioanelor specifice de risc de credit, nu poate depăși 300% față de fondurile proprii, în cazul instituțiilor de credit, persoane juridice române, sau față de capitalul inițial, în cazul sucursalelor instituțiilor de credit străine, determinate pentru luna anterioară celei pentru care se efectuează raportarea.

La determinarea expunerii care face obiectul acestor prevederi nu se vor fi luate în calcul expunerile din credite în valută acordate acelor persoane juridice și fizice care sunt acoperite în mod natural la riscul valutar ("*hedged borrowers*") care induce risc de credit instituțiilor de credit finanțatoare.

Conform acestor norme, se consideră că o persoană este acoperită în mod natural la riscul valutar în cazul în care aceasta generează fluxuri de numerar nete pozitive în valută cotate, care să permită rambursarea la termen a fiecărei rate de credit (principal și dobândă). Intrările de numerar sunt ajustate în funcție de gradul de certitudine și de caracterul de permanență al acestora.

III.1.7. Proceduri interne

Tot în vederea limitării riscului de credit, băncile sunt obligate, conform Normelor metodologice nr. 8/1999, cu modificările ulterioare:

- a) Să dispună de proceduri administrative și de control intern adecvate, care să permită supravegherea și gestionarea riscului de credit, precum și încadrarea permanentă a indicatorilor de solvabilitate, a expunerilor mari și a împrumuturilor acordate persoanelor aflate în relații speciale cu banca, personalului propriu precum și familiilor acestuia, în limitele prevăzute de Normele BNR.
- b) Să asigure o evidență extracontabilă corespunzătoare, care să stea la baza întocmirii rapoartelor de prudență bancară prevăzute de normele BNR (pe grade de risc de credit între 0% și 100%).
- c) Să codifice, să denumească și să țină evidența, extracontabil, pentru fiecare grup de persoane fizice și/sau juridice care reprezintă un singur debitor. În sensul normelor BNR, se consideră un singur debitor orice persoană sau grup de persoane fizice și/sau juridice față de care banca are o expunere (ca urmare a acordării de credite) și care sunt legate economic între ele în sensul că:
 - una dintre persoane exercită supra celorlalte, direct sau indirect putere de control;
 - nivelul cumulat al împrumuturilor acordate reprezintă un singur risc de credit pentru bancă, întrucât persoanele sunt legate într-o asemenea măsură încât, dacă unele dintre ele vor întâmpina dificultăți de rambursare, alta sau celelalte vor întâmpina dificultăți similare. În cazul acestor persoane, vor fi luate în considerare, alternativ sau cumulat, următoarele situații: sunt afiliate, au aceeași conducere, garanții încrucișate, interdependența comercială directă, care nu poate fi substituită într-un termen scurt; sunt membrii aceeași familii (soții, rudele și afini de gradul întâi).
- d) Să codifice și să țină evidența, extracontabil, a fiecărei persoane fizice sau juridice care reprezintă un singur debitor sau care intră în componența unui grup de persoane fizice sau juridice care reprezintă un singur debitor și/sau în componența grupului de persoane aflate în relații speciale cu banca sau în componența grupului format din personalul propriu și familiile acestuia. Conform normelor BNR, sunt persoane aflate în relații speciale cu banca:

- reprezentanții FPS în adunarea generală a acționarilor băncii;
- administratorul băncii (inclusiv conducătorul băncii) și cenzorii, persoane fizice ai băncii, precum și persoanele fizice destinate să reprezinte societățile de expertiză contabilă, care au calitatea de cenzor sau de auditor independent al băncii;
- cenzorii, persoane juridice, ai băncii și auditorului independent al băncii;
- membrii unor comisii special constituite (comisia de supraveghere specială a băncii, comisia de privatizare a băncii etc.);
- orice acționar, persoană juridică, ce exercită controlul efectiv asupra băncii, acționarii unei astfel de persoane juridice, care dețin cel puțin 10% din capital și administratorii acestora;
- orice acționar semnificativ (care deține cel puțin 5% din acțiunile băncii);
- orice acționar care și-a desemnat un reprezentant având una din condițiile prevăzute la pct. 1-3 de mai sus;
- orice societate comercială la al cărei capital social banca are o participație de cel puțin 10%;
- orice societate comercială la care una dintre persoanele prevăzute la pct. 1-8 de mai sus deține controlul efectiv (deține cel puțin 50% din drepturile de vot; are dreptul de a numi sau înlocui majoritatea membrilor consiliului de administrație; poate decide asupra gestiunii și politicii financiar-bancare în baza unui acord încheiat cu alți acționari sau asociați);
- personalul Băncii Naționale a României care exercită atribuțiile de control sau de supraveghere bancară
- membrii Consiliului de administrație al Băncii Naționale a României;
- familiile persoanelor fizice prevăzute la pct. 1, 2, 4-7, 10 și 11 de mai sus.

Personalul propriu este alcătuit din salariații angajați cu contract individual de muncă, cu excepția conducătorilor băncii iar familiile acestora sunt soții, rudele și afini de gradul întâi.

- e) Să încheie tranzacții care conduc la expuneri mari numai pe baza unei decizii luate de consiliul de administrație. Prin expunere se înțelege orice angajament asumat de o bancă față de un singur debitor indiferent dacă este efectiv sau potențial, evidențiat în bilanțul contabil sau în afara bilanțului, incluzând, fără a se limita la aceasta: credite, efecte de comerț scontate, investiții în acțiuni și alte valori mobiliare, efect de comerț avalizate, garanții emise, acreditive deschise

sau confirmate. Prin expunere mare se înțelege o expunere netă față de un singur debitor (din active bilanțiere și din elemente din afara bilanțului), a cărei valoare reprezintă cel puțin 10% din fondurile proprii ale băncii.

Decizia consiliului de administrație se va baza pe un raport al comitetului de risc, care va cuprinde cel puțin analiza tranzacției, a situației financiare și a bonității persoanei fizice sau juridice reprezentând un singur debitor, precum și analiza structurii grupului, în cazul în care acesta reprezintă un singur debitor.

- f) Să acorde împrumuturi persoanelor cu care se află în relații speciale numai pe baza unei decizii adoptate de consiliul de administrație, bazată pe un raport al direcțiilor de specialitate, care va cuprinde descrierea naturii relației speciale, analiza tranzacției, a situației financiare și a bonității persoanelor aflate în relații speciale cu banca.
- g) Să acorde împrumuturi personalului propriu, inclusiv familiilor acestuia, numai pe baza unor norme interne aprobate de consiliul de administrație.

III.1.8. Centrala Incidentelor de Plăți

Centrala Incidentelor de Plăți (CIP), conform Regulamentului BNR nr. 1/2001 cu modificările ulterioare, este un centru de intermediere care gestionează informația specifică incidentelor de plăți, pentru interesul public, inclusiv pentru scopurile utilizatorilor.

Datele specifice incidentelor de plăți sunt transmise, difuzate și valorificate pe baza informațiilor, chiar anterioare plății, conținute în evidențe și care sunt ocazionate de acte și fapte având potențial fraudulos, litigios și/sau producând riscuri de neplată, inclusiv dintre cele care pot afecta finalitatea decontării.

Incidentul de plată reprezintă neîndeplinirea întocmai și la timp a obligațiilor participanților, înaintea sau în timpul procesului de decontare a instrumentului, obligații rezultate prin efectul legii și/sau al contractului care le reglementează, a căror neîndeplinire este adusă la cunoștință CIP de către persoanele declarante, pentru apărarea interesului public;

Incidentul de plată major reprezintă incidentul de plată determinat de înregistrarea uneia dintre următoarele situații:

1. în cazul cecului:

- a. cecul a fost emis fără autorizarea trasului;
 - b. cecul a fost refuzat din lipsă totală de disponibil, în cazul prezentării la plată înainte de expirarea termenului de prezentare;
 - c. cecul a fost refuzat la plată din lipsă parțială de disponibil, în cazul prezentării la plată înainte de expirarea termenului de prezentare;
 - d. cecul a fost emis cu dată falsă sau acestuia îi lipsește o mențiune obligatorie;
 - e. cecul circular sau cecul de călătorie a fost emis "la purtător";
 - f. cecul a fost emis de un trăgător aflat în interdicție bancară;
2. în cazul cambiei și al biletului la ordin:
- a. cambia a fost scontată fără existența în total/în parte a creanței cedate în momentul cesiunii acesteia;
 - b. biletul la ordin/cambia cu scadență la vedere a fost refuzat(ă) din lipsă totală de disponibil, în cazul prezentării la plată în termen;
 - c. biletul la ordin/cambia cu scadență la vedere a fost refuzat(ă) din lipsă parțială de disponibil, în cazul prezentării la plată în termen;
 - d. biletul la ordin/cambia cu scadență la un anumit timp de la vedere, la un anumit timp de la data emiterii sau la o dată fixă a fost refuzat(ă) din lipsă totală de disponibil, în cazul prezentării la plată la termen;
 - e. biletul la ordin/cambia cu scadență la un anumit timp de la vedere, la un anumit timp de la data emiterii sau la o dată fixă a fost refuzat(ă) din lipsă parțială de disponibil, în cazul prezentării la plată la termen.

Data prezentării la plată reprezintă data transmiterii instrumentului de la unitatea prezentatoare la unitatea primitoare, conform circuitelor de compensare, în cazul plăților interbancare, respectiv data la care titularul de cont depune la banca sa, în vederea încasării, borderoul de încasare și instrumentul, în cazul plăților intrabancare.

CIP organizează și gestionează un fișier de interes general, numit Fișierul național de incidente de plăți (FNIP), care va fi structurat astfel:

- Fișierul național de cecuri (FNC);
- Fișierul național de cambii (FNCb);
- Fișierul național de bilete la ordin (FNBO).

Fișierul național al persoanelor cu risc (FNPR) este un fișier alimentat automat de FNIP cu incidentele de plăți majore înregistrate pe numele unei persoane fizice sau juridice, inclusiv al unei bănci.

CIP organizează și gestionează FNIP și FNPR astfel încât acestea să permită evidențierea și valorificarea operativă a informației privind:

- a. refuzul la plată al cecurilor, cambiilor și biletelor la ordin;
- b. declararea cecurilor ca pierdute, furate, distruse sau anulate și declararea cambiilor ori biletelor la ordin ca pierdute, furate sau distruse;
- c. persoanele fizice sau juridice aflate în interdicție bancară de a emite cecuri.

CIP gestionează baza de date proprie astfel încât aceasta să poată fi interogată prin utilizarea cheilor de căutare bazate în principal pe:

- a. seria și numărul cecului;
- b. codul fiscal al persoanei juridice sau, după caz, codul numeric personal al persoanei fizice.

Persoanele declarante sunt băncile, persoane juridice române, inclusiv unitățile teritoriale ale băncilor, sucursalele din România ale băncilor, persoane juridice străine, denumite în continuare bănci, și CIP. Persoane cu risc sunt acele persoane fizice sau juridice, inclusiv bănci, care au fost incluse în Fișierul național al persoanelor cu risc, ca urmare a unor incidente de plăți majore înregistrate pe numele lor.

În cazul în care o persoană declarantă - bancă, în calitate de bancă trasă, a trasului sau a subscriitorului, a decis refuzul la plată al cecului, cambiei sau biletului la ordin, aceasta are obligația ca cel târziu în ziua refuzului să transmită la CIP o cerere de înscriere a refuzului bancar.

În cazul refuzului la plată al unui cec ca urmare a producerii unui incident de plată major asupra contului unui client banca va lua în aceeași zi bancară următoarele măsuri:

- a. va notifica incidentul de plată la CIP printr-o cerere de înscriere a refuzului bancar în FNC care va cuprinde și declarația de interdicție bancară;
- b. va adresa titularului de cont o somație, prin care îi va notifica acestuia interdicția de a emite cecuri pe timp de un an începând cu data înregistrării la

CIP a incidentului de plată major și obligația de a restitui băncii (băncilor) al cărei (căror) client este formularele de cec aflate în posesia sa și/sau a mandatarilor săi.

Centrala băncii care primește o declarație a CIP privind interdicția bancară are obligația ca în aceeași zi bancară să distribuie această informație în propriul sistem intrabancar, în scopul evitării producerii riscului ca respectivul client să genereze un nou incident de plată asupra unui alt cont al său.

De asemenea, centrala băncii sau unitatea teritorială a băncii, la care respectiva persoană fizică sau juridică are cont deschis, are următoarele obligații:

- a. să întreprindă toate măsurile necesare pentru recuperarea în cel mai scurt timp a tuturor formularelor de cec necompletate sau greșit completate, eliberate acesteia, cu excepția cecurilor utilizate pentru retragerea de numerar care poartă pe fața lor înscrisul numerar, în scopul evitării riscului ca respectiva persoană fizică sau juridică să producă noi incidente de plăți prin utilizarea acestora în plăți fără numerar;
- b. să transmită la CIP, pentru formularele de cec necompletate sau greșit completate și care nu au fost recuperate, într-un interval de maximum 15 zile calendaristice de la data emiterii declarației CIP, o declarație, prin care se declară nule respectivele formulare.

III.1.9. Centrala Riscurilor Bancare

Centrala Riscurilor Bancare, conform Regulamentului BNR nr. 4/2004, este un centru de intermediere care gestionează în numele Băncii Naționale a României informația de risc bancar și informația despre fraudele cu carduri pentru scopurile utilizatorilor, în condițiile păstrării secretului bancar.

Informația de risc bancar este informația care se raportează de către instituțiile de credit, se prelucrează și se difuzează de Centrala Riscurilor Bancare; informația de risc bancar cuprinde datele de identificare a unui debitor, persoană fizică sau persoană juridică nebancaară, și operațiunile în lei și în valută prin care instituțiile de credit se expun la risc față de acel debitor.

Aceste operațiuni sunt:

- c. acordarea de credite;
- d. asumarea de angajamente de către instituția de credit, în numele debitorului, față de o persoană fizică, o persoană juridică nebancaară sau față de o instituție de credit din străinătate;
- e. asumarea de angajamente de către instituția de credit, în numele debitorului, față de altă instituție de credit care funcționează pe teritoriul României.

Informația despre fraudele cu carduri este informația raportată de către instituția de credit referitoare la încălcarea prevederilor contractuale de către posesorii de card de debit și/sau de credit și suma corespunzătoare nu este înregistrată la restanțe în propriile evidențe.

Riscul individual este suma valorilor operațiunilor enumerate mai sus, raportată la Centrala Riscurilor Bancare de o persoană declarantă pentru un debitor, persoană fizică sau persoană juridică nebancaară, cu condiția să fie egală sau mai mare decât limita de raportare. Riscul individual reprezintă expunerea unei instituții de credit față de un debitor și se determină de către persoana declarantă. Pentru calculul riscului individual se iau în considerare atât operațiunile desfășurate de debitor în nume propriu, cât și cele în care debitorul este parte componentă a unui grup de persoane fizice și/sau juridice, care reprezintă un singur debitor.

Persoana recenzată este debitorul, persoană fizică sau persoană juridică nebancaară, înscris în baza de date a Centralei Riscurilor Bancare ca urmare a raportării acestuia de către persoana declarantă.

Riscul global este suma riscurilor individuale raportate de toate persoanele declarante pentru aceeași persoană recenzată, mai puțin valoarea angajamentelor asumate de instituțiile de credit, în numele persoanei recenzate, față de alte instituții de credit care funcționează pe teritoriul României. Riscul global reprezintă expunerea întregului sistem bancar din România față de o singură persoană recenzată și se determină de Centrala Riscurilor Bancare.

Persoanele declarante la Centrala Riscurilor Bancare sunt:

- centralele instituțiilor de credit - persoane juridice române - pentru toate informațiile de risc bancar și informațiile despre fraudele cu carduri colectate din propriile evidențe și din cele ale unităților lor teritoriale din România;

- sucursalele din România ale instituțiilor de credit străine - pentru toate informațiile de risc bancar și informațiile despre fraudele cu carduri colectate din propriile evidențe. Aceste instituții vor comunica în scris direcției care coordonează activitatea Centralei Riscurilor Bancare opțiunea de raportare a informației referitoare la încadrarea debitorilor.

Fiecare persoană declarantă este obligată să raporteze la Centrala Riscurilor Bancare, la termenele și în condițiile prevăzute, informația de risc bancar pentru fiecare debitor care îndeplinește condiția de a fi raportat, respectiv ca instituția de credit să fi înregistrat față de acesta un risc individual, precum și informația despre fraudele cu carduri constatate.

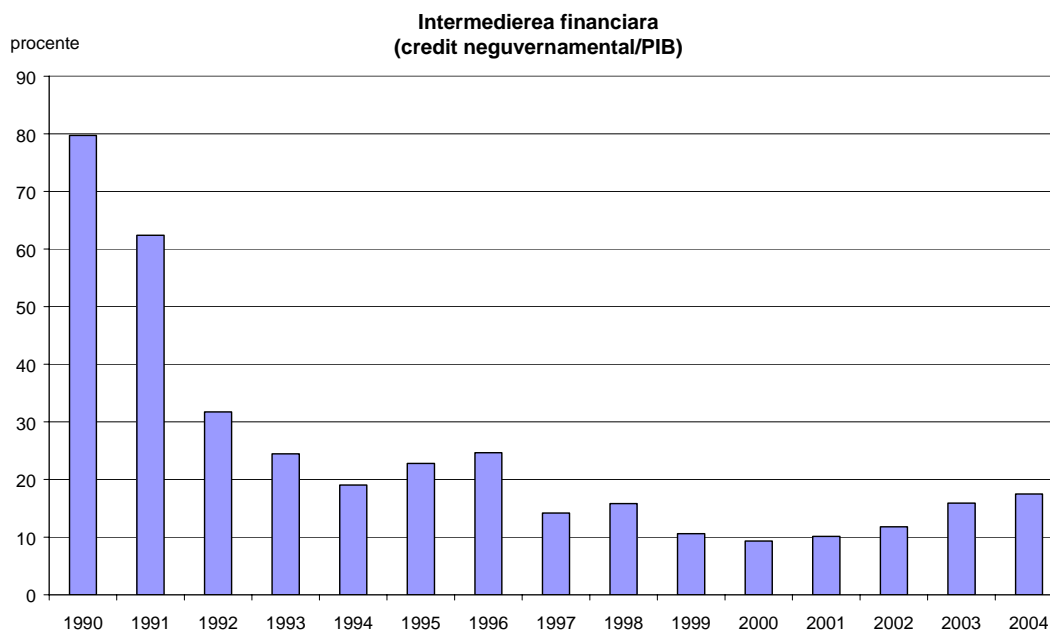
Centrala Riscurilor Bancare organizează și gestionează o bază de date care cuprinde:

- a) Registrul central al creditelor (RCC), care conține informațiile de risc bancar raportate de persoanele declarante, prelucrate și difuzate de către Centrala Riscurilor Bancare în vederea valorificării de către utilizatori în condițiile păstrării secretului bancar;
- b) Registrul creditelor restante (RCR), care este alimentat lunar de Registrul central al creditelor cu informații de risc bancar referitoare la persoanele recenzate și la creditele restante ale acestora față de întregul sistem bancar din România; acesta include și informații despre persoanele fizice care nu îndeplinesc condiția de limită de raportare și înregistrează restanțe mai mari de 30 de zile;
- c) Registrul grupurilor de debitori (RGD), care este alimentat lunar de Registrul central al creditelor cu informații despre grupurile de debitori;
- d) Registrul fraudelor cu carduri (RFC), care conține informații despre fraudele cu carduri comise de posesorii de carduri de debit și/sau de credit.

Limita de raportare, în funcție de care instituțiile de credit transmit la Centrala Riscurilor Bancare riscul individual al unui debitor, este de 200.000.000 (două sute milioane) lei (vechi).

III.2. Evoluția creditului bancar în România

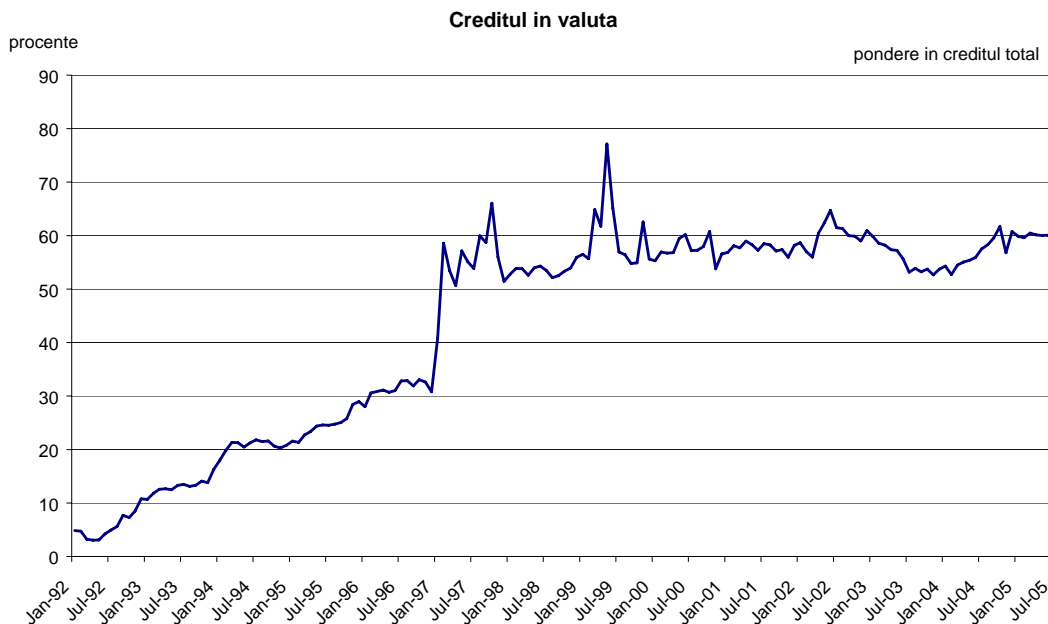
După un trend descendent de peste 10 ani, în care creditul neguvernamental a scăzut de la o valoare de 80 la sută din PIB (în anul 1990) la 9 la sută din PIB (valoarea atinsă în anul 2000), anul 2001 a reprezentat punctul de schimbare a trendului descendent și de reluare a creșterii creditării.

Astfel, la 31 decembrie, 2001 creditul neguvernamental a înregistrat o majorare de 57,7 la sută față de aceeași dată a anului anterior, creștere datorată în special evoluției creditului neguvernamental în valută (care s-a majorat cu 58,6 la sută, ajutată și de deprecierea nominală a leului cu 21,9 la sută).

Și în anii următori, datorită atât aprecierii în termeni reali a monedei naționale cât și a unui ecart semnificativ dintre ratele dobânzilor la creditele în lei și la cele în valută, creditul în valută a devenit mai atractiv decât cel în monedă națională și în consecință a fost cel mai utilizat.

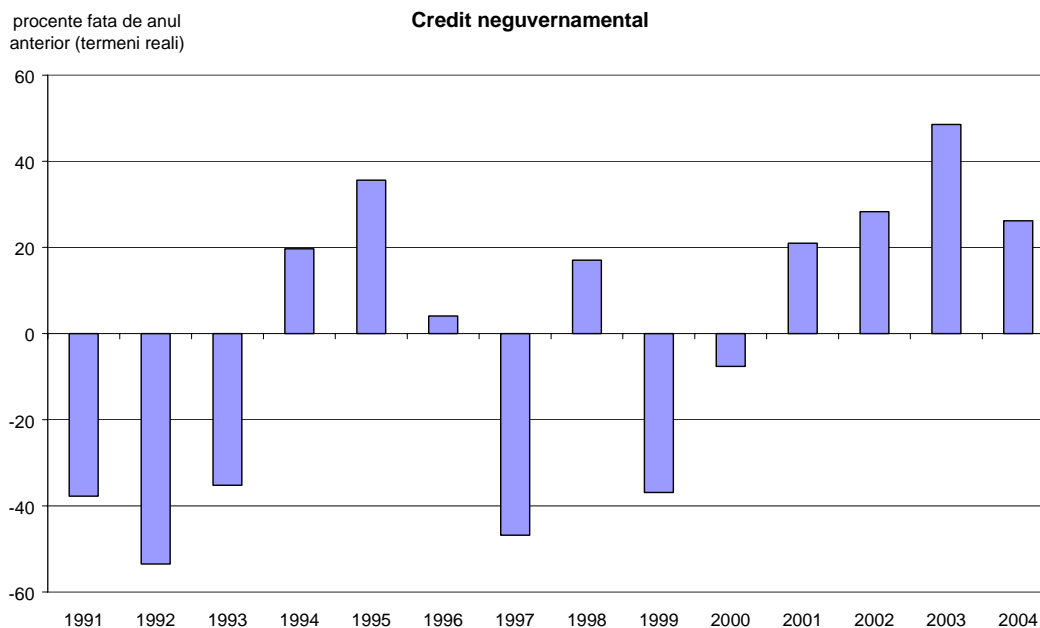
CREDITUL BANCAR Activitatea de creditare în România

Astfel, în anul 2002 creditele în valută au crescut cu 59,6 la sută (exprimate în lei) față de o creștere de numai 40 la sută înregistrată de creditele în lei, ceea ce a condus la o majorare nominală de creditului neguvernamental de 51,9 la sută.

Anul 2003 a consemnat o valoare record în ultimii 14 ani a ritmului real de creștere a creditului neguvernamental, 48 la sută (69,5 la sută creștere în termeni nominali). Tot acest an consemnează și nivelul record al creșterii creditului în lei (102,4 la sută) și de asemenea, cea mai spectaculoasă dinamică a creditelor acordate populației (datorită finanțării cumpărărilor de locuințe pe bază de credit ipotecar) 258,9 la sută în termeni nominali, ritmul lunar de creștere fiind de 11,2 la sută. În aceste condiții, creditul acordat populației a ajuns să dețină la 31 decembrie 2003 o pondere de 24,8 la sută din piața creditului bancar (în creștere cu 13,1 puncte procentuale față de sfârșitul anului 2002).

CREDITUL BANCAR Activitatea de creditare în România

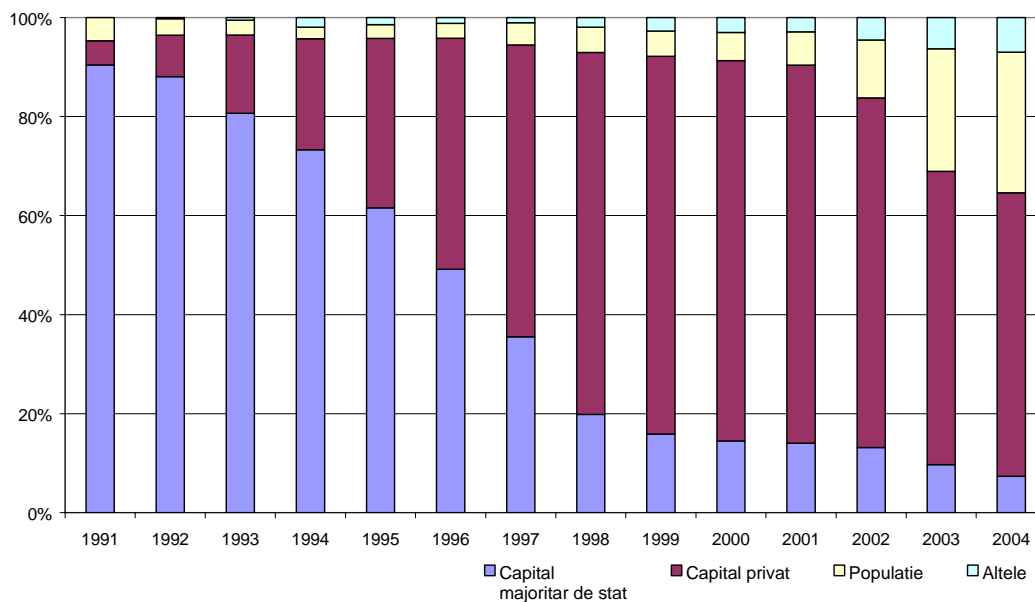

Datorită rolului creșterii excesive a creditului în declanșarea crizelor financiare, Banca Națională a României a adoptat, începând cu anul 2004, un set de măsuri de prudență bancară în vederea reducerii ritmului de creștere a creditului neguvernamental în general și a creditului în valută în special.

În aceste condiții, la 31 decembrie 2004, creditul neguvernamental a crescut cu 37,9 la sută față de sfârșitul anului anterior, înregistrând în termeni reali o majorare de 26,2 la sută. Creditele în valută au avut o dinamică superioară celor în lei. În condițiile în care moneda națională s-a apreciat pe parcursul anului 2004, iar ecartul de dobândă la creditele în lei față de cele în valută a fost semnificativ, creditul în valută a fost mai atractiv decât cel în monedă națională. Astfel, exprimată în lei creșterea creditelor în valută a fost de 51,2 la sută față de sfârșitul anului anterior, în timp ce creditele în lei au crescut cu numai 21,3 la sută (11,1 la sută în termeni reali), aceste evoluții conducând la majorarea ponderii creditelor în valută în total credite. Ca și în anul anterior, dinamica cea mai ridicată a avut-o creditul acordat populației (după cum se poate vedea și în graficul următor), care a crescut cu 58,3 la sută.

CREDITUL BANCAR Activitatea de creditare în România

Structura creditului neguvernamental

Cap. IV. Decizia de creditare

IV.1. Metodologia de creditare

Metodologia de creditare cuprinde următoarele etape:

1. Etapa preliminară care presupune o informare-documentare reciprocă în vederea identificării necesarului de credit, condițiile de obținere a creditului, de rambursare de cost etc.

2. Depunerea dosarului. Dosarul cuprinde două tipuri de documente: unele de ordin juridic legate de statutul și contractul de societate, înregistrate la Registrul Comerțului, autorizații necesare funcționării normale, angajarea normală a creditului, componenta echipei manageriale etc. și altele de natură economică legate de prezentarea situației economico-financiare a societății (bilanț, situația contului de profit și pierdere, situația fluxului de fonduri), balanța de verificare a lunii precedente solicitării creditului, planul afacerii, contracte, comenzi ferme la intern și/sau extern, situația obligațiilor de plată, garanțiile materiale oferite de agentul economic.

Pentru fundamentarea creditelor de investiții, agentul economic trebuie să prezinte:

- studiul de fezabilitate;
- autorizația de construcție;
- devizul general al lucrării;
- planul de amplasare;
- contractul încheiat cu constructorul;
- graficul lucrărilor investiției;
- alte autorizații prevăzute de lege.

3. Analiza documentației depuse care implică o analiză a fezabilității planului privind rambursarea împrumutului, plan prezentat de solicitant, și a posibilităților de atingere a scopurilor pentru care împrumutul a fost cerut. De asemenea sunt analizate garanțiile pe care solicitantul le poate acorda băncii.

4. Analiza indicatorilor economici ai solicitatului de credit

În urma analizei bilanțului debitorului sunt calculați o serie de indicatori care reflectă starea economico-financiară a acestuia, indicatori care contribuie la decizia finală de creditare. Principala funcție a indicatorilor este redarea dinamicii evoluției societății pentru perioada acordării.

Acești indicatori pot fi încadrați în două categorii principale:

- a) indicatori financiari – măsoară structura financiară și lichiditatea unei firme;
- b) indicatorii ai activității curente.

5. Constituirea garanțiilor

În ceea ce privește creditarea unui client, orice decizie trebuie să ia în considerare capacitatea prezentă și viitoare a solicitantului de a rambursa creditul din surse proprii.

Pentru a diminua riscul de nerambursare și de a preveni pierderi majore, băncile solicită garanții reale și personale solicitanților de credite.

6. Aprobarea creditului. În funcție de nivelul de competență, deciziile privind acordarea creditului revin sucursalelor sau centralei băncii. În cadrul centralei unei bănci, decizia poate fi luată la nivelul Comitetului de risc și credite și de Consiliul de Administrație în cazul unor credite mari.

7. Încheierea contractului. Contractul va fi semnat de persoanele autorizate atât din partea băncii cât și din partea societății și va stipula condițiile în care a fost aprobat creditul (suma, obiectul, durata, graficul de rambursare, rata dobânzii, comisioane), obligațiile și drepturile părților și garanțiile.

IV.2. Analiza dosarului de credit

În vederea acordării creditelor, băncile comerciale au elaborat un sistem de identificare, analiză și cuantificare a riscurilor pe care le implică relațiile cu clienții lor, care are la bază metode, proceduri și tehnici internaționale. Acest sistem cuprinde:

- analiza aspectelor nefinanciare;
- analiza aspectelor financiare;

- analiza perspectivelor de dezvoltare pe bază de cash-flow;
- referatul de credit.

IV.2.1. Analiza aspectelor nefinanciare

Activitatea de documentare cu care începe analiza unei cereri de credit trebuie să urmărească în primul rând obținerea a cât mai multor informații în vederea cunoașterii clientului și a activității desfășurate de către acesta.

În vederea documentării se vor avea în vedere elemente precum:

1. Date generale despre societate

În primul rând interesează tipul acesteia, respectiv: societate comercială, regie autonomă, persoană fizică, asociație familială. Fiecare din aceste categorii de împrumutați au caracteristici diferite: numărul de acționari, nivelul capitalului, modul de administrare, stabilirea limitei de competență a asociațiilor. Toate acestea caracteristici sunt prevăzute în contract și/sau în statutul societății și au implicații diferite în analiza cererii de credite.

De exemplu, dacă o subunitate a unei regii autonome solicită un credit, acesta se poate acorda numai dacă în statutul regiei este prezentă o clauză prin care ea are dreptul să contracteze credite cu banca. Statutul societății trebuie cunoscut de către inspectorul de credite pentru că aici sunt prevăzute clauze privind personalitatea juridică a clientului, capacitatea acestuia de a angaja credite, care sunt limitele de angajare a creditelor.

Înregistrarea societăților la Registrul Comerțului trebuie de asemenea verificată. De la această instituție se pot obține informații despre denumirea societății, data înmatriculării, modificările intervenite în societate, respectiv: majorări de capital sau retrageri, modificări în statutul și contractul societății. De asemenea, se poate afla care este principalul obiect de activitate al clientului respectiv: producție (industrie/agricultură), construcții, transporturi, servicii, comerț. Tipul de activitate impune trăsături specifice structurii bilanțului. De exemplu, o societate comercială cu activitate de producție, transporturi are nivelul capitalurilor mai mare decât o societate comercială din comerț sau servicii.

2. Tipul de proprietate

Informațiile care trebuie aflate se referă la natura capitalului societății, respectiv privat sau de stat. Dacă societatea este cu capital mixt interesează, cine sunt proprietarii: persoane fizice, alte societăți comerciale, bănci, fonduri mutuale? Cum sunt împărțite acțiunile? Există un proprietar care deține un portofoliu majoritar de acțiuni?

Un alt aspect este determinat de implicarea proprietarilor în conducerea afacerii. Dacă da, cum, în ce mod? În general, dacă proprietarii sunt și cei care conduc afacerea ei pot conduce societatea în așa fel încât să-și maximizeze veniturile lor personale și să diminueze profitul pentru a evita plata unor impozite mari. De aceea, unele societăți sunt bine conduse și sunt profitabile, dar sunt subevaluate din punct de vedere contabil. În cazul în care o societate are mai mulți acționari, iar membrii conducerii sunt angajați, ei au ca principală sarcină maximizarea veniturilor acționarilor, prin creșterea dividendelor și creșterea valorii acțiunilor. Dacă societatea nu este profitabilă, unii acționari vor dori să-și vândă acțiunile și atunci există riscul preluării ei de către alți acționari mai mult sau mai puțin cunoscuți.

3. Conducerea societății

Ofițerii de credite trebuie să evidențieze în analiza efectuată aspecte precum: calificare, calitate, abilitate, moralitate.

Conducătorii sunt cei de ale căror decizii depinde întreaga activitate desfășurată de client. De aceea cunoașterea cât mai detaliată a conducerii și a capacităților profesionale ale acestora este deosebit de importantă. Cum este organizată și structurată conducerea și care sunt atribuțiile fiecărui conducător? Există și dacă da, care sunt directorii care nu au funcții de execuție? Cine sunt conducătorii și cât sunt ei de capabili să conducă afacerea respectivă? Cât de bine cunosc activitatea pe care o conduc și care este experiența lor în domeniu? De câți ani lucrează în societate, în ramura de activitate respectivă și în ce alte domenii de activitate au mai lucrat? Care au fost performanțele manageriale personale și ale afacerilor conduse în trecut? Care este renumele și reputația de care se bucură ei în prezent ca rezultat al activității trecute? Cât de eficient este sistemul de planificare, financiar și de control? Cât de dese sunt schimbările la nivelul conducerii? Este o conducere activă sau pasivă? Sunt capabili să se adapteze la nou și să și-l însușească cu ușurință? Sunt capabili ei să

desfășoare o activitate continuă de pregătire și informare pentru a ține pasul cu tot ceea ce se întâmplă pe plan național și internațional în domeniul respectiv? Se preocupă periodic de a forma și a informa personalul? Cât de deschiși sunt ei la sugestiile personalului din subordine? Care este politica salarială pe care o aplică? Stimulează libera inițiativă? Stimulează personalul, oferind astfel acestuia satisfacția muncii depuse? Care este relația dintre conducere și sindicate? Lucrează împreună în vederea desfășurării în cât mai bune condiții a activității? Știe conducerea să dialogheze cu sindicatele și să rezolve cererile acestora? Știe să folosească forța acestora în bunul mers al activității? Sunt conducătorii societății tipul de oameni cu care banca ar dori să aibă relații? Care au fost relațiile acestora cu alte bănci și cum s-au achitat ei de atribuțiile rezultate din aceste relații?

4. Personalul

Este personalul suficient și capabil să desfășoare activitatea respectivă? Care este structura forței de muncă și care sunt responsabilitățile acesteia? Este supus periodic unui proces de instruire și perfecționare? Este ușor adaptabil la nou? Care este pregătirea și experiența acestuia? Este posibilă înlocuirea acestuia fără prea mare efort? Există personal calificat în zonă, disponibil în condițiile în care o parte din personal părăsește afacerea fie pe motiv de pensionare, fie prin schimbarea locului de muncă? Participă personalul cu sugestii la activitatea de conducere a afacerii? Este suficient stimulat pentru a se obține loialitatea acestuia? Sunt folosite la maximum toate aptitudinile intelectuale și profesionale ale acestuia?

De asemenea, trebuie avut în vedere de către ofițerii de credite faptul că, dând posibilitatea personalului să aibă responsabilități proprii, satisfacția acestuia va crește, ducând la scăderea fluctuației acestuia. De asemenea, autorizarea personalului cu competențe, conduce la îmbunătățirea relațiilor cu clienții, iar atitudinea personalului se va reflecta în servicii de o calitate superioară.

5. Afacerea

În cadrul acestui element se prezintă mai întâi caracteristicile spațiilor de producție și comercializare. Inspectorul de credite trebuie să identifice caracteristicile imobilelor, terenurilor și spațiilor aflate în folosința societății: care este suprafața acestora?, care

este destinația actuală (producție, depozitare, comercializare), care este tipul de proprietate al acestora?, ce posibilități de extindere există?

În ceea ce privește dotarea tehnică se evidențiază echipamentele și utilajele aflate în dotarea societății, utilizate pentru a asigura continua desfășurare a activității societății, urmărindu-se: ce tipuri de echipamente, utilaje, mijloace de transport există în dotare?, care sunt caracteristicile tehnico-economice ale acestor mijloace fixe?, care sunt condițiile de achiziție și exploatare?

Organizarea activității trebuie analizată de către ofițerii de credit prin prisma următoarelor elemente: cum este organizat procesul de producție, prestările de servicii, activitățile comerciale? (etapele și cerințele pe fiecare etapă; tehnologia și procedeele tehnologice aplicate; tipuri de fabricație: de serie, la comandă, sezonieră; caracteristicile producției: specială sau standard), ce modalități de asigurare a calității și ce proceduri pentru controlul calității se utilizează?

Un alt element care trebuie supus analizei se referă la furnizori: care sunt caracteristicile materiilor prime/mărfurilor ce sunt aprovizionate în vederea desfășurării activității? (tipurile de materii prime/mărfuri, cantitățile achiziționate, periodicitatea aprovizionării, prețurile de achiziție, condițiile de achiziție și exploatare), cine sunt furnizorii? (numărul acestora; mărimea, numele și ponderea celor mai importanți); dacă există contracte încheiate; condițiile contractuale; mărimea creditului comercial acordat de aceștia; criteriile care au stat la baza alegerii furnizorilor - relații tradiționale, distanțe scurte, preț, calitate, facilități - relațiile de dependență față de anumiți furnizori; calitatea serviciilor, termene de garanție.

6. Piața/Marketing

a) Produsul/Serviciul/Marfa.

În cazul producției, trebuie să se cunoască: aspectul fizic al produsului, caracteristici tehnice, performanțe, utilitate, modul de prezentare, aspectul comercial, ambalaj, căror nevoi răspunde, perisabilitate, uzura morală, sezonabilitate, ritmul reînnoirii producției, termenul pentru dezvoltarea unui nou produs, ponderea produselor noi în curs de elaborare, metode de depozitare, stocaj, produse fabricate prin licență.

În cazul prestărilor de servicii se vor evidenția caracteristicile diverse ale fiecărui tip de serviciu, iar pentru activitățile comerciale se vor avea în vedere: gama de produse destinate vânzării, tipul de vânzare (cu amănuntul sau cu ridicata), prestarea unor servicii specifice (garanții, reparații).

De asemenea, se vor evidenția parametrii economici ai produselor/serviciilor/mărfurilor: cost unitar, preț de vânzare unitar, adaos comercial, taxe, comisioane.

b) Segmentul de piață. Poziția ocupată de client pe piață presupune cunoașterea următoarelor aspecte: piața clientului (prezentarea caracteristicilor specifice, cunoașterea nevoilor cărora se adresează, segmentarea pieței, mărimea pieței), localizarea pieței clientului (locală, regională, națională, internațională), tendințele actuale ale pieței produsului, caracteristicile cererii pentru produsul respectiv (cerere zilnică, anuală, sezonieră, evoluția în ultimii ani și cea previzibilă).

c) Clienții. În această secțiune trebuie cunoscute următoarele aspecte: beneficiarii pentru produsul/serviciul/marfa clientului analizat; numărul acestora; reputația, calitatea; condiții de vânzare/cumpărare; perioada și condiții de creditare primite; modalități de plată; tipul clienților (permanenți; sezonieri); natura contractelor; nominalizarea principalilor clienți, menționându-se fidelitatea și soliditatea financiară a acestora; importanța, rentabilitatea și constrângerile unor mari clienți strategici; analiza duratei de decontare medie a creanțelor; riscul falimentului pentru clienți.

d) Concurenții. Inspectorul de credite trebuie să evidențieze următoarele: numărul acestora, mărimea lor, caracteristicile produselor/serviciilor/mărfurilor concurenților, calitatea și nivelul prețurilor, reputația, punctele lor forte și slabe, influența pe care o are concurența asupra clientului analizat (periculoasă sau stimulantă). Noțiunea de concurență trebuie înțeleasă în sens larg, incluzând alături de concurenții actuali și pe cei potențiali.

e) Furnizorii. Se vor identifica următoarele aspecte: numărul, reputația, condiții de vânzare/cumpărare, perioada de creditare acordată.

f) Politica de marketing. Aceasta include:

- Politica de prețuri: cum au fost stabilite prețurile?, dacă și când se aplică reduceri de prețuri?, care este nivelul acestora față de concurență?
- Politica de distribuție; se vor preciza care sunt canalele de distribuție: distribuție directă, prin intermediari.
- Identificarea modalităților de vânzare și caracteristicile fiecărui tip (cu ridicata, cu amănuntul, prin magazine proprii, rețea de magazine specializate, la domiciliul clientului, la export).
- Reclamă și publicitate. Se vor preciza mijloacele de promovare (cataloge, broșuri, participare la târguri și expoziții) și modalitățile de reclamă (radio, TV, presă, afișaj), menționându-se eventual și importanța cheltuielilor efectuate.

7. Situația financiară

Inspectorul de credite trebuie să cunoască de la început situația financiară a clientului, dacă bilanțul societății este auditat de o firmă independentă pentru a putea ști dacă datele prezentate în bilanț sunt reale; dacă da, care au fost problemele evidențiate de aceștia?

După efectuarea analizei interne a clientului, inspectorul de credite trebuie, ca pe baza unor discuții cu clientul, să se edifice asupra cauzelor care au determinat aceste rezultate (în cazul în care nu se cunosc). În cadrul discuției se vor pune apoi întrebări generale despre evoluția bilanțului. De asemenea, inspectorul de credit se va interesa de mărimea capitalurilor și structura acestora.

Mărimea capitalurilor depinde de activitatea desfășurată. De exemplu: societățile care au activități de comerț au un capital propriu relativ redus, ponderea deținând-o sursele atrase și împrumutate. La societățile comerciale din industrie ponderea capitalurilor în total bilanț este semnificativă. De asemenea, în cadrul pasivelor pe termen lung trebuie să se cunoască raportul dintre capitalul propriu și datoriile pe termen lung. Acest raport trebuie cunoscut deoarece între aceste două elemente există diferențe privind costul și riscul acestora. Astfel, capitalul propriu este cea mai ieftină sursă de bani pentru o afacere, deoarece reprezintă aportul investitorilor. Dacă societatea realizează profit costul capitalului sunt dividendele, care pot fi distribuite

proprietarilor sau poate fi reinvestit în vederea dezvoltării afacerii. Plata dividendelor și posibilitatea creșterii valorii acțiunilor depind de profitabilitatea afacerii. Riscul acționarilor este acela că, în cazul falimentului, ei sunt ultimii despăgubiți, în condițiile în care după plata integrală a furnizorilor și creditelor bancare, mai rămâne ceva din patrimoniu. Costul creditelor pe termen lung îl constituie dobânda pe care societatea trebuie să o plătească băncii. Indiferent dacă activitatea este sau nu rentabilă, creditul și dobânda aferentă trebuie plătite. Creditele și datoriile pe termen lung, implică un risc mai mic pentru societate, dar influențează performanțele activității, iar riscul băncii de recuperare a creditelor și a dobânzilor este mai mare decât riscul societății.

Evoluția istorică a pasivelor pe termen lung trebuie, de asemenea, analizată. În cazul în care de la o perioadă la alta pasivele pe termen lung au crescut trebuie să se analizeze condițiile în care a avut loc această majorare, respectiv: ca urmare a reevaluărilor activelor fixe, cum a fost făcută această reevaluare? Ce active au fost reevaluate? S-au efectuat noi subscrieri de capital? Cine sunt noii acționari? S-au angajat noi credite (bancare sau comerciale) pe termen lung? De la ce bănci au fost luate aceste credite? Pe câți ani? Ce sume? Pentru ce anume? Care sunt condițiile prevăzute în aceste contracte de împrumut? Ce active din cadrul patrimoniului constituie garanțiile acestor credite?

În cazul diminuării capitalurilor interesează cauzele, respectiv: s-a redus dimensiunea afacerii; au avut loc vânzări de active; natura activelor vândute; cauza vânzării activelor (nu mai sunt necesare, au fost vândute pentru a putea plăti eventualele datorii pe termen lung, ajunse la scadență).

Inspectorul de credit este de asemenea interesat și de evoluția profitabilității afacerii (marja profitului brut și a profitului net, evoluția indicatorilor de rentabilitate).

Legat de acest aspect se vor pune întrebări despre politica de amortizare utilizată de societate: regresivă, accelerată sau lineară. De exemplu: dacă societatea utilizează o metodă de amortizare accelerată, aceasta va influența nivelul profitului obținut, în sensul diminuării acestuia. Diminuarea beneficiului societății ca urmare a înregistrării cheltuielilor cu amortizarea nu constituie un element negativ, deoarece aceste

cheltuieli sunt non-cash și reprezintă de fapt o rezervă de fonduri, care rămâne în societate, rezervă care se distribuie asupra elementelor din patrimoniu.

Politica de provizioane pe care o promovează societatea este de asemenea importantă deoarece cheltuielile cu provizioanele sunt de fapt cheltuieli non-cash care rămân ca rezerve în societate. Trebuie cunoscut dacă aceste provizioane sunt realiste, care este nivelul acestora.

De exemplu: în cazul analizei a două societăți cu același profil de activitate, cu o cifra de afaceri de aceeași dimensiune una din societăți are un profit mai mare fără a avea constituite provizioane și utilizează o metodă de amortizare lineară, iar cealaltă societate are un profit mai mic, dar are constituite provizioane și utilizează o metodă de amortizare progresivă, pentru bancă, cea de a doua societate are o credibilitate mai mare, deoarece capacitatea ei de autofinanțare este mai mare.

Inspectorul de credite va trebui să pună întrebări clientului despre angajamentele din afara bilanțului, deoarece aceste angajamente reprezintă potențiale datorii, pentru care societatea nu a constituit provizioane și care pot deveni datorii certe. De exemplu: scrisorile de garanție eliberate pentru o altă societate, cambii sau bilete la ordin avalizate care pot deveni obligații de plată certe, în cazul în care cei garantați au dificultăți financiare.

8. Previziuni

După ce inspectorul de credite s-a edificat asupra activității desfășurate de client și asupra situației sale financiare, va trebui să se edifice asupra viitorului afacerii acestuia. Există planuri de viitor, are o strategie de dezvoltare? Care sunt modalitățile de realizare a acestei strategii? Există un plan de afaceri? Dacă clientul are prognoze, sunt acestea actualizate?

Realizarea prognozelor implică prognoza fluxului de numerar. Pentru ca aceste estimări să fie utile, ele trebuie să țină seama de toate ipotezele posibile și de realitatea acestora. Inspectorul de credite va putea efectua o analiză eficientă a acestor prognoze numai după o cunoaștere și înțelegere temeinică a activității clientului.

În general toate ipotezele prezentate în aceste prognoze trebuie verificate și comparate cu propriile cunoștințe ale inspectorului, cu ipotezele prezentate de clienții din aceeași ramură (dacă este posibil), cu informațiile obținute din surse independente (ca de exemplu materiale ale Institutului Național de Statistică).

Realizarea previziunilor presupune analiza strategiei clientului (existența acesteia pe următorii 3-5 ani, dacă este realistă, realizabilă sau cu risc; modalități de realizare a acesteia; alternative și implicații în cazul nerealizării strategiei propuse; existența sau nu a planurilor de restructurare și redresare financiară).

La elementele prezentate se pot adăuga și altele referitoare la: încadrarea activității clientului în politica economică generală și în tendințele strategiei viitoare privind respectivul domeniu de activitate; impactul legislației asupra activității clientului; impactul unor factori macroeconomici asupra activității clientului; dependența și poziția geografică față de sursele de aprovizionare și piețele de desfacere, față de căile de transport; caracteristicile sociale ale piețelor de desfacere (obiceiuri alimentare, înclinația spre un anumit tip de consum).

IV.2.2. Analiza aspectelor financiare

Analiza aspectelor financiare are ca obiectiv stabilirea unui diagnostic al situației economico-financiare a solicitantului creditului, element indispensabil al fundamentării deciziei de creditare. Analiza aspectelor financiare presupune efectuarea unei analize atât a structurii și conținutului bilanțului contabil și a contului de profit și pierdere, cât și analiza indicatorilor de bonitate.

1. Analiza structurii și conținutului bilanțului contabil și a contului de profit și pierdere

Prudența bancară presupune cunoașterea și înțelegerea activității clienților băncii. Cunoașterea activității desfășurate de client în perioada anterioară, precum și previziunile pentru viitor permit băncii, pe de o parte să ofere acestuia serviciile și produsele bancare care corespund cel mai bine nevoilor acestuia, iar pe de altă parte să ia măsuri pentru diminuarea și prevenirea riscului în vederea recuperării creditelor și încasării dobânzilor.

În consecință acordarea unui credit de către bancă, pe baza analizei efectuate, reprezintă un act de încredere.

Analiza aspectelor financiare se bazează în principal pe documentele de sinteză contabilă (bilanțul contabil și raportul de gestiune, contul de profit și pierdere, raportări contabile periodice), pe analiza fluxului de fonduri ale perioadelor expirate, precum și pe analiza fluxului de lichidități pentru perioada următoare.

Analiza financiară a **bilanțului contabil** are în vedere cele 3 capitole ale activului (active immobilizate, active realizabile, trezoreria pozitivă) și pasivului (pasive pe termen lung, datorii curente cu scadența mai mică de 1 an, trezoreria negativă). Indicatorii de analiză care se determină pe baza bilanțului sunt fondul de rulment, nevoia de fond de rulment, trezoreria netă.

Fondul de rulment este reprezentat de diferența dintre pasivele pe termen lung și activele immobilizate. În cazul unei bune gestionări financiare activele immobilizate trebuie să fie acoperite integral cu pasivele pe termen lung, rezultând un fond de rulment pozitiv. În cazul clienților cu fond de rulment negativ, banca trebuie să urmărească preocuparea acestora pentru echilibrarea situației, prin sporirea capitalurilor proprii, a rezervelor și a altor fonduri din profitul realizat, obținerea de subvenții, vânzarea de active immobilizate, evitându-se acoperirea cu credite pe termen scurt a surplusului de active immobilizate.

Necesarul de fond de rulment reflectă nivelul al doilea al bilanțului și se calculează ca diferență între activele realizabile și datoriile cu scadența mai mică de 1 an. Acest indicator prezintă variații mai mari decât fondul de rulment datorită instabilității elementelor care îl compun. Factorii care influențează nivelul necesarului de fond de rulment sunt: tipul de activitate desfășurată, volumul activității, sezonalitatea activității, viteza de rotație a principalelor elemente care constituie necesarul de fond de rulment. În situația în care activele realizabile sunt superioare datoriilor curente cu scadența mai mică de 1 an, necesarul de fond de rulment fiind pozitiv, poate interveni creditul bancar pe termen scurt.

Trezoreria netă se calculează la nivelul al treilea al bilanțului ca diferență între trezoreria pozitivă și trezoreria negativă și reflectă diferența între fondul de rulment și nevoia de fond de rulment. Ceea ce face ca trezoreria să varieze nu este atât fondul de

rulment, care este relativ stabil în cursul unui exercițiu, cât mai ales necesarul de fond de rulment; în funcție de ciclul de exploatare, agentul economic are un necesar de fond de rulment pozitiv cu atât mai mare cu cât ciclul de fabricație este mai îndelungat. Creditul bancar pe termen scurt poate interveni în cazul trezoreriei nete negative.

Obiectivul principal al unei bune gestiuni financiare - corelarea fondului de rulment cu necesarul de fond de rulment - este un element important de care trebuie să țină seama ofițerii de credite în fundamentarea deciziei de creditare.

Pentru a optimiza situația financiară se poate avea în vedere fie mărirea fondului de rulment, fie micșorarea necesarului de fond de rulment (prin accelerarea rotației stocurilor, a clienților, prin încetinirea rotației furnizorilor).

Analiza **contului de profit și pierdere** presupune regruparea fluxurilor reale, financiare și excepționale ale unei societăți. Astfel se explică modul de constituire a rezultatului exercițiului în diferite etape, permițând desprinderea unor concluzii legate de nivelul performanțelor economice ale activității desfășurate.

Fluxurile economice se grupează în:

- *fluxuri de exploatare*, acele operațiuni economice cu caracter specific, obișnuit și repetitiv, care se referă la activitatea normală și curentă a societății excluzând orice influență cu caracter financiar sau excepțional. Operațiunile de exploatare permit determinarea rezultatului exploatarei care este un rezultat real, deoarece este generat de activitatea propriu-zisă, de bază a societății.
- *fluxuri financiare*, acele operațiuni economice care se referă la activitatea financiară și care au un caracter obișnuit, repetitiv și specific, cuprinzând și acele operațiuni excepționale cu caracter financiar.

Fluxurile de exploatare și cele financiare formează *fluxurile curente* care determină rezultatul curent.

- *fluxurile excepționale* sunt acele operațiuni economice care nu au o legătură directă cu obiectul de activitate al societății; ele au un caracter nereprezentativ, accidental. Permit determinarea rezultatului excepțional.

2. Analiza indicatorilor de bonitate a clientului

Pornind de la conținutul bilanțului contabil și al contului de profit și pierdere ofițerii de credite analizează situația bonității clienților pe baza unui sistem de indicatori de structură și performanță.

A. Indicatori de nivel și structură.

Cifra de afaceri reprezintă veniturile realizate de client la sfârșitul perioadei analizate (lună, trimestru, an). Pentru un client viabil, cu perspective certe de dezvoltare, evoluția cifrei de afaceri trebuie să fie ascendentă, orice declin al acesteia constituind un semnal de avertisment pentru bancă. În vederea aprecierii corecte a dinamicii cifrei de afaceri este important să se țină seama și de influența creșterii preturilor asupra acesteia pentru a se calcula atât în termeni nominali, cât și în termeni reali. De asemenea, în cadrul analizei cifrei de afaceri se impune urmărirea evoluției producției fizice la principalele produse.

Capitalurile proprii presupun analiza capitalurilor proprii în sens larg, a capitalurilor proprii în sens strict, a capitalurilor proprii nete în sens strict. În acest sens se va urmări de către ofițerii de credite determinarea stocurilor, cheltuielilor și a altor active incerte care diminuează valoarea capitalurilor proprii.

Capitalurile proprii în sens strict = capital social + prime legate de capital + rezerve +/- rezultatul reportat +/- rezultatul exercițiului - repartizarea profitului + fonduri - repartizări la fondul de dezvoltare

Capitalurile proprii nete în sens strict = capitaluri proprii în sens strict - imobilizări necorporale - decontări din operațiuni în curs - clienți incerți - diferențe de conversie activ + diferențe de conversie pasiv - stocuri nevalorificabile depistate de bancă - prime privind rambursarea obligațiunilor - decontări cu asociații privind capitalul - alte active incerte depistate de bancă.

Capitalurile proprii în sens larg = capitaluri proprii în sens strict + diferențe din reevaluare + subvenții pentru investiții + provizioane reglementate.

Capitalurile proprii nete în sens larg = capitaluri proprii în sens larg - imobilizări necorporale - decontări din operațiuni în curs - clienți incerți - diferențe de conversie

activ + diferențe de conversie pasiv - stocuri nevalorificabile depistate de bancă - prime privind rambursarea obligațiunilor - decontări cu asociații privind capitalul - alte active incerte depistate de bancă.

Rezultatul exercițiului în cifre absolute reprezintă indicatorul sintetic care caracterizează eficiența activității desfășurate, acesta influențând direct capitalurile proprii în sensul majorării lor cu profitul sau diminuării lor cu pierderea. Băncile nu intră în relații de afaceri cu agenții economici care nu reușesc să-și acopere cheltuielile din veniturile realizate, iar afacerile cu clienții cu profit mic se realizează cu mare prudență.

Fondul de rulment, necesarul de fond de rulment, trezoreria netă (au fost prezentați în cadrul analizei financiare a bilanțului).

Lichiditatea reprezintă capacitatea unui client de a face față datoriilor sale pe termen scurt prin transformarea rapidă a activelor sale circulante în disponibilități. Cu cât valoarea acestui indicator este mai mare cu atât va fi mai bună și aprecierea sa. Calculul lichidității se face cu ajutorul indicatorilor: lichiditatea imediată și lichiditatea curentă.

$$\text{Lichiditatea imediata} = \frac{\text{Active circulante} - \text{Stocuri} - \text{Clienti incerti}}{\text{Datorii cu scadenta mai mica de 1 an}} \times 100$$

$$\text{Lichiditatea curenta} = \frac{\text{Active circulante} - \text{Stocuri nevalorificabile} - \text{Clienti incerti}}{\text{Datorii cu scadenta mai mica de 1 an}} \times 100$$

Utilizând acești indicatori o bancă prudentă trebuie să elimine acele active care nu se pot transforma rapid în numerar la o valoare prestabilită. Analiza indicatorilor de lichiditate reflectă tipul de activitate desfășurată de societate; dacă nu apar diferențe semnificative între lichiditatea curentă și lichiditatea imediată, înseamnă că activitatea este preponderent comercială sau viteza de rotație a stocurilor este foarte mare; dacă diferențele sunt mari, poate fi vorba de o activitate productivă cu ciclu lung de fabricație. De asemenea indicatorii reflectă eficiența conducerii societății, modalitățile de finanțare a societății; o valoare mare a lichidității ca urmare a datoriilor reduse pe termen scurt poate reflecta o finanțare a societății din zona pasivelor pe termen lung, provenind de la fondul de rulment.

Solvabilitatea reflectă capacitatea generală a societății de a transforma toate activele sale în disponibilități pentru plata tuturor datoriilor. În cadrul acestei analize, banca urmărește evidențierea ponderii contribuției personale a acționarilor la finanțarea datoriilor, comparată cu participarea terților, inclusiv banca. Solvabilitatea (S) se calculează pe baza formulei :

$$S = \frac{\text{Total active} - \text{Stocuri nevalorificabile} - \text{Clienți incerti} - \text{Alte active incerte}}{\text{Datorii totale} - \text{Diferente de conversie pasiv}} \times 100$$

În aprecierea acestui indicator se urmărește ca pe total să fie supraunitar, iar pe structură, cea parte din activ reprezentată de imobilizările corporale să fie acoperită, de regulă, cu surse proprii, și în total activ, ponderea datoriilor totale să nu fie mai mare de 50 %.

Gradul de îndatorare se calculează ca raport între datorii și capitaluri proprii. Se prezintă sub forma a doi indicatori: gradul de îndatorare generală și gradul de îndatorare financiară.

$$\text{Gradul de îndatorare generală} = \frac{\text{Datorii totale}}{\text{Capitaluri proprii nete în sens strict}} \times 100$$

$$\text{Gradul de îndatorare financiară} = \frac{\text{Datorii financiare totale}}{\text{Capitaluri proprii nete în sens strict}} \times 100$$

În aprecierea acestui indicator trebuie avut în vedere faptul că banca, ca partener la finanțarea firmei alături de proprietari nu poate risca mai mult decât aceștia, întrucât singurul beneficiu pentru bancă este dobânda. Din acest motiv valoarea acestui indicator trebuie să fie cât mai mică.

Viteza de rotație a activelor circulante se poate exprima fie sub forma numărului de rotații efectuate de stocuri în decursul unei perioade, de regulă un an, (ca raport între costul aprovizionărilor sau cifra de afaceri și stocul mediu al activului circulant considerat), fie sub forma duratei medii de staționare a stocurilor (ca raport între stocul mediu înmulțit cu 360 de zile și cifra de afaceri).

În cazul duratei medii de încasare a clienților trebuie să se urmărească reducerea amânărilor la plată acordate agentului economic clienților săi, fără însă ca prin aceasta să afecteze în mod negativ piața de desfacere.

Durata medie de plată a furnizorilor exprimă durata creditului comercial obținut de către agentul economic de la furnizorii săi. Prolungirea acestei durate sporește volumul surselor atrase de către societatea comercială în finanțarea activelor sale circulante.

B. Indicatori de performanță.

Rentabilitatea exprimă capacitatea agentului economic de a obține profit din activitatea proprie. Indicatorii de rentabilitate pot fi grupați în funcție de modul de întocmire a contului de profit și pierdere în:

- **rentabilitate de exploatare** - exprimă capacitatea unei societăți comerciale de a obține profit din activitatea sa propriu-zisă, înaintea influențelor factorilor financiari și excepționali. Se poate calcula sub forma **rentabilității brute** (ca raport procentual între excedentul brut de exploatare și producția exercițiului) sau a **rentabilității nete** (ca raport procentual între rezultatul din exploatare și cifra de afaceri).
- **rentabilitatea economică** exprimă capacitatea unei societăți de a obține profit din întreaga sa activitate economico-financiară. Se poate calcula ca raport procentual între excedentul brut curent sau rezultatul curent sau rezultatul net al exercițiului și total bilanț.
- **rentabilitatea financiară** exprimă capacitatea capitalului investit de a produce profit. Se poate calcula ca raport procentual între profitul brut sau profitul net al exercițiului și capitalurile proprii nete în sens strict.

Cu cât acești indicatori au valoare mai mare, cu atât rentabilitatea este mai bună.

Indicatorii riscului financiar se utilizează în momentul în care societatea comercială apelează la credite pentru a completa sursele de finanțare a unor activități. Premisa fundamentală pentru ca o firmă să-și sporească rentabilitatea financiară în condițiile apelării la credite este ca rentabilitatea economică să fie superioară ratei dobânzii. Din punctul de vedere al băncii acești indicatori exprimă posibilitatea societăților comerciale de a rambursa împrumuturile și de a plăti dobânda.

Indicatorul principal care se utilizează este **acoperirea dobânzii**, calculat ca raport între cheltuielile cu dobânzile și cifra de afaceri. Cu cât acest indicator este mai mic cu atât plata acestor datorii este mai sigură și se face mai rapid.

Rata valorii adăugate reprezintă ponderea valorii nou create de agentul economic în totalul activității sale. Se calculează ca raport procentual între valoarea adăugată și cifra de afaceri. Cu cât valoarea acestui indicator crește de la o perioadă de la alta, cu atât aprecierea sa va fi mai bună.

Politica de dividende exprimă politica conducerii societății în ceea ce privește repartizarea profitului între dividende și reinvestire. Se calculează ca raport între dividendele distribuite și rezultatul net al exercițiului. Din punctul de vedere al băncii se urmărește ca valoarea acestui indicator să fie cât mai mică, banca dorind reinvestirea într-o proporție cât mai ridicată a profitului.

IV.2.3. Analiza perspectivelor de dezvoltare pe bază de *cash-flow*

Analiza perspectivelor de dezvoltare presupune analiza fluxului de lichidități (*cash-flow*) pe perioada următoare pe baza rezultatelor obținute anterior, a portofoliului de contracte de aprovizionare, producție, desfacere, a perspectivei variației stocurilor. În acest mod se pot evalua și prognoza posibilitățile clientului de a genera în viitor lichidități și capacitatea acestuia de a-și onora obligațiile de plată viitoare.

Prognoza financiară pornește de la situația inițială a societății (balanța de verificare contabilă pentru ultima lună dinaintea perioadei de prognoză) și folosind ipoteze pentru fiecare domeniu al activității se realizează o posibilă imagine a societății în viitor. Ipotezele care se iau în considerare în formularea prognozelor trebuie să fie posibile și prudente. Prognoza care se realizează nu trebuie să fie nici prea optimistă, nici prea pesimistă. Acest aspect poate fi relevat numai prin cunoașterea în detaliu a clientului (aspectele financiare și nefinanciare) și a ramurii în care acesta își desfășoară activitatea.

Analiza fluxului de lichidități presupune determinarea intrărilor de lichidități (încasări) și a ieșirilor de lichidități (plăți) într-o perioadă viitoare dată.

În cadrul **surselor de lichidități** se individualizează: încasări din activitatea de exploatare, financiară, excepțională; majorarea capitalului social vărsat; creșterea datoriilor financiare pe termen lung.

Ieșirile de lichidități cuprind: plăți pentru activitatea de exploatare, financiară, excepțională; achiziții de active fixe corporale și necorporale; plăți pentru impozite și taxe; scăderea datoriilor financiare pe termen lung.

IV.2.4. Referatul de credit

Referatul de credit trebuie să fie astfel conceput încât să ofere factorilor de decizie de la toate nivelele informațiile necesare pentru luarea unei decizii de creditare care să implice cât mai puține riscuri pentru bancă și în plus să satisfacă și alte necesități practice ale băncii.

Modelul de referat este structurat în vederea acoperirii următoarelor necesități ale băncilor:

- analiză a creditului, complexă, prin care să se identifice toate riscurile care rezultă din relația client - bancă și care să conducă la aprobarea, la nivelul corespunzător de competență, a întregii expuneri a băncii față de împrumutat;
- analiză a documentației de credit operativă prin care să se identifice fiecare limită de credit pe client, scopul și componentele importante de risc precum și modalitățile de minimizare a acestor riscuri;
- o structură a informațiilor care va da certitudine că toate aspectele relației client - bancă au fost investigate și însușite în mod corespunzător;
- o structură a formatului care permite elaborarea unui referat de credite standard complet care, indiferent de unitatea bancară inițitoare, să poată fi înaintat la nivelele superioare de aprobare, evitându-se astfel paralelisme;
- o structură care presupune codificarea informațiilor, ceea ce oferă posibilitatea realizării și actualizării permanente a unei baze de date informaționale și crearea posibilității prelucrării acestora pe calculator;
- o structură de informații care va permite băncii să monitorizeze permanent riscul aferent portofoliului de credite și să identifice schimbările care se produc în calitatea acestuia la nivelul clientului respectiv și al întregii bănci.

Cap. V. Contractul de credit bancar

V.1. Clauzele contractelor de credit

Tehnicile juridice utilizate pentru creditare sunt adaptate necesităților finanțării diverselor acte de comerț. De exemplu, creditul pe termen scurt poate fi acordat sub forma scontului efectelor de comerț (cambie sau bilet la ordin) sau sub forma leasing-ului financiar; creditul pe termen mediu se poate acorda sub forma avansului fondurilor, a descoperitului de cont, a facilităților de casierie.

Aceste tehnici de creditare au evoluat în ultimele decenii. După ce o lungă perioadă de timp scontul efectelor de comerț a fost prioritar și dominant, mai ales datorită posibilității de mobilizare a creditului prin rescont, în ultima perioadă el și-a diminuat importanța datorită costului prelucrării. Efectul a fost dezvoltarea tehnicilor de avans de fonduri și de descoperit de cont, care corespund mai bine creditelor pe termen mediu și lung destinate re tehnologizării și a tehnicilor de leasing financiar pentru procurarea de echipament industrial.

Alegerea celui mai adecvat tip de credit, în fiecare caz concret depinde atât de necesitățile clientului cât și de interesele băncii. De exemplu, nevoia de lichidități pentru trezoreria clientului conduce la solicitarea unui credit pe termen scurt în timp ce procurarea de echipament tehnologic va determina alegerea unui credit pe termen mediu sau lung. La rândul său, banca își va determina opțiunea în raport de două imperative: securitatea (evitarea riscului nerambursării) și posibilitățile de refinanțare.

Ca operațiune economică, creditul reunește trei elemente:

- avansul de monedă fiduciară sau scripturală;
- remunerația băncii;
- rambursarea,

aceste trei elemente regăsindu-se și în definiția creditului cuprinsă în art. 3 alin (1), pct. 7 al Legii privind activitatea bancară nr. 58/1998.

Finalitatea economică a creditării bancare conduce la necesitatea menționării în contractul de credit a destinației creditului. În raportul dintre bancă și clientul debitor, această mențiune conferă băncii dreptul de a controla utilizarea fondurilor în concordanță cu destinația prevăzută și dreptul de a rezilia contractul în cazul

deturnării fondurilor de la această destinație, cu obligația pentru client de a rambursa imediat sumele utilizate.

Clauzele uzuale ce pot fi incluse în contractul de credit sunt:

- denumirea și sediul băncii (sucursalei, agenției), numele și funcția persoanelor care o reprezintă;
- identificarea debitorului și a persoanelor care îl reprezintă;
- cuantumul creditului în lei și procentul dobânzii;
- destinația creditului;
- contul prin care se acordă creditul;
- data la care se acordă;
- termenul de rambursare;
- garanțiile rambursării;
- semnăturile și data semnării.

Contractele de credit pentru activități productive conțin, în mod uzual, următoarele clauze specifice:

- categoria și volumul creditului;
- destinația fondurilor împrumutate;
- tranșele și data eliberării acestora;
- termenul limită pentru utilizarea integrală a creditului;
- durata pentru care s-a acordat creditul;
- ratele de rambursare și scadența fiecărei rate;
- dobânda (rata anuală inițială, posibilitatea și modalitatea modificării ratei, modul de calcul);
- garanțiile rambursării (veniturile, gajul, ipoteca, cesiunea de creanță a drepturilor din contracte de asigurare);
- asigurarea bunurilor gajate sau ipotecate;
- contul de disponibilități al debitorului prin care se rambursează creditul și se plătesc dobânzile;
- acceptarea tacită de către debitor a noilor grafice de rambursare comunicate de bancă;
- dobânzile penalizatoare pentru întârzierea rambursării creditului și a plății dobânzilor;

- obligațiile debitorului băncii (de a respecta destinația pentru care s-a acordat creditul și termenul de utilizare; de a prezenta băncii spre verificare documentele privind garanțiile constituite și bunurile ce fac obiectul acestora; de a restitui creditul și de a plăti dobânzile la termenele stipulate în graficul de rambursare; de a plăti comisioanele stipulate în contract; de a nu înstrăina și de a nu greva cu noi sarcini bunurile gajate sau ipotecate și totodată de a asigura conservarea acestora; de a asigura bunurile constituite ca garanții și de a cesa în favoarea băncii drepturile care decurg din aceste contracte; de a informa banca, într-un termen stabilit, despre producerea unor situații neprevăzute care îl împiedică să-și execute obligațiile);
- drepturile băncii (reducerea sau anularea creditului dat, după preaviz, dacă debitorul a furnizat băncii date nereale pentru obținerea aceluși credit; verificarea respectării condițiilor în care s-a acordat creditul și a menținerii garanțiilor pe toată perioada executării contractului; rezilierea unilaterală a contractului în cazul neexecutării obligațiilor debitorului sau în cazul în care situația acestuia nu mai asigură condițiile rambursării creditului; recuperarea silită a datoriei împrumutatului; debitarea conturilor împrumutatului, fără acordul acestuia, cu sumele reprezentând obligații exigibile ale acestuia față de bancă decurgând din contractul de credit etc.);
- clauza atributivă de competență jurisdicțională pentru litigiile care s-ar naște între părți în legătură cu executarea contractului;
- natura de titlu executoriu al contractului de credit;
- data intrării în vigoare a contractului;
- data și locul încheierii și semnăturile.

Contractele de credit pentru consum personal, conțin și următoarele clauze uzuale (art. 8 al Legii nr. 289/2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice, în vigoare de la 6 ianuarie 2005):

- categoria și volumul creditului;
- destinația creditului;
- documentația de credit specifică;
- modalitățile de rambursare (eșalonarea și scadența ratelor; posibilitatea rambursării anticipate);

- dobânda anuală efectivă și inițială și posibilitatea modificării ei unilaterale, scadențele și modul de plată);
- garanțiile (veniturile, garanțiile reale și asigurarea bunurilor gajate sau ipotecate; cesiunea creanțelor din contractele de asigurare);
- modalități de rambursare a creditului (alimentarea contului de disponibilități pentru a fi posibilă debitarea în vederea încasării ratelor și a dobânzilor; graficul de rambursare; dobânzile penalizatoare).

Contractul de leasing operațional, conform art. 3 al O.G. nr. 51/1997, trebuie să cuprindă cel puțin următoarele clauze:

- părțile;
- descrierea exactă a bunului;
- valoarea totală a contractului (ratele plus valoarea reziduală);
- ratele și termenele de plată ale acestora;
- perioada de utilizare a bunului în sistem de leasing;
- obligația asigurării bunului.

Contractul de leasing financiar cuprinde, în plus, următoarele:

- valoarea inițială a bunului (costul achiziției);
- clauza privind dreptul de opțiune al utilizatorului cu privire la cumpărarea bunului și la condițiile în care poate fi exercitat acest drept.

Similar cu contractul de credit, și contractul de leasing are valoare de titlu executoriu, dacă utilizatorul nu predă bunul în situațiile următoare:

- la sfârșitul perioadei de leasing, dacă utilizatorul nu a formulat opțiunea cumpărării bunului sau a prelungirii contractului;
- în cazul rezilierii contractului din vina exclusivă a utilizatorului.

Prin contractul de leasing, locatorul (finanțatorul) se obligă:

- să respecte dreptul utilizatorului de a-și alege furnizorul;
- să încheie contract de vânzare-cumpărare cu furnizorul desemnat de utilizator, în condițiile expres formulate de către acesta;
- să încheie contract de leasing cu utilizatorul și să transmită acestuia, în temeiul contractului, toate drepturile derivând din contractul de vânzare-cumpărare, cu excepția dreptului de dispoziție;

- să respecte dreptul de opțiune al utilizatorului, care constă în posibilitatea de a opta pentru prelungirea contractului sau pentru achiziționarea sau restituirea bunului;
- să îi garanteze utilizatorului folosința liniștită a bunului, în condițiile în care acesta a respectat toate clauzele contractuale;
- să asigure, printr-o societate de asigurare, bunurile oferite în leasing.

În cazul creditelor acordate de bănci societăților de leasing, la acordarea creditului banca trebuie să verifice dacă bunul este asigurat și stipulează în contract cesionarea în favoarea băncii a drepturilor asiguratei care decurg din polița de asigurare.

Durata pentru care se acordă creditul nu depășește durata contractului de leasing. În acest scop contractul de leasing va conține clauza conform căreia contractul de leasing nu va putea fi reziliat înainte de expirarea duratei pentru care s-a încheiat contractul de credit.

De asemenea, băncile creditoare prevăd, în contractele de credit, clauza conform căreia, plata ratelor de leasing de către utilizator să fie efectuată numai prin contul curent al locatorului deschis la banca creditoare. Garantarea rambursării creditului bancar constă, prioritar, în gajul bunurilor care fac obiectul leasingului și în cesiunea creanței de redevență.

În ceea ce privește scrisoarea de garanție bancară, premisele contractuale ale acesteia sunt:

- a) contractul fundamental între beneficiar și clientul băncii, prin care acesta din urmă se obligă să furnizeze beneficiarului o scrisoare de garanție bancară, în condiții determinate;
- b) contractul dintre bancă și clientul ei, care reprezintă un credit prin semnătură, remunerat cu un comision.

În mod uzual, banca pretinde clientului solicitant constituirea unor garanții ale eventualului regres.

După semnare, scrisoarea de garanție bancară trebuie să fie menținută pe toată durata prevăzută. O revocare intempestivă poate atrage răspunderea băncii pentru daune-interese.

Condițiile de fond ale garanției bancare sunt cele pretinse tuturor contractelor unilaterale, încheiate *intuitu personae*: capacitatea părților, consimțământul lor neviciat, obiectul determinat sau determinabil, atât prin quantum și durată, cât și prin raportare expresă la contractul fundamental.

Este uzual ca quantumul garanției să fie variabil, în sensul diminuării pe măsura executării obligațiilor din contractul fundamental.

Sub aspectul formei, garanția bancară se materializează într-o scrisoare adresată de bancă beneficiarului, fără a exista termeni sacramentali.

Durata asumării garanției este menționată în textul scrisorii. Cel mai frecvent ea se exprimă ca o dată calendaristică, dar este posibilă și formularea conform căreia garanția expiră o dată cu producerea unui anumit eveniment, dar nu mai târziu decât o anumită dată. Banca poate consimți expres prelungirea duratei, înainte de expirarea acesteia.

În toate cazurile, scrisorile de garanție bancară conțin, cel puțin, următoarele mențiuni:

- banca emitentă;
- societatea comercială garantată;
- beneficiarul garanției;
- obiectul garanției;
- valoarea maximă garantată;
- durata maximă a garanției;
- clauza de renunțare la beneficiul opoziției, discuțiunii și diviziunii;
- clauza prelungirii valabilității garanției;
- clauza diminuării valorii garanției;
- condițiile în care beneficiarul poate cere plata;
- semnăturile reprezentanților băncii emitente.

Cererea clientului adresată băncii pentru emiterea scrisorii de garanție va conține și asumarea obligației de cesionare în favoarea băncii a sumelor ce vor fi încasate ca urmare a executării contractului pentru care s-a emis scrisoarea de garanție bancară solicitată.

V.2. Documentația contractului de credit

Conform art. 3 lit. s) din Legea nr. 58/1998, documentația de credit trebuie să cuprindă cel puțin următoarele elemente:

- situații financiare curente ale solicitantului de credit și ale oricărui garant al acestuia, inclusiv proiecția fluxurilor financiare, pentru perioada de rambursare a creditului și de plată a dobânzilor;
- o descriere a modalităților de garantare pentru plata integrală a datoriei și după caz, o evaluare a bunurilor care fac obiectul garanției;
- o descriere a condițiilor creditului, cuprinzând valoarea creditului, plata dobânzilor, schema de rambursare și obiectivul debitorului sau scopul pentru care a solicitat creditul;
- semnătura fiecărei persoane care a autorizat creditul în numele băncii.

De asemenea, fiecare instituție de credit este obligată de a păstra la sediul social sau la sediile secundare un exemplar al documentației de credit adecvată și orice informații privitoare la relațiile de afaceri cu clienții. Toate operațiunile de credit și garanție ale instituției de credit trebuie să fie consemnate în documente contractuale din care să rezulte clar termenii și condițiile în care au fost realizate respectivele tranzacții.

Suportul informației privind situația financiară curentă a solicitantului de credit este reprezentat de documentația contabilă. Aceasta constă, conform prevederilor art. 27 alin. 3 al Legii contabilității nr. 82/1991 în principal din: bilanț, contul de profit și pierderi, anexa și raportul de gestiune.

Situația financiară curentă a solicitantului de credit mai este reflectată și în alte documente, cum sunt: balanța de verificare pentru ultima lună; bugetul de venituri și cheltuieli; prognoza plăților și a încasărilor aferente perioadei de rambursare și a plății dobânzilor, situația stocurilor și a cheltuielilor pentru care se solicită creditul (cantitățile, valorile, termenele de valorificare); situația privind contractarea vânzării producției care se realizează cu creditul solicitat; graficul rambursării creditului (inclusiv dobânzile); descrierea garanțiilor rambursării creditului și plății dobânzilor; planul de afaceri etc.

Regulamentul privind aplicarea Legii contabilității, aprobat prin H.G. nr. 704/1993 (cu modificările ulterioare) prevede că bilanțul este documentul contabil de sinteză prin care se prezintă activul și pasivul patrimoniului la încheierea exercițiului.

Activul bilanțului include:

- a) activele imobilizate (imobilizări corporale, necorporale și financiare);
- b) activele circulante, stocuri, creanțe, titluri de plasament, disponibilități și alte valori (aporturi subscribe și nevărsate la capitalul social);
- c) conturile de regularizare și asimilate – activ (cheltuielile înregistrate în avans, diferențele de conversie – activ și alte elemente tranzitorii și de regularizat de activ);
- d) primele de rambursare a obligațiunilor.

Pasivul bilanțului cuprinde:

- a) capitaluri proprii (capitalul social, primele legate de capital și diferențele din reevaluare; rezervele, rezultatul reportat nerepartizat; rezultatul exercițiului; fondurile proprii; subvențiile pentru investiții și provizioanele reglementate);
- b) provizioanele pentru riscuri și cheltuieli;
- c) datoriile (împrumuturi și datorii asimilate; furnizori și conturi asimilate; datorii față de personal; datorii față de bugetul statului, asigurări sociale, creditori și alte datorii);
- d) conturile de regularizare și asimilate – pasiv (veniturile înregistrate în avans; diferențele de conversie – pasiv, alte elemente tranzitorii și de regularizat de pasiv).

Contul de profit și pierdere cuprinde: cifra de afaceri, veniturile și cheltuielile exercițiului grupate funcție de natura lor, precum și rezultatul exercițiului (profit sau pierdere). Rezultatul se defalcă în: rezultat curent, rezultat excepțional și impozitul pe profit.

Anexa oferă informații ce completează datele înscrise în bilanț și contul de profit și pierdere. Aceasta oferă informații cu privire la situația patrimonială și financiară și la rezultatele aferente exercițiului financiar încheiat, cum sunt:

- a) activele imobilizate;
- b) stocurile și producția în curs;

- c) creanțele și datoriile;
- d) provizioanele;
- e) determinarea rezultatului fiscal;
- f) repartizarea rezultatului exercițiului;
- g) informații suplimentare cu privire la: metodele de evaluare; metodele de calcul pentru amortismente și provizioane; alte informații semnificative.

Raportul de gestiune cuprinde următoarele elemente:

- a) prezentarea situației patrimoniale și evoluția sa previzibilă;
- b) elemente deosebite intervenite în activitatea unității patrimoniale după încheierea exercițiului;
- c) participațiile de capital la alte unități;
- d) activitatea și rezultatele de ansamblu ale sucursalelor și altor unități proprii etc.

V.3. Costul creditului

Costul creditului, suportat de debitorul băncii, este alcătuit din două componente de bază: dobânda și comisioanele, la care se mai poate adăuga penalizările pentru întârzierea rambursării creditului și a plății dobânzilor.

Comisionul poate avea două ipostaze:

- comision pentru confirmarea creditului;
- comision pentru serviciile prestate în legătură cu utilizarea creditului.

Comisionul pentru confirmarea creditului se percepe în situația în care un credit acordat nu a fost utilizat, total sau parțial. Banca este îndreptățită să primească o remunerație chiar dacă clientul nu utilizează creditul sau dacă nu îl folosește în totalitate, pentru că banca i-a pus la dispoziție o sumă, renunțând la posibilitatea de a o fructifica într-un alt mod și a fost lipsită de un profit scontat. Comisionul de neutilizare se calculează în procente anuale și se raportează la suma neutilizată și la perioada de neutilizare.

Comisionul pentru operațiunile băncii în legătură cu utilizarea creditului se poate prezenta în mai multe variante, în raport de justificarea pe care se bazează:

CREDITUL BANCAR
Contractul de credit bancar

- comisionul de mișcare (calculat pe baza valorii totale a remiterilor) și comisionul pentru cea mai ridicată descoperire lunară sau trimestrială, aplicabil în cazul contractelor de deschidere de credit în cont curent;
- comisionul pentru încasarea titlurilor de credit scontate;
- comisionul pentru serviciile de casierie pe care le implică utilizarea creditului etc.

Rata dobânzii se poate prezenta sub următoarele variante:

- a) rată fixă pentru întreaga perioadă de rambursare;
- b) stabilirea unui plafon maxim pentru toată durata utilizării creditului cu dobândă variabilă;
- c) dobânda poate fi modificată unilateral de către bancă în funcție de anumiți factori;
- d) dobânda se renegociază în anumite situații.

Cap. VI. Garanțiile în activitatea de creditare

VI.1. Definiție și clasificare

Garanțiile sunt mijloace juridice care conferă creditorilor titulari fie prioritatea față de ceilalți creditori cu privire la urmărirea silită a unui bun determinat din averea debitorului fie posibilitatea de a urmări silit și o altă persoană care s-a angajat împreună cu debitorul. Funcția esențială a garanțiilor este de a atenua sau de a elimina riscul pierderii care decurge pentru creditor din insolvabilitatea debitorului.

Reglementarea de bază a garanțiilor se află în Codul civil, Cartea III, Titlul XIV „Despre fidejusiune (cauțiune)”, Titlul XV „Despre amanet” și Titlul XVIII „Despre privilegiu și ipotecă”, în Codul comercial Cartea a II-a, Titlul I (art. 495-500 despre gajul asupra vasului) și în Titlul VI al Legii nr. 99/1999 care abrogă dispozițiile art. 478 – 479 din Codul Comercial.

Clasificarea fundamentală a garanțiilor este aceea care distinge garanțiile în personale și reale. Unica garanție personală este cauțiunea, dar același rol îl îndeplinește și solidaritatea codebitorilor, deși nu este o garanție în sensul strict al termenului. Garanțiile reale: gajul, ipoteca și privilegiile reale constau în afectarea unui bun pentru garantarea executării obligației. Gajul sau ipoteca pot fi constituite nu numai asupra bunurilor din averea debitorului ci și asupra bunurilor altor persoane (cauțiuni reale). O varietate de garanție reală este și dreptul de retenție.

VI.2. Dreptul de gaj general

Legea nr. 64/1995 privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului, modificată prin Legea nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice reglementează următoarea ordine de prioritate a plății creanțelor:

„Art. 104. – (1) Fondurile obținute din vânzarea bunurilor din averea debitorului, constituite ca ipoteci sau ca alte garanții reale în favoarea creditorilor, vor fi distribuite în următoarea ordine:

1. taxe, timbre și orice alte cheltuieli aferente vânzării bunurilor respective, inclusiv cheltuielile necesare pentru conservarea și administrarea acestor bunuri, precum și plata retribuițiilor persoanelor angajate;
2. creanțele creditorilor garanți, cuprinzând tot capitalul și dobânzile.

(2) În cazul în care sumele realizate din vânzarea acestor bunuri vor fi insuficiente pentru plata în întregime a respectivelor creanțe garantate, creditorii vor avea, pentru diferență, creanțe chirografare care vor veni în concurs cu cele prevăzute de art. 106 pct. 9. Dacă după plata sumelor prevăzute la alin. (1) rezultă o diferență în plus, aceasta va fi depusă, prin grija lichidatorului, în contul averii debitorului.

(3) Un creditor cu creanță garantată este îndreptățit să participe la orice distribuire de sumă, făcută înaintea vânzării bunului supus garanției lui. Sumele primite de acest fel de distribuiri vor fi scăzute din cele pe care creditorul ar fi îndreptățit să le primească ulterior din prețul obținut prin vânzarea bunului supus garanției sale, dacă aceasta este necesar pentru a împiedica un astfel de creditor să primească mai mult decât ar fi primit dacă bunul supus garanției sale ar fi fost vândut anterior distribuirii.”

„Art. 106. – Creanțele vor fi plătite, atât în cazul lichidării unor bunuri din averea debitorului pe bază de plan, cât și în cazul falimentului, în următoarea ordine:

1. taxele, timbrele și oricare alte cheltuieli aferente procedurii instituite prin prezenta lege, inclusiv cheltuieli necesare pentru conservarea și administrarea bunurilor din averea debitorului, precum și plata retribuițiilor persoanelor angajate;
2. creanțe reprezentând creditele, cu dobânzile și cheltuielile aferente, acordate de societățile bancare în perioada de reorganizare, precum și creanțele rezultând din continuarea activității debitorului, în condițiile art. 69;
3. creanțele izvorâte din contractele de muncă, pe cel mult 6 luni anterioare deschiderii procedurii;
4. creanțele statului provenite din impozite, taxe, amenzi și din alte sume ce reprezintă venituri publice;
5. creanțele garantate cu garanții reale asupra bunurilor;
6. creanțele reprezentând sumele datorate de către debitor unor terți în baza unor obligații de întreținere, alocații pentru minori sau de plată a unor sume periodice destinate asigurării mijloacelor de existență;

7. creanțe reprezentând sumele stabilite de judecătorul sindic pentru întreținerea debitorului și a familiei sale, dacă acesta este persoană fizică;
8. creanțele reprezentând credite bancare, cu cheltuielile și dobânzile aferente, a celor rezultate din livrări de produse, prestări de servicii sau alte lucrări, precum și din chirii;
9. alte creanțe chirografare.”

Gajul general al creditelor este comun, în sensul că oferă tuturor creditorilor o egală vocație la distribuirea produsului urmării silite a averii debitorului comun. Dacă produsul este inferior sumei creanțelor, el se împarte direct proporțional cu ponderea fiecărei creanțe în pasivul averii debitorului (art. 1719 C. civ.).

Prerogativele conferite creditorilor chirografari, în comun și în mod egal, nu oferă protecție contra riscurilor solvabilității debitorului. Aceste prerogative sunt următoarele:

- a) pot cere luare unor măsuri de conservare (sechestrul asigurător, întreruperea cursului prescripției etc.);
- b) pot exercita acțiuni oblice sau acțiuni pauliene;
- c) pot urmări silit bunurile din averea debitorului.

VI.3. Garanțiile personale (cauțiunea)

Caracteristici:

- contract accesoriu, ea nu poate exista fără obligația principală față de care se află într-o strânsă dependență și nu poate mai întinsă și nici mai oneroasă decât aceasta (art. 1653 – 1654 C. civ.);
- contract unilateral pentru că numai fidejusalul se obligă față de creditor;
- contract consensual, înscrisul fiind cerut numai pentru dovada actului juridic, dar angajamentul fidejusalului trebuie să fie expres (art. 1656 C. civ.);
- caracter gratuit între fidejusal și creditor, iar în raportul dintre fidejusal și debitor, cauțiunea este adeseori cu titlu oneros;
- contract *intuitu personae* și de aceea nu se transmite asupra moștenitorilor care vor garanta numai obligațiile născute anterior deschiderii succesiunii fidejusalului;

- poate avea ca obiect datorii născute anterior, care trebuie să fie determinate, sau datorii viitoare care trebuie să fie determinabile. Ea poate privi un quantum valoric precis determinat sau poate fi acordată fără limite;
- sub aspectul duratei, cauțiunea poate fi pe timp determinat sau nedeterminat, în cea de a doua ipostază, fidejursorul având dreptul să ceară rezilierea contractelor.

Constituirea cauțiunii:

- fidejursorul persoană fizică trebuie să posede capacitate de exercițiu deplină. Societatea comercială poate da cauțiune numai dacă acest act este compatibil cu capacitatea ei specială;
- fidejursorul trebuie să aibă domiciliul în circumscripția tribunalului locului plății obligației principale și să fie solvabil;
- consimțământul: fidejusiunea trebuie să fie expresă (art. 1656 C. civ.);
- consimțământul fidejursorului trebuie să fie neviciat;
- obiectul contractului de cauțiune este plata eventualei datorii a debitorului și acest obiect trebuie să fie licit;
- cauza obligației fidejursorului rezidă în raporturile fidejursorului cu debitorul care urmărește să obțină credit;
- existența unei obligații principale valide;
- fiind un contract consensual, forma scrisă nu este cerută ca o condiție de validitate, ci numai pentru dovada actului juridic.

Efectele cauțiunii în raportul dintre creditor și fidejursor: dacă debitorul nu își execută obligația, creditorul îl poate urmări pe fidejursor, fără a fi obligat să îl urmărească mai întâi pe debitor (art. 1663 C. civ.).

Efectele cauțiunii în raportul dintre fidejursor și debitor: după ce a plătit obligația debitorului față de creditor, fidejursorul are regres contra debitorului chiar dacă acesta nu cunoștea existența garanției (art. 1669 C. civ.). Regresul poate fi exercitat de orice fidejursor, garant cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, simplu sau solidar, dacă fidejursorul a efectuat o plată liberatorie pentru debitor. Fidejursorul poate pretinde suma efectiv plătită creditorului pentru stingerea obligației debitorului, la care se adaugă cheltuielile efectuate după ce l-a înștiințat pe debitor că este urmărit de creditor.

Stingerea fidejusiunii. În virtutea caracterului accesoriu al cauțiunii față de obligația debitorului, obligația fidejursorului poate fi stinsă pe o cale indirectă, ca urmare a stingerii obligației principale (art. 1681 C. civ.). De asemenea, contractul se stinge când obligația debitorului se stinge prin dare în plată. Tranzacția între debitor și creditor pentru stingerea obligației principale stinge și obligația fidejursorului. Remiterea de datorie consimțită de creditor în favoarea debitorului este liberatorie și pentru fidejutor. Prescripția dreptului la acțiune contra debitorului principal poate fi opusă creditorului și de către fidejutor (art. 1681 C. civ.). Novațiunea care operează față de debitor liberează pe fidejutor. Compensațiunea intervenită între debitor și creditor poate fi opusă și de fidejutor.

Cauțiunea este de asemenea stinsă în următoarele situații:

- confuziunea prin dobândirea creanței de către debitor (art. 1680 C. civ.);
- pierderea fortuită a lucrului datorat de debitorul principal;
- neexecutarea obligației creditorului față de debitor;
- nulitatea obligației principale;
- nedeclararea creanței la procedura lichidării averii debitorului principal;
- caducitatea obligației principale.

Stingerea obligației fidejursorului:

- expirarea duratei pentru care s-a angajat fidejutorul;
- revocarea de către fidejutor a cauțiunii stipulate pe o durată nedeterminată;
- plata de către fidejutor a obligației debitorului;
- renunțarea creditorului la cauțiune;
- nerespectarea de către creditor a clauzelor contractului de cauțiune;
- confuziunea între calitatea de fidejutor și aceea de debitor principal.

VI.4. Gajul comercial

Gajul comercial este o garanție reală mobilă pentru executarea unor obligații comerciale.

Reglementarea legală a gajului comercial, anterior datei de 27 august 1999, în dispozițiile art. 478 – 487 C. com., care s-au completat cu normele Codului civil privind amanetul (art. 1685 – 1696).

Legea nr. 99/1999 a abrogat art. 478 – 489 C. com. și art. 710, 713 C. pr. civ. privind publicitatea amanetului.

Conform Legii nr. 99/1999, obiectul garanției îl pot constitui toate bunurile mobile, corporale sau incorporale. Sunt susceptibile de gaj și bunurile mobile corporale accesorii unui bun imobil, dar care pot fi înlăturate sau extrase din acesta, cu excepția clădirilor și a materialelor de construcții. Prin clădiri se înțelege înălțarea unei structuri, deschiderea unei mine sau începerea unei lucrări executate la suprafață sau în subteran. Sunt materiale de construcție acele materiale ce se încorporează într-o clădire astfel încât pot fi desprinse numai prin producerea unor daune cu o valoare mai mare decât materialele obținute prin înlăturare.

Caractere specifice:

1. este un drept real, care are ca finalitate garantarea îndeplinirii oricărei obligații;
2. se poate constitui cu sau fără deposedarea celui care constituie garanția de bunul afectat garanției;
3. conferă creditorului garantat dreptul de a își satisface creanța cu bunul afectat garanției înaintea oricărui creditor chirografar și înaintea altor creditori ale căror garanții reale sau drepturi asupra bunului gajat au un grad de inferioritate inferior;
4. poate garanta orice tip de obligație de a da, a face sau a nu face, prezente sau viitoare, sub condiție sau necondiționată, divizibilă sau indivizibilă, determinată sau numai determinabilă, inclusiv obligațiile viitoare;
5. gajul acoperă în toată întinderea sa obligația garantată, inclusiv: dobânzile acumulate și neplătite privind obligația principală, cheltuielile suportate de creditor cu luarea în posesie și vânzarea bunului gajat, după neîndeplinirea obligației de către debitor; cheltuielile rezonabile, costul asigurării și plata oricăror alte taxe suportate de creditorul posesor al bunului pentru obținerea și menținerea posesiei bunului și pentru păstrarea acestuia în bune condiții.

Constituirea garanției este posibilă numai prin contract încheiat în formă autentică sau materializat prin înscris sub semnătură privată, semnat de debitor. Prin înscris sub semnătură privată se înțelege orice mod de comunicare care păstrează înregistrată

informația pe care o conține și care poate fi reprodusă într-o formă tangibilă și care nu poate fi schimbată unilateral.

Gajul asupra valorilor mobiliare (acțiuni, obligațiuni) se va constitui prin indisponibilizarea acestora conform regulilor pieței pe care sunt tranzacționate sau în baza convenției părților în ceea ce privește valorile mobiliare necotate pe o piață autorizată. Gajul valorilor mobiliare se poate realiza și prin andosare, potrivit regulilor care le reglementează.

Este obligatorie mențiunea, în contractul de gaj, privind suma maximă a obligației garantate.

Contractul de gaj trebuie să conțină descrierea bunului. Acest bun poate fi descris prin gen, obiect cu obiect sau prin formula generică „toate bunurile prezente și viitoare” sau „toate bunurile mobile”. Dacă se constituie gaj asupra soldului creditor al unui cont bancar, contul trebuie să fie individualizat.

Contractul de gaj poate să conțină clauza conform căreia creditorul are dreptul de a culege, în contul creanței, fructele și/sau produsele bunului, precizându-se condițiile și proporția în care se va reduce obligația garantată. De asemenea, contractul poate să prevadă garantarea efectuării plății în avans.

Contractul de gaj este titlu executoriu.

Contrar principiului specializării capacității de folosință a persoanelor juridice, Legea nr. 99/1999 prevede că orice persoană fizică sau juridică, română sau străină, poate fi parte, în orice calitate, în contractul de garanție a unei obligații, pentru orice fel de tranzacție, fără distincție între garantarea obligațiilor proprii și garantarea obligațiilor altor persoane.

Efectele contractului de garanție reală mobilă. Dacă debitorul nu își execută obligația, creditorul are dreptul de a intra în posesie sau de a reține bunul gajat și dreptul de a îl vinde pentru a obține plata obligației garantate.

De asemenea, contractul de gaj oferă creditorului următoarele drepturi:

- a) dreptul de a inspecta bunul gajat, astfel încât să nu deranjeze activitatea debitorului;

- b) dreptul de a considera el însuși că obligația garantată a devenit exigibilă și de a trece la urmărirea silită în cazul în care constată lipsa unei întrețineri corespunzătoare a bunului gajat sau alte fapte de natură să îngreuneze sau să facă imposibilă urmărirea silită.

Debitorul păstrează pe toată durata contractului de gaj dreptul de a administra bunul gajat și dreptul de a dispune în orice mod de acest bun, ca și de produsele acestuia, inclusiv prin închiriere, constituirea altei garanții sau vânzare.

Încetarea contractului. Efectele contractului de gaj încetează odată cu îndeplinirea obligației garantate, în afară de cazul în care părțile au convenit ca garanția să acopere și obligații viitoare, precum și în alte cazuri prevăzute de lege.

Efectele acestui contract mai pot înceta și prin:

- a) actul liberator al creditorului;
- b) hotărâre judecătorească.

Ca urmare a încetării contractului, creditorul este obligat să notifice Arhivele Electronice de Garanții Reale Mobiliare stingerea garanției reale, într-un termen de 40 zile.

După îndeplinirea obligației garantate, la cererea debitorului, creditorul este obligat să restituie imediat posesia bunului gajat.

Publicitatea garanției. Gajul constituit conform prevederilor Legii nr. 99/1999 are față de terți, inclusiv față de stat, atât efect de opozabilitate, cât și un grad de prioritate care se stabilește conform dispozițiilor art. 32 – 38, din momentul în care gajul a fost făcut public prin metodele prevăzute de această lege. Condiția de publicitate este îndeplinită în momentul înscrierii avizului de garanție reală la Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare (arhivă).

Înscrierea generează prezumția cunoașterii gajului de către creditorii pentru care se înscrie ulterior o garanție reală asupra aceluiași bun, nefiind admisibilă proba necunoașterii.

Gradul de prioritate a garanțiilor înscrise la arhivă se stabilește de la momentul în care gajul a fost înscris la arhivă.

Executarea gajului. Dacă debitorul nu își îndeplinește obligația garantată, creditorul are alegerea între a iniția procedura de executare reglementată de Codul de procedură civilă (art. 372 – 580) și de a executa garanția reală conform dispozițiilor cuprinse în capitolul V al Titlului VI din Legea nr. 99/1999.

Conform art. 63 din acest capitol, creditorul are dreptul să ia în posesie în mod pașnic, bunul gajat sau produsele rezultate din valorificarea acestuia, precum și titlurile și înscrisurile care constată dreptul de proprietate al debitorului asupra bunului, fără autorizație ori notificare prealabilă și fără a plăti taxe.

Persoana care posedă bunul gajat trebuie să îl predea, la cerere, debitorului a cărei creanță a ajuns la scadență și al cărui gaj are un grad de prioritate mai mare.

Creditorul poate vinde bunul gajat chiar în cazul în care bunul se află în posesia debitorului. În această situație, cumpărătorul se substituie în dreptul creditorului de a intra pașnic în posesia bunului.

După preluarea pașnică a bunului de către creditor și înainte de vânzarea bunului, debitorul poate stinge prin plată datoria, inclusiv cheltuielile făcute pentru luarea în posesie, iar creditorul este obligat să restituie bunul.

Dacă preluarea pașnică în posesie nu este posibilă, creditorul poate intra în posesia bunului gajat prin executorul judecătoresc, executorului bancar sau cu sprijinul oricărui alt organ de executare.

După vânzarea bunului, creditorul va distribui prețul în următoarea ordine (art. 78):

- a) plata cheltuielilor pentru menținerea, conservarea, luarea în posesie și vânzarea bunului;
- b) plata dobânzilor și a creanței garantate care are primul rang de prioritate, chiar dacă aceasta nu este exigibilă.

Suma rămasă după plata către creditorul cu rangul de prioritate cel mai înalt va fi distribuită celorlalți creditori, în ordinea de prioritate a fiecăruia, chiar dacă creanțele acestora nu sunt exigibile, astfel încât numai după plata integrală a drepturilor unui creditor să se procedeze la plata către următorul creditor. Surplusul se predă debitorului sau se depune într-un cont bancar.

VI.5. Ipoteca

Ipoteca este o garanție reală imobiliară fără deposedare. Este reglementată de către Codul civil și Legea nr. 190/1999.

Ipoteca reglementată de Codul civil

Codul civil, în art. 1746, o definește ca fiind un drept real asupra imobilelor afectate pentru garantarea plății unei obligații.

Atunci când obligația își are izvorul direct într-o normă legală, ipoteca se naște printr-o dispoziție a legii (art. 1749 alin. (1) C. civ.) sau se constituie prin convenție (art. 1749 alin. (2) C. civ.).

În cazul ambelor categorii de ipoteci, legale și convenționale, caracteristicile sunt următoarele:

1. Este un drept real accesoriu, conferind titularului atât prerogativa de a urmări bunul în mâna oricui s-ar afla, cât și prerogativa de a își realiza dreptul principal, de creanță, cu preferință față de alți creditori care ar urmări același lucru. Din caracterul accesoriu decurge consecința că soarta sa depinde atât de aceea a obligației principale pe care o garantează, cât și de soarta dreptului real pe care îl grevează.
2. Este o garanție reală imobiliară (art. 751 C. civ.) aplicabilă numai dreptului de proprietate asupra imobilelor aflate în circuitul civil, împreună cu accesoriile lor (imobile prin destinație), precum și dreptului de uzufruct asupra unor imobile.
3. Se constituie numai în cazurile și cu formele prevăzute de lege.
4. Este specializată în sensul individualizării imobilului (art. 1774 C. civ.) și a creanței garantate (art. 777 C. civ.).
5. Este indivizibilă (art. 1746 C. civ.) în sensul că subzistă asupra întregului imobil și după ce o parte din datorie s-a stins, precum și după ce imobilul a fost partajat între foștii coproprietari. Cel ce va conserva dreptul exclusiv de proprietate va suporta și ipoteca.

Constituirea ipotecii convenționale. Titularul actual al dreptului de proprietate poate consimți la constituirea ipotecii numai dacă posedă capacitate de exercițiu deplină.

Ocrotitorul legal (părinte sau tutore) nu poate constitui o ipotecă asupra imobilului minorului pentru a garanta o obligație al cărei debitor nu este însuși minorul (art. 129 C. fam.), iar pentru a garanta în acest mod obligația minorului, este necesară aprobarea prealabilă a autorității tutelare.

Ipoteca nu poate fi constituită decât asupra dreptului real aflat în patrimoniul celui ce consimte, nu și asupra unor drepturi pe care el le va dobândi în viitor (art. 1775 C. civ.).

Din caracterul accesoriu al ipotecii decurge și consecința că atunci când dreptul real al celui ce consimte la constituirea ei este afectat de o condiție suspensivă ori rezolutorie, aceeași condiție va afecta și ipoteca (art. 1770 C. civ.).

Constituirea ipotecii prin act autentic este o condiție de validitate sancționată cu nulitatea absolută (art. 1772 C. civ.), chiar dacă obligația garantată este constatată numai printr-un înscris sub semnătură privată. Tot cu nulitatea absolută a actului de constituire este sancționată și omisiunea individualizării imobilului ipotecat și a creanței garantate (titular, sursă și cuantum).

Publicitatea ipotecii. Pentru a fi opozabilă terțelor persoane, ipoteca trebuie să fie înscrisă în registrul special sau, după caz, în foaia de sarcini a cărții funciare în care este intabulat imobilul ipotecat. Prin înscriere se determină totodată și rangul de preferință al ipotecii (art. 1778 C. civ.). Ipotecile înscrite în aceeași zi vor avea rang egal (art. 1779 C. civ.). În regim de carte funciară, înscrierea ipotecii are efect constitutiv, la fel ca și înscrierea celorlalte drepturi reale. Înscrierea este opozabilă față de toți ceilalți dobânditori de drepturi asupra imobilului, inclusiv față de creditorii de rang inferior.

Creditorul ipotecar cu rang prioritar va primi, din prețul vânzării, ceea ce îi datorează debitorul și numai dacă mai rămâne ceva din acest preț va primi și creditorul ipotecar cu rang imediat următor. Rangul ipotecii este menționat pe actul constitutiv împreună cu data înscrierii (art. 1782 C. civ.) sub sancțiunea nulității înscrierii.

Conform alin. 2 al art. 9 din Norme metodologice ale BNR și CNVM nr. 3/2000 de aplicare a Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare, modificat prin Normele nr. 1/12 ianuarie 2004 BNR și nr. 3/11 februarie 2004

CNVM, „în cadrul garanțiilor constituite pentru creditul ipotecar sunt acceptate numai ipoteci de rang I și privilegii, în afara cazului în care prin legile speciale care reglementează constituirea și funcționarea împrumutătorilor se prevede altfel.”

Dreptul de ipotecă înscris se perimă după 15 ani. Înainte de expirarea acestui termen este necesar reînnoirea înscrierii (art. 1786 C. civ.) cu menționarea rangului inițial. În caz contrar se consideră ca o înscriere subsecventă, cu rang din ziua reînscrierii (art. 1787 C. civ.).

Inscripția poate fi radiată, după stingerea creanței, prin plată integrală sau poate fi restrânsă ca urmare a plății parțiale. Radierea sau reducerea pot fi și consecința acordului dintre creditor și debitor sau poate fi dispusă de instanță (art. 1788 C. civ.).

Garanția reală consimțită de titularul dreptului de proprietate asupra imobilului se raportează la obligația debitorului de a rambursa creditul și de a plăti dobânzile și eventualele penalități pentru nerambursarea la termen a tranșelor creditului. De aceea, este necesar și obligatoriu ca în foaia de sarcini a cărții funciare să fie reflectată garanția reală prin menționarea atât a cuantumului creditului, cât și a dobânzilor și accesoriilor.

Efectele constituirii ipotecii. Debitorul proprietar al imobilului conservă posesia și folosința acestuia. Cu excepția situațiilor expres prevăzute de actele normative, el poate înstrăina imobilul, iar dobânditorul va suporta actul de grevare a imobilului.

Stingerea ipotecii. Pe cale accesorie, ipoteca se stinge odată cu obligația garantată.

Pe cale principală, ipoteca se stinge prin:

- renunțarea creditorului la ipotecă (art. 1800 alin. (1) pct. 2 C. civ.);
- purjă (art. 1800 alin. (1) pct. 3 C. civ.);
- prescripție achizitivă (art. 1800 alin. (1) pct. 4 C. civ.);
- anularea actului constitutiv;
- rezoluțiunea actului de dobândire a dreptului de proprietate de către dobânditorul care a constituit ipoteca asupra imobilului;
- distrugerea imobilului (art. 1721 C. civ.) cu consecința strămutării ipotecii asupra indemnizației de asigurare și a altor despăgubiri cuvenite.

Ipoteca reglementată de Legea nr. 190/1999

Legea nr. 190/1999 definește, în art. 1, creditul ipotecar pentru investiții imobiliare ca fiind acel tip de credite acordate de instituții financiare autorizate, care este destinat să finanțeze construirea, cumpărarea, reabilitarea, consolidarea sau extinderea imobilelor cu destinație locativă, industrială sau comercială.

Principalele trăsături specifice acestui tip de credit, care îl disting de creditul ipotecar obișnuit practicat de bănci anterior noii legi, sunt următoarele:

- a) acest tip de credit se acordă numai de instituții financiare autorizate;
- b) destinația acestui credit este finanțarea unor investiții imobiliare;
- c) durata minimă de rambursare este de 5 ani pentru persoanele juridice și de 10 ani pentru persoanele fizice, iar durata maximă nu este reglementată;
- d) rambursarea creditelor și plata dobânzii sunt garantate prin ipotecă sau prin privilegii, astfel cum sunt definite în art. 1737 C. civ., atât asupra imobilului – teren sau construcții – pentru care se acordă creditul, existente la data acordării creditului, cât și asupra celor edificate ulterior, în limita valorii stabilite prin contract și pe măsura utilizării creditului, prin derogare de la dispozițiile art. 1775 C. civ.;
- e) ipotecilor constituite pentru garantarea rambursării acestor credite nu le sunt aplicabile dispozițiile art. 1786 C. civ. privind încetarea efectelor ipotecii, dacă înscrisurile nu au fost reînnoite înaintea expirării termenului de 15 ani. Aceste ipotecă specifice durează de drept până la rambursarea integrală a creditului pentru care au fost înființate;
- f) prin acordul părților, ipoteca va putea fi transferată asupra altui imobil, cu o valoare cel puțin egală cu aceea a imobilului ipotecat inițial;
- g) în concurență cu o creanță garantată, în condițiile prevăzute de art. 1722 din Codul civil, creanța instituției financiare care a acordat creditul ipotecar are prioritate dacă ipoteca sau privilegiul acesteia au fost înscrise anterior exigibilității creanței privilegiate (art. 4 al Legii nr. 190/1999 și art. 1725 C. civ.);
- h) până la rambursarea integrală a creditului, imobilele ipotecate vor putea fi înstrăinate numai cu acordul prealabil al instituției financiare care a acordat

creditul ipotecar, sub sancțiunea nulității contractelor încheiate cu încălcarea acestei interdicții.

VI.6. Afectarea ca garanție a soldului creditor al unui cont bancar

Afectarea ca garanție a soldului creditor al unui cont bancar (cont *escrow*). Soldul creditor al unui cont bancar constituie un drept de creanță al titularului contului față de bancă. Aceasta creanță, al cărei quantum variază în permanență, sub influența creditărilor și a debitărilor, poate fi destinată ca garanție față de bancă pentru obligațiile titularului contului (art. 6 alin. 5 lit. b) din Titlul VI al Legii nr. 99/1999).

Depozitul bancar constituit ca garanție. Contractul de furnizare, cu livrări eșalonate, poate conține o clauză de garanție conform căreia sumele plătite cu titlu de avans de cumpărător vor fi păstrate într-un cont de depozit bancar, cu titlul de garanție a executării obligațiilor vânzătorului până când părțile vor da ordin băncii ca aceste sume să fie vărsate vânzătorului.

Cap. VII. Managementul riscului în procesul de creditare

VII.1. Practici curente

Activitatea de management al riscurilor a înregistrat o evoluție exponențială în ultimul deceniu. Acum zece ani instituțiile financiare nu aveau dezvoltată funcția de management al riscurilor ca și componentă activă a derulării activității lor de zilnice. Factorul hotărâtor în dezvoltarea funcției de management al riscului în instituțiile financiare a fost determinat de falimentul băncii Barings în 1995, eveniment care a concretizat și a adus în atenția publicului, în modul cel mai dur cu putință, consecințele lipsei unui control eficient al activităților unei instituții financiare. Ca urmare acestui scandal, la cel mai înalt nivel politic și la nivelul autorităților de reglementare a piețelor financiare a fost recunoscută și accentuată importanța funcțiilor de management al riscurilor la toate nivelurile pieței financiare atât în cadrul instituțiilor financiare, cât și la nivelul autorităților de reglementare din domeniu.

În prezent, provocarea este dată de aplicabilitatea practică a funcțiilor de management al riscului dezvoltate de-a lungul timpului.

Termenul de management al riscului nu are o definiție universal acceptată. În general termenul de management al riscului utilizat în cadrul instituțiilor financiare reprezintă ansamblul politicilor și procedurilor pe care instituțiile financiare le-au implementat pentru a gestiona, monitoriza și a controla expunerea lor față de risc. Totodată termenul de management al riscului este folosit și atunci când instituțiile financiare se referă la componenta independentă din cadrul lor, responsabilă de controlul și monitorizarea riscurilor, deși în practică astfel de structuri destul de rar gestionează în mod direct riscul. Experiența din domeniu arată că structura care se ocupă cu managementul riscurilor într-o instituție financiară rareori are autoritatea de a iniția și deschide poziții în active financiare purtătoare de risc. Totuși, există instituții financiare unde această structură are autoritatea de a de instrucțiuni structurilor de *front-office* din cadrul instituțiilor financiare, de a modifica anumite poziții inițiate de acestea.

Deși dezvoltarea conceptului de management al riscului are o istorie relativ recentă, acesta nu este un concept în totalitate nou pentru instituțiile financiare, multe dintre

componentele acestuia fiind implementate în cadrul acestora de câțiva ani. În cazul instituțiilor de credit, unde riscul de credit este predominant, politicilor și procedurilor de creditare li s-a acordat întotdeauna o atenție specială de către managementul instituțiilor de credit. În mod uzual coordonatorul departamentului de credit este și membru în consiliul de administrație al instituției de credit.

Funcția de management al riscurilor în cadrul instituțiilor de credit va avea o importanță deosebită în perspectiva aplicării de către acestea a acordului Basel II (Noul Acord de Capital), mai ales în condițiile în care instituțiile de credit vor dori să-și folosească propriile modele interne de calcul al necesarului de capital în condițiile noului acord.

Managementul riscului în domeniul bancar este constituit din totalitatea proceselor de management al riscurilor și al modelelor care permit instituțiilor de credit să implementeze politici și practici bazate pe minimizarea riscurilor. Ele acoperă întregul spectru al tehnicilor și instrumentelor de management necesare pentru măsurarea, monitorizarea și controlul riscurilor. Spectrul de modele și procese se extinde către toate riscurile: riscul de credit, riscul de piață, riscul de lichiditate și riscul operațional. În sens general, termenul „risc” desemnează orice incertitudine care poate determina pierderi. Politicile și practicile bazate pe minimizarea riscurilor au un obiectiv comun: îmbunătățirea profilului de risc al instituției de credit. Inovarea în acest domeniu constă în extinderea graduală a domeniilor de implementare a modelelor de risc către toate categoriile de riscuri dintr-o instituție de credit, determinând noi abordări ale riscurilor.

Într-un studiu privind evoluția și riscurile cu care se confruntă sistemul bancar românesc în prezent și pe termen mediu (octombrie 2003) efectuat de Banca Națională a României atât printre bancheri centrali și comerciali, cât și printre specialiști din firme de consultanță se precizează că “riscul de credit este perceput de majoritatea participanților ca fiind în creștere, pe fondul extinderii activității de creditare, în special pe segmentul de *retail*. Relaxarea condițiilor de creditare (inclusiv în privința garanțiilor) pe acest segment, cât și lipsa unui birou de credit sunt factori cu influență negativă asupra acestui risc. În plus, dat fiind gradul înalt de substituție valutară a activelor, riscul valutar contribuie la accentuarea riscului de credit. Calificativul în creștere asociat tendinței riscului de credit este explicabil în condițiile

în care absența altor oportunități de plasament (piața de capital), cât și reducerea randamentelor la titlurile de stat vor susține în continuare dezvoltarea creditului neguvernamental, accentuând competiția.

Riscul de credit este definit în linii generale ca fiind acel risc de pierderi financiare cauzat de neîndeplinirea obligațiilor de către contrapartidă. Efectul său este măsurat prin costul de înlocuire al fluxurilor financiare care s-ar fi produs în cazul în care contrapartida și-ar fi îndeplinit obligațiile.

Riscurile creditului pot fi generate de fenomene economice individuale sau de o anumită stare economică conjuncturală.

În primul caz se are în vedere insolvabilitatea debitorilor, lipsa lor de promptitudine în rambursarea creditelor, deținerea de către bănci a unor informații inexacte privind debitorii sau reaua-credință a acestora.

În al doilea rând, conjunctura economică poate fi cea care întreține o anumită stare de risc. De pildă, un risc major îl comportă continuarea creditării în condițiile în care producția este excesivă, peste capacitatea de absorbție a pieței. De asemenea, crizele economice, convulsiile politice pot produce grave perturbări în utilizarea creditului bancar, în însăși activitatea organismelor de credit și a celor financiare.

Pentru prevenirea riscurilor pe linia creditării, băncile trebuie să dețină informații pertinente asupra situației patrimoniale și financiare a debitorilor, asupra naturii operațiunilor economice în care aceștia se angajează. Totodată, prevenirea riscurilor în creditare mai presupune cunoașterea reputației morale a debitorilor, a bonității lor, o bună evaluare a evoluțiilor viitoare ale acestora.

În mod direct, prevenirea riscurilor în creditare se poate realiza prin constituirea unor garanții acoperitoare reale. De asemenea, pe linia contracarării riscurilor în creditare, băncile au posibilitatea de a constitui rezerve și provizioane. Altfel spus, creditorul trebuie să fie și propriul lui asigurător. Pe de altă parte, băncile de emisiune au posibilitatea de a acționa eficient pe linia asigurării lichidităților celorlalte bănci.

VII.2. Managementul riscului de credit conform acordului Basel II

VII.2.1. Necesitatea îmbunătățirii acordului Basel I

În iulie 1988, Comitetul de Supraveghere Bancară de la Basel a emis un set de recomandări care au vizat introducerea unui nivel minim de capital pentru băncile active la nivel internațional pentru a facilita competiția corectă dintre acestea (de exemplu, băncile japoneze aveau un capital mult mai redus decât băncile nonjaponeze cu același risc de credit).

Propunerile Comitetului de la Basel nu au fost imperative, ci o expresie a buneii practici. În Uniunea Europeană ele au fost implementate prin Directiva Adecvării Capitalului (*Capital Adequacy Directive*).

Conform acordului, capitalul de bază al unei bănci trebuia menținut la cel puțin 8 la sută din expunerea băncilor, iar diferitelor categorii de expuneri li se atribuiau diferite ponderi de risc, de exemplu, deținerilor de titluri guvernamentale li se atribuia o pondere de 0 la sută, iar împrumuturilor către companii o pondere de 8 la sută indiferent de calitatea creditului.

Principala deficiență a acestui acord a fost faptul că ponderile utilizate – 0, 10, 20, 50 și 100 la sută – erau acordate simplist. De exemplu o bancă trebuia să constituie același capital indiferent dacă acorda un credit garantat către o companie cu rating AAA sau dacă acorda un credit negarantat către o companie cu rating BBB. Astfel, o bancă putea arbitraja aceste norme în sensul vânzării expunerilor din credite de calitate superioară și acordând credite unor debitori de calitate inferioară, dar care aveau un *yield* mai bun. Dar la acel moment acordul a fost considerat un compromis bun deoarece tehnologia managementului riscului nu era suficient de dezvoltată pentru a permite cerințe de capital mai fin reglate, iar industria bancară avea nevoie de cerințe minime de capital armonizate pentru a contracara declinul capitalului băncilor.

De la acel moment, procesul de alocare a capitalului față de creditele acordate a devenit mai sofisticat, iar multe bănci și-au dezvoltat propriile sisteme de acordare a rating-urilor. Multe bănci au mers mai departe și au utilizat seriile de date istorice referitoare la pierderile din activitatea de creditare pentru a estima media și varianța pierderilor pentru fiecare tip (calitativ) de credit și, astfel, au putut fi estimate

distribuțiile de probabilitate ale pierderilor. Aceste estimări au putut fi utilizate pentru managementul întregului portofoliu de credite astfel încât banca să își poată menține un rating țintă al portofoliului de credite.

În anul 1999, Comitetul de la Basel a decis să rectifice regimul adecvării capitalului pentru a îl adapta schimbărilor în procesul de management al riscului utilizat de bănci și care să acorde acestora mai multă libertate în managementul riscului de credit. În acest sens, în 1999 și 2003, au fost date publicității două proiecte de acord consultative, iar în iunie 2004 a fost publicată versiunea finală a acordului.

Noul acord recunoaște progresele înregistrate în managementul riscului de credit și aduce stimulente prin permiterea utilizării de către băncile cu modele sofisticate de management al riscului a propriilor lor modele. De asemenea este permisă utilizarea derivatelor pe risc de credit pentru acoperirea pozițiilor generate de acordarea de credite.

Acordul este structurat pe trei piloni:

- Pilonul 1: cerințe minime de capital – abordarea cantitativă a cerințelor prudentiale;
- Pilonul 2: supravegherea procesului de adecvare a capitalului;
- Pilonul 3: disciplina de piață – cerințe de raportare mai detaliată instituției de supraveghere și publicului.

Pentru calcularea capitalului necesar, acordul Basel II propune trei abordări diferite:

1. Abordarea standard (*standardised approach*), care este similară cu cea propusă de acordul Basel I, dar folosește ponderi mai rafinate. De asemenea, această abordare permite utilizarea instrumentelor financiare derivate pentru limitarea riscului de credit și reducerea cerințelor de capital.
2. Metodologia bazată pe rating-uri interne de bază (*foundation Internal Rating Based (IRB) approach*), care permite unei bănci să utilizeze propriul sistem de rating, inclusiv utilizarea propriilor calcule privind probabilitățile de intrare în incapacitate de plată (*PD*), dar pierderile înregistrate atunci când contrapartida intră în incapacitate de plată (*LGD*) sunt furnizate de către instituția de supraveghere.

3. Metodologia bazată pe rating-uri interne avansată (*advanced IRB approach*), în care băncile își calculează cerințele de capital pe baza propriilor modele, validate de instituția de supraveghere, inclusiv calculele privind probabilitățile de intrare în incapacitate de plată (*PD*) și pierderile înregistrate atunci când contrapartida intră în incapacitate de plată (*LGD*).

Principalele avantaje aduse de noul acord de capital sunt:

- Urmăresc specificul fiecărei instituții de credit și profilul de risc pe care aceasta îl prezintă;
- Conduce la dezvoltarea pieței agențiilor de rating;
- Asigură diversificarea metodelor privind evaluarea riscurilor și stabilirea cerințelor de capital în contextul evoluției de la o abordare simplificată la abordări avansate;
- Presupune formarea resurselor umane în vederea utilizării eficiente a procedurilor de evaluarea a agențiilor de rating, desfășurarea procesului de supraveghere la nivelul cerințelor Pilonului 2 și validarea modelelor interne ale instituțiilor de credit;
- Stimulează transparența și disciplina de piață.

Principalul dezavantaj al noilor cerințe prudențiale este că acestea presupun alocarea de resurse umane și financiare suplimentare, costuri care pe termen mediu vor fi compensate prin diminuarea cerințelor de capital

VII.2.2. Abordarea standard

În abordarea standard, ponderile sunt acordate în funcție de tipul statului/instituției creditate și în funcție de rating-ul acestora.

Cele mai importante categorii de debitori sunt:

- state, inclusiv băncile centrale;
- autorități locale;
- bănci multilaterale de dezvoltare;
- bănci;
- corporații.

CREDITUL BANCAR
Managementul riscului în procesul de creditare

Debitor	Cerințe de capital					
	AAA la AA-	A+ la A-	BBB+ la BBB-	BB+ la B-	Sub B-	fără rating
State	0%	20%	50%	100%	150%	100%
Banci Opțiunea 1 (a)	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Opțiunea 2 (b), (c)	20% (20%)	50% (20%)	50% (20%)	100% (50%)	150% (150%)	50% (20%)
Corporații	20%	50%	100%	150%	150%	100%

(a) ponderile sunt bazate pe rating-urile statului unde băncile își au sediul social.

(b) ponderile sunt stabilite pe baza rating-ului băncii.

(c) în paranteză sunt prezentate ponderile pentru creditele pe termen scurt (mai mici de trei luni).

Pentru expunerea pe creditul *retail* (care este considerat ca atare de autoritatea de supraveghere) ponderea de risc este de 75 la sută. Conform Basel II, pentru a fi clasificată ca *retail*, expunerea trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie asupra unei persoane fizice sau IMM;
- să fie generată de un anumit produs bancar, de exemplu carduri de credit sau credit de consum;
- să nu depășească mai mult de 0,2 la sută din portofoliul de *retail* recunoscut ca atare de către autoritatea de supraveghere;
- să nu depășească 1 milion de euro pentru orice contrapartidă.

Pentru expunerea pe credite ipotecare, cerința de capital este de 35 la sută, substanțial mai redusă față de ponderea de 50 la sută din Basel II.

Abordarea standard se bazează foarte mult pe rating-urile externe acordate de agenții externe de rating (instituții externe de evaluare a creditelor – *external credit assessment institutions, ECAI*), recunoscute de instituțiile naționale de supraveghere.

Criteriile de eligibilitate pentru companiile de rating sunt:

- Obiectivitate: Metodologia pentru stabilirea rating-urilor trebuie să fie riguroasă, sistematică și validată pe seama experienței istorice. Mai mult, rating-urile trebuie să fie continuu reevaluate și să răspundă modificării situației financiare a debitorului. Înainte de a fi recunoscută de către supraveghetor, metodologia de acordare a rating-ului pentru fiecare segment de piață, inclusiv testarea acesteia, trebuie să fie aplicate de cel puțin un an, preferabil trei.

- **Independență:** Agenția externă de rating trebuie să fie independentă și să nu fie subiect al presiunilor politice sau economice care pot influența rating-ul. Procesul de stabilire a rating-ului trebuie să fie cât mai lipsit de constrângeri posibil, constrângeri ce pot apărea în situația în care compoziția consiliului de administrație sau structura acționariatului instituției de rating poate fi acuzată de creare de conflict de interese.
- **Acces internațional/transparență:** Rating-ul individual trebuie să fie disponibil și neîngrădit atât către utilizatori naționali, cât și către utilizatori internaționali. În plus, metodologia generală de acordare a rating-urilor trebuie să fie public disponibilă.
- **Transparență (*disclosure*):** Instituția de rating trebuie să dea publicității următoarele informații: metodologiile de acordare a rating-urilor, inclusiv definiția intrării în incapacitate de plată, ratele curente de intrare în incapacitate de plată pentru fiecare categorie de rating și probabilitățile de tranziție dintr-o categorie de rating în alta.
- **Resurse:** Compania de rating trebuie să aibă suficiente resurse pentru a acorda rating-uri de calitate superioară. Aceste resurse trebuie să permită contactul permanent cu nivelurile superioare și operaționale ale entităților al căror rating îl evaluează pentru a adăuga valoare rating-ului acordat. Evaluările trebuie să se bazeze pe metodologii care combină abordările cantitative și calitative.
- **Credibilitate:** Într-o anumită măsură, credibilitatea este derivată din criteriile de mai sus. În plus, dependența utilizatorilor independenți (investitori, societăți de asigurare, parteneri comerciali) de rating-urile furnizate este o dovadă a credibilității instituției de rating. Credibilitatea este, de asemenea, influențată de existența procedurilor interne care împiedică utilizarea nepotrivită a informației confidențiale.

Acordul Basel II recunoaște tehnicile de reducere a riscului de credit prin colateralizare, garanți și derivative pe risc de credit.

În privința colateralului, sunt permise două modalități de tratare a acestuia. Cea mai simplă abordare este similară cu cea a acordului Basel I, conform căreia ponderea de risc a creditului este înlocuită cu ponderea de risc a colateralului, care nu poate fi mai mică de 20 la sută. Cealaltă abordare, mai avansată, pentru a proteja banca împotriva

volatilității prețului colateralului, se bazează ajustarea prețului de piață al colateralului prin aplicarea de ponderi (*haircuts*), care fie sunt furnizate de supraveghetor (pe bază de criterii cantitative și/sau calitative), fie sunt calculate intern. Apoi valoarea ajustată de piață a colateralului este dedusă din valoarea brută a creditului acordat, obținându-se astfel expunerea ajustată care apoi este înmulțită cu ponderea de risc corespunzătoare.

Astfel, pentru o tranzacție colateralizată, expunerea după procedura de reducere a riscului (*risk mitigation*), este calculată după cum urmează:

$$E^* = \max\{0, [E \cdot (1 + He) - C \cdot (1 - Hc - Hfx)]\},$$

unde:

E^* reprezintă valoarea expunerii după procedura de diminuare a riscului;

E – valoarea curentă a expunerii;

He – *haircut*-ul aplicat expunerii respective;

C – valoarea curentă a colateralului primit;

Hc – *haircut*-ul aplicat colateralului respectiv;

Hfx – *haircut*-ul aplicat pentru reducerea riscului valutar (*currency mismatch*) datorat faptului exprimării în valute diferite a expunerii și a colateralului.

Atunci când colateralul este format dintr-un coș de active, *haircut*-ul aplicat coșului de active este: $H = \sum_i a_i H_i$, unde a_i reprezintă ponderea activului (măsurată în unități monetare) în coș și H_i - *haircut*-ul aplicat activului respectiv.

Colateralul acceptabil conform ambelor abordări reprezintă:

- bani sau depozite;
- titluri financiare cu rating de cel puțin BB-, emise de guverne sau entități publice;
- titluri financiare emise de corporații care au rating de cel puțin BBB-;
- acțiuni ce fac parte dintr-un indice principal;
- aur.

În plus, abordarea avansată acceptă acțiuni care nu fac parte dintr-un indice principal, dar sunt tranzacționate pe o piață principală, obligațiuni fără rating emise de instituții bancare, titluri de investiții colective și ale fondurilor mutuale.

Pentru a utiliza aceste tipuri de colateral, o bancă trebuie să îndeplinească standarde referitoare la:

- certitudinea legală a documentației utilizate;
- cerința ca activele utilizate pentru reducerea riscului să aibă o corelație redusă cu creditele al căror risc îl reduc;
- robustețea politicilor de management al colateralului.

Propunerile referitoare la garanți și compensarea bilanțieră (*balance sheet netting*) lărgesc aria garanților eligibili sau a furnizorilor de contracte derivate pe risc de credit, prin recunoașterea protecției pentru riscul de credit furnizate de guverne sau bănci cu o pondere de risc inferioară celei a debitorului și de alte entități cu rating A-sau superior. Această ultimă categorie include protecția oferită de compania mamă, subsidiare sau afiliate ale debitorului atunci când acestea au o pondere de risc inferioară celei a debitorului.

Similar ca și pentru colateral, și în cazul compensării se stabilesc *haircut*-uri. Astfel, expunerea obținută după utilizarea unui contract de compensare (*master netting agreements*) este:

$$E^* = \max\{0, [(\sum(E) - \sum(C)) + \sum(E_s + H_s) + \sum(E_{fx} \cdot H_{fx})]\},$$

unde:

E^* reprezintă valoarea expunerii după procedura de diminuare a riscului;

E – valoarea curentă a expunerii;

H_e – *haircut*-ul aplicat expunerii respective;

C – valoarea colateralului primit;

E_s – valoarea absolută a poziției nete într-un anumit titlu financiar;

H_s – *haircut*-ul aplicat E_s ;

E_{fx} – valoarea absolută a poziției nete într-o monedă diferită față de moneda de compensare (*settlement currency*);

H_{fx} – *haircut*-ul aplicat pentru reducerea riscului valutar (*currency mismatch*).

Ca o alternativă la abordarea standard și la estimarea propriilor ponderi pentru colateral (abordarea avansată), băncile pot utiliza modelele *value-at-risk* (*VaR*) pentru reflectarea volatilității expunerilor și colateralului pentru contractele *repo* acoperite cu contracte bilaterale de netuire (compensare).

Utilizarea modelelor *VaR* este permisă numai băncilor ale căror modele interne de risc de piață le-au fost recunoscute de către autoritatea de supraveghere conform Amendamentului privind Riscul de Piață (*Market Risk Amendment*). Băncile care nu au primit o asemenea autorizare pot cere separat (față de Amendamentul privind Riscul de Piață) recunoașterea de către instituția de supraveghere a modelelor de risc de piață pentru tranzacțiile de tip *repo*. Aceste modele vor fi autorizate numai dacă banca poate dovedi calitatea modelului folosit prin date privind testarea rezultatelor acestuia pe o perioadă de cel puțin un an¹.

În acest context, expunerea pentru băncile care folosesc modele interne de risc de piață este:

$$E^* = \max \{0, [(\sum(E) - \sum(C) + \text{multiplicator} \times \text{rezultatul modelului VaR})]$$

În calcularea cerințelor de capital, băncile vor utiliza rezultatul modelului *VAR* (valoarea *VAR*) aferent zilei lucrătoare anterioare.

În privința garanțiilor și contractelor derivate pe risc de credit, cerințele operaționale ce trebuie îndeplinite sunt:

- acestea trebuie să fie o creanță directă asupra vânzătorului de protecție și trebuie să se refere explicit la expunerea (sau grupul de expuneri) specific, astfel încât protecția să fie clar definită și inatacabilă;
- contractul trebuie să fie irevocabil; contractul nu trebuie să aibă nici o clauză care să specifice că vânzătorul de protecție poate, unilateral, să renunțe la asigurarea protecției de risc de credit sau să majoreze costul asigurării protecției în cazul în care calitatea creditului se deteriorează;
- contractul să fie necondiționat;

¹ Instituția de supraveghere cotează aceste modele funcție de erorile generate în zona verze, zona galbenă și zona roșie și funcție de zona căreia îi aparține modelul acordă un multiplicator pentru valoarea *VaR*.

- contractul să nu aibă nici o clauză care să îi permită vânzătorului de protecție să întârzie plata despăgubirii în cazul producerii evenimentului de credit.

Dacă protecția este denominată într-o altă valută, valoarea acesteia va fi redusă prin aplicarea unui *haircut*, după cum urmează:

$$G_A = G \cdot (1 - H_{FX}),$$

unde:

G reprezintă valoarea nominală a protecției pentru riscul de credit,

H_{FX} – *haircut*-ul aplicat;

G_A – valoarea efectivă a garanției.

În cazul când există diferențe de maturitate între instrumentul care asigură protecția pentru riscul de credit și instrumentul de credit, valoarea protecției pentru riscul de credit va fi ajustată după cum urmează:

$$Pa = P \times \frac{t - 0.25}{T - 0.25}$$

unde:

Pa reprezintă valoarea protecției pentru risc de credit ajustată pentru diferențe de maturitate,

P – valoarea protecției pentru risc de credit ajustată pentru orice *haircut*-uri,

$t = \min (T, \text{maturitatea reziduală a contractului de protecție})$ exprimată în ani,

$T = \min (5, \text{maturitatea reziduală a expunerii la risc de credit})$ exprimată în ani.

VII.2.3. Abordarea bazată pe rating-uri interne

Această metodă permite băncilor să își determine cerințele de capital pentru diverse expuneri utilizându-și propriile estimări pentru o parte sau toate componentele riscului. Acestea includ:

- probabilitatea de intrare în incapacitate de plată a debitorului (*probability of default, PD*);
- pierderea înregistrată de bancă (ca procent din valoarea expunerii) în cazul în care debitorul intră în incapacitate de plată (*loss given default, LGD*);
- expunerea în momentul intrării în incapacitate de plată a debitorului (*exposure at default, EAD*);
- maturitatea efectivă a instrumentului de credit (*effective maturity, M*);

CREDITUL BANCAR
Managementul riscului în procesul de creditare

Utilizarea metodologiei proprii de estimare a acestor componente ale riscului de credit face obiectul aprobării de către autoritatea de supraveghere, iar în anumite cazuri, băncile vor trebui să folosească, pentru una sau mai multe dintre componentele riscului, valori furnizate de către autoritatea de supraveghere.

Cap. VIII. Studiu de caz

Exemplu privind creditarea unei societăți comerciale în cadrul B.C.R.

Referat de credit

Partea 1 : Elemente definitorii

Nume client: S.C. SECURIT S.A.

Cod fiscal: R 1197

Adresa: Str. Agricultori, sector 2, București

Client din anul: 1991

Cod ramură: 37

Cod departament: 31

Cod formă de proprietate: 34

Giranți: -

Grup (debitor unic) -

Scopul referatului: Aprobarea creditului global de exploatare pentru trimestrul 1 al anului 2005.

Descrierea clientului

S.C. SECURIT S.A. este un client al B.C.R. sector 2 din anul 1991. Datorită unui manageriat bun societatea s-a redresat din 2003, acoperind și pierderile anului 2002, iar din anul 2004, prin încheierea noi contracte cifra de afaceri a crescut față de anul anterior. Obiectul de activitate al societății îl reprezintă prelucrarea de geamuri și oglinzi, transportul, operațiuni de import-export desfășurate în cadrul ramurii de activitate.

Riscuri și metode de reducere

Riscul este determinat de potențiale probleme de lichiditate, de un grad de îndatorare ridicat determinat de greutățile apărute în derularea contractelor, ca urmare a capacității reduse de plată a beneficiarilor interni. Pentru reducerea riscurilor se impune supravegherea permanentă a operațiunilor de încasări și plăți derulate prin bancă, precum și o activitate de marketing mai susținută din partea societății, care să-i permită atragerea de noi clienți în condiții avantajoase.

Propuneri privind limita totală:

- angajamente din perioada anterioară 881.000 RON (credit global de exploatare 881.000 RON);
- angajamente noi propuse 798.000 RON (credit global de exploatare 798.000 RON).

Riscul asupra clientului

Din analiza criteriilor cuantificabile s-au obținut 16 puncte, iar prin coroborare cu criteriile necuantificabile s-a propus încadrarea societății în categoria B de performanță economico-financiară, cu un serviciu al datoriei “bun”, creditul fiind calificat “în observație”.

Informații despre limite:

- limita precedentă:
- IIS = 881.000 RON, Riscul total = IIS = 881.000 RON
- limita nouă:
- IIS = 798.000, Riscul total = IIS = 798.000 RON

Unde, IIS reprezintă creditul acordat pe termen scurt garantat prin ipotecă, gaj. Riscul asociat acestui tip de credit este 100%.

Statutul juridic: societate pe acțiuni

Proprietari: P.A.S. 40%, alți acționari 60 %.

Conducere: director general, director economic, director comercial, director producție.

Auditori: nu

Relații cu alte bănci: da - BRD

Data înființării : 1991

Excepție de la politica băncii : nu

Nivel final de competență : B.C.R. sucursala sector 2

Ultima revizuire a calității: ianuarie 2004

Documentația revăzută la data: 09.01.2004.

Descriere tranzacție: credit global de exploatare în valoare de 798.000 RON în vederea acoperirii deficitului de resurse pe perioada trimestrului 1 2005.

Sursa de rambursare: venituri ce decurg din întreaga activitate.

Garanții:

- ipoteca de rangul 1 asupra unui teren în suprafață de 572 mp și clădirea administrativă aferentă terenului (demisol + parter) în valoare de 685.000 RON;
- gaj general asupra întregului patrimoniu al societății;
- contract de gaj fără deposedare în valoare de 460.000 RON;
- bilet la ordin în valoare de 798.000 RON.

Termen de rambursare: 09.04.2005

Preț: dobânda de 19% pe an, revizibilă în funcție de dobânda pieței și serviciul datoriei.

Informații financiare

1. Bilanț (sumele sunt exprimate în mii RON)

Activ	nov. 2004	Pasiv	nov. 2004
Active imobilizate	2.009	Pasive pe termen lung	1.378
Active realizabile	627	Datorii cu scadența < 1an	684
Trezoreria pozitivă	282	Trezoreria negativă	856

2. Contul de profit și pierdere (sumele sunt exprimate în mii RON)

Denumire indicatori	Sume
Cheltuieli de exploatare	7.173
Venituri din exploatare	7.757
Rezultatul din exploatare	584
Cheltuieli financiare	895
Venituri financiare	263
Rezultatul financiar	-332
Cheltuieli excepționale	9
Venituri excepționale	0
Rezultatul excepțional	-9
Rezultatul brut	243
Rezultatul net	194
CAF	242

Nivel 1 - Societatea a realizat un fond de rulment negativ, respectiv un deficit al pasivelor pe termen lung față de activele imobilizate. Acest lucru se datorează achiziționării în anii 2003 și 2004 a unor mijloace fixe ce au dus la mărirea activelor

imobilizate fără a se mări capitalul social în aceeași proporție. În prezent societatea va efectua o reevaluare a activelor imobilizate în vederea măririi capitalului social.

Nivel 2 - Nevoia de fond de rulment este negativă reflectând existența creditelor pe termen scurt.

Nivel 3 - Trezoreria netă (diferența dintre trezoreria pozitivă și trezoreria negativă) este negativă, ceea ce dovedește că finanțarea activelor realizabile se face cu credite bancare pe termen scurt, iar scăderea fondului de rulment se datorează creșterii activelor imobilizate.

Societatea înregistrează o evoluție pozitivă a rezultatului în decursul celor 3 ani comparați. Dacă în anul 2002 societatea a înregistrat pierdere, în 2003 societatea reușește să acopere această pierdere obținând un profit de 9.000 RON, iar în 2004 profitul brut de 243.000 RON reliefează redresarea societății.

Partea 2 : Detalii semnificative privind creditul

Afacerea, riscul de ramură și de țară

Societatea prelucrează o gamă variată de oglinzi și geamuri, de la oglinzi simple până la oglinzi de tip venetiene, oglinzi cu și fără fazet, geamuri de diverse tipuri, inclusiv parbrize și laterale.

Societatea comercializează aceste produse prin magazin propriu obținând venituri și din activitatea comercială. În obiectul de activitate al societății intră și transportul acestor produse, cât și activități de import-export.

În anul 2005 societatea a încheiat contracte la nivelul de 9.850.000 RON, din care aferent trimestrului 1, 2.760.000 RON.

Societatea efectuează și export prin comisionarul S.C. ROMSIT S.A., dar efectuează și importuri de la S.C. GLAVUNION din Cehia.

În perioada 2003 – 2004 societatea a achiziționat mijloace fixe în vederea re tehnologizării cu implicații în creșterea rentabilității activității de prelucrare a oglinzilor și geamurilor. Nu există informații cu privire la activitatea altor societăți similare și de aici lipsa unor aprecieri privind riscul de ramură.

Structura creditului, riscul garanției

S.C. SECURIT S.A. solicită acordarea unui credit global de exploatare la nivelul sumei de 798.000 RON pentru finanțarea activității curente. Din analiza fluxului de lichidități pe trimestru 1 al anului 2005 a rezultat un deficit de resurse de 1.258.000 RON pentru luna ianuarie 2005. Din acest deficit, 798.000 RON urmează a fi acoperit prin acordarea unui credit global de exploatare, iar diferența prin alte tipuri de credite. În ceea ce privește garanțiile prezentate de societate, riscul este diminuat de existența unor garanții reale care pot fi transformate în lichidități.

Riscul financiar

Societatea înregistrează la 31.12.2004 o creștere a activelor imobilizate cu 1.148.000 RON față de anul anterior datorită creșterii imobilizărilor corporale, prin achiziționarea de mijloace fixe, cât și a datoriilor cu scadența mai mare de 1 an (credite comerciale pentru achiziția de mijloace fixe). Activele realizabile înregistrează o scădere de 316.000 RON în anul 2004 față de anul anterior datorită micșorării datoriilor cu scadența mai mare de 1 an. Trezoreria pozitivă înregistrează un salt considerabil în anul 2004 față de 2003, respectiv de 199.000 RON, ceea ce reprezintă disponibilitățile cash ale societății la data analizei. Nivelul capitalurilor proprii în sens strict a crescut de la 560.000 cât reprezenta în anul 2003 la 755.000 RON în 2004, creștere care se bazează în primul rând pe obținerea de profit și nu pe majorarea capitalului social. Din datoriile financiare cu scadența mai mică de 1 an la 31.11.2004 ponderea principală o dețin creditele bancare în sumă de 856.000 RON.

În ceea ce privește riscul afacerii societatea a demonstrat în decursul ultimilor 2 ani o preocupare managerială pentru extinderea afacerii prin achiziționarea de utilaje performante, încheierea de contracte cu noi beneficiari și înregistrarea de profit.

Referitor la riscul clientului se menționează faptul că societatea este un client vechi al băncii, achitându-și datoriile față de bancă, neînregistrând niciodată datorii restante.

Contul de profit și pierdere al societății grupează fluxurile reale, financiare și excepționale, care atestă capacitatea societății de a atrage surse cu costuri reduse și de a utiliza eficient resursele proprii. Amortizarea adăugată la profitul realizat

(45.000 + 194.000) reflectă fluxul de fonduri care este generat de profit, deoarece amortizarea nu implică variații de fonduri la nivelul numerarului.

Cifra de afaceri la 30.11.2004 este mult superioară anilor precedenți, respectiv 6.707.000 RON, aceasta fiind consecința creșterii numărului de contracte în anul 2004, a producției realizate. Societatea înregistrează o creștere a marjei comerciale de 148.000 RON în anul 2004 față de anul anterior datorită creșterii vânzărilor zilnice prin magazinul propriu, media vânzărilor zilnice fiind de 4.000 RON. Marja industrială reprezintă valoarea nou creată care înregistrează o creștere de aproape 3 ori în anul 2004 față de anul anterior, ceea ce dovedește creșterea activității de producție și prelucrării de geamuri și oglinzi. Rezultatul din exploatare este în valoare de 584.000 RON și reflectă rentabilitatea economică a societății din activitatea de exploatare, ceea ce evidențiază o creștere a rentabilității economice comparativ cu ceilalți ani.

Relația cu B.C.R.

Societatea este clientul băncii de la înființare. Societatea a beneficiat de credite de la B.C.R. sector 2 pe care le-a rambursat la termen inclusiv dobânzile aferente. Clientul își derulează toate operațiunile de încasări și plăți numai prin B.C.R. Societatea înregistrează disponibilități valutare scăzute în cont la B.C.R. și BRD.

S.C. SECURIT S.A. a înregistrat un **scor** de 16 puncte în urma stabilirii performanțelor economico-financiare, iar prin coroborare cu criteriile necuantificabile s-a propus încadrarea societății în categoria B de performanță economico-financiară, cu un serviciu al datoriei “bun”, creditul fiind calificat “ în observație ”.

Indicatorul	Rezultatul	Punctajul
lichiditatea curentă	59%	-2
solvabilitatea	135%	3
gradul de îndatorare generală	287%	-1
viteza de rotație a activelor circulante	7,83	2
rentabilitatea capitalurilor proprii	32,5%	4
acoperirea dobânzii	4,34%	3
dependența de piețele de aprovizionare și desfacere	At,Dt > 50,1%	2
garanții	ipoteka, gajul fără deposedare	5

CREDITUL BANCAR
Studiu de caz

Acordarea punctajului pe baza modelului de *credit scoring* este prezentată în Anexa nr. 1.

Nivelul creditului acordat societății SECURIT S.A. are la bază **analiza fluxului de lichidități**. (sumele sunt exprimate în mii RON):

	Ian. 2005	Feb. 2005	Mar. 2005
Activitatea de investiții			
Intrări de lichidități	0	0	
Iesiri de lichidități	-180	-40	
Deficit	-180	-40	
Flux de lichiditati net	-180	-40	
Activitatea comercială			
Total încasări	800	800	800
Plăți pentru activitatea de exploatare	-881	-881	-881
Flux brut	-81	-81	-81
Plăți pentru impozite și taxe	-72	-50	-50
Plăți de dobânzi	-33	-33	-33
Total plăți (fără exploatare)	-105	-83	-83
Flux net	-186	-164	-164
Fluxul de lichidități			
Fluxul de lichidități net al perioadei	-366	-204	-164
Necesar de lichidități al lunii precedente	-843	-798	-798
Necesar de lichidități curent	-1.209	-1002	-962
Necesarul de lichidități curent va fi finanțat prin:			
- credit global de exploatare	-798	-798	-798
- alte credite	-411	-204	-164

După aprobarea creditului sucursala care acordă efectiv creditul (sector 2) va proceda împreună cu S.C. SECURIT S.A. la încheierea **contractului de credit**.

Anexa nr. 1. Modelul de *credit scoring* utilizat

1. Lichiditatea curentă

Valoarea indicatorului	Numărul de puncte obținute
$Lc \leq 80 \%$	- 2
$80 < Lc \leq 100 \%$	- 1
$100 < Lc \leq 120 \%$	1
$120 < Lc \leq 150 \%$	2
$150 < Lc \leq 170 \%$	3
$Lc > 170 \%$	4

2. Solvabilitatea

Valoarea indicatorului	Numărul de puncte obținute
$S \leq 80 \%$	0
$80 < S \leq 100 \%$	1
$100 < S \leq 120 \%$	2
$120 < S \leq 140 \%$	3
$140 < S \leq 160 \%$	4
$160 < S \leq 180 \%$	5
$S > 180 \%$	6

3. Gradul de îndatorare generală

Valoarea indicatorului	Numărul de puncte obținute
$Gi > 100 \%$	- 1
$80 < Gi \leq 100 \%$	0
$60 < Gi \leq 80 \%$	1
$40 < Gi \leq 60 \%$	2
$Gi \leq 40 \%$	3

4. Viteza de rotație a activelor circulante

Valoarea indicatorului	Numărul de puncte obținute
$Rac \leq 5$	1
$5 < Rac \leq 10$	2
$Rac > 10$	4

5. Rentabilitatea capitalurilor proprii

Valoarea indicatorului	Numărul de puncte obținute
$R_{cp} \leq 0 \%$	0
$0 < R_{cp} \leq 10 \%$	1
$10 < R_{cp} \leq 30 \%$	2
$30 < R_{cp} \leq 50 \%$	3
$R_{cp} > 50 \%$	4

6. Acoperirea dobânzii

Valoarea indicatorului	Numărul de puncte obținute
$0 < Ad \leq 20$	3
$20 < Ad \leq 40$	2
$40 < Ad \leq 60$	1
$30 < Ad \leq 80$	0
$Ad > 80$	-1

7. Dependența de piețele de aprovizionare și desfacere

Aprovizionări din țară în raport cu total aprovizionări $> 50,1 \%$ și desfaceri la export în raport cu total desfaceri $> 50,1 \%$ - 4 puncte

Aprovizionări din import în raport cu total aprovizionări $> 50,1 \%$ și desfaceri la export în raport cu total desfaceri $> 50,1 \%$ - 3 puncte

Aprovizionări din țară în raport cu total aprovizionări $> 50,1 \%$ și desfaceri în țară în raport cu total desfaceri $> 50,1 \%$ - 2 puncte

Aprovizionări din import în raport cu total aprovizionări $> 50,1 \%$ și desfaceri în țară în raport cu total desfaceri $> 50,1 \%$ - 1 punct

8. Garanții

- garanții necondiționate primite de la Guvernul României - 4 puncte

- garanții bancare irevocabile primite de la bănci românești și străine de prim rang - 4 puncte

- depozitul bancar - 4 puncte

- ipotecă - 3 puncte
- gajul cu deposedare - 2 puncte
- gajul fără deposedare - 2 puncte
- cesiunea de creanță - 1 punct
- fidejusiunea - 1 punct
- gajul general - 0 puncte

9. Calculul categoriei de rating

În funcție de numărul de puncte obținute agenții economici se încadrează în următoarele categorii de împrumutați:

- până la 5 puncte - categoria E
- între 6 și 10 puncte - categoria D
- între 11 și 16 puncte - categoria C
- între 17 și 25 puncte - categoria B
- peste 25 de puncte - categoria A

Anexa nr. 2. Contract de credit încheiat între B.C.R. și S.C. SECURIT S.A.

Între Banca Comercială Română SA sucursala sector 2 denumită în prezentul contract "bancă", pe de o parte și S.C. SECURIT S.A. denumită împrumutat a intervenit următorul contract de împrumut:

1. Banca acordă împrumutatului un credit pentru aprovizionare, producție în sumă de 798.000 RON pe termen de 3 luni cu o dobândă curentă de 19 % pe an.
2. Creditul va fi utilizat numai pentru plăți curente.
3. Modalitatea de efectuare a plăților din credite este viramentul ca regulă generală pentru toate plățile, eventualele plăți în numerar vor fi aprobate de bancă ulterior, pe măsura apariției necesităților.
4. Pe parcursul utilizării și rambursării creditului banca poate modifica dobânda în funcție de evoluția inflației și a costului resurselor de creditare, noul procent de dobândă aplicându-se de la data modificării acestuia, la soldul creditului existent.
5. Împrumutatul acceptă nivelul actual al dobânzii curente de 19% pe an, precum și eventualele modificări până la nivelul de 29% pe an, iar în situația în care pe parcursul creditării nivelul dobânzii curente va depăși limitele acceptate inițial, banca se obligă să aducă la cunoștința împrumutatului noul nivel al dobânzii. În cazul în care, ca urmare a comunicării băncii împrumutatul nu va rambursa restul din creditul angajat și dobânzile aferente în termen de cel mult 10 zile de la data luării la cunoștință, banca are dreptul de a considera ca acceptat noul nivel al dobânzii și următoarele, până la rambursarea integrală a creditului, fără îndeplinirea altor formalități.
6. Dobânda și comisionul la împrumutul acordat se calculează și se plătește lunar începând cu luna următoare angajării creditului, inclusiv în perioada de grație când nu se rambursează ratele de credit. Dobânda se încasează de bancă direct din contul curent pe bază de nota contabilă, eliberând împrumutatului un extras de cont și un exemplar al notei contabile privind plata dobânzii.
7. Termenele și ratele de rambursare ale creditului au fost stabilite de comun acord între părți astfel:

CREDITUL BANCAR
Studiu de caz

Nr. crt.	Data scadenței	Rata de rambursat
1	09.04.2005	798.000

8. Creditul se poate rambursa și înainte de scadență, integral sau parțial, caz în care banca va recalcula în mod corespunzător dobânda datorată. Banca poate recupera de la împrumutat eventualele daune reparatorii determinate de retragerea de către banca a creditului ca urmare a nerespectării clauzelor contractuale de către clienți.

9. Nerambursarea la termenele stabilite a ratelor de credit datorate dă dreptul băncii de a percepe o dobândă majorată cu 6 -10 % pe an peste dobânda curentă, iar începând cu ziua scadenței acestea se vor trece la "credite restante până la 30 de zile". În cazul în care în termen de cel mult 30 de zile de la înregistrarea unor sume în contul "credite restante până la 30 de zile" nu se creează disponibil în contul curent pentru rambursarea acestora, începând cu a 31-a zi, creditele respective se vor trece pe bază de note contabile întocmite de ofițerii de credite din contul "credite restante până la 30 de zile" în contul "credite restante peste 30 de zile".

10. Eventualele dobânzi datorate băncii, care nu putut fi încasate până la data de 10 ale lunii, la această dată sau în ziua lucrătoare imediat următoare, vor fi înregistrate în contul "Decontări privind dobânzi de încasat până la 30 zile" și se va urmări recuperarea lor din încasările agenților economici, potrivit legii.

11. împrumutatul se obligă să garanteze creditul în sumă de 798.000 RON și dobânzile aferente cu următoarele garanții constituite în favoarea băncii, astfel:

- gaj asupra întregului patrimoniu activ al societății la data de 31.11.2004 în valoare de 2.919.697 RON;

- bilet la ordin la valoarea creditului;

- gaj fără deposedare în sumă 460.954 RON;

- ipotecă de rang 1 (clădire + teren) 685.151 RON.

Total 4.065.802 RON

12. Drepturile de despăgubire ce vor rezulta din contractele de asigurare încheiate pentru bunurile admise în garanție sunt cesionate în favoarea băncii.

13. Banca are dreptul să verifice, inclusiv la sediul împrumutatului, respectarea condițiilor în care s-a acordat creditul, existența permanentă și integritatea garanțiilor asiguratorii pe toată perioada creditării.

14. Înstrăinarea, degradarea, păstrarea sau utilizarea bunurilor admise în garanție în condiții necorespunzătoare, precum și minusurile de garanție constatate, dau dreptul băncii de a retrage creditul negarantat înainte de scadențele stabilite.

15. Împrumutatul se obligă:

- să utilizeze creditul aprobat numai în scopul pentru care a fost acordat;
- să restituie băncii creditul utilizat și să achite dobânda și comisioanele bancare la termenele prevăzute în contract;
- să respecte prevederile instrucțiunilor și normelor de lucru ale băncii și să reflecte corect și la zi în evidențele sale contabile toate operațiunile privind acordarea utilizarea și rambursarea creditului;
- să depună la bancă la termenele stabilite de Ministerul Finanțelor bilanțul contabil;
- să pună la dispoziția băncii toate documentele solicitate, precum și orice alte documente privind garanțiile, bunurile cumpărate sau realizate din credit;
- să menționeze pe documentele de plată poziția din documentații unde se regăsește cheltuiala, precum și sursa din care se efectuează plata.

16. Banca va anula creditul aprobat, în cazul furnizării de către împrumutat a unor date nereale, trecând la rambursarea acestuia după expirarea unui termen de preaviz de 5 zile, dat în scris.

17. Banca nu preia riscul politic sau cel ce decurge din calamitățile naturale și nu răspunde de autenticitatea documentelor prezentate de împrumutat.

18. Relațiile reciproce dintre părțile contractante, nereglementate prin prezentul contract sunt supuse regulilor generale de creditare precum și celorlalte instrucțiuni și norme ale băncii în vigoare în prezent.

19. Împrumutatul se obligă să declare băncii dacă are contracte de credite și cu alte societăți bancare și care sunt garanțiile acestora.

20. Clauze specifice. Societatea se obligă ca în termen de maxim 30 de zile de la data acordării creditului să constituie garanții reale (ipoteka, gajul) la nivelul creditului acordat plus dobânda aferentă perioadei de 90 de zile.
21. Litigiile de orice fel dintre părțile contractante și nerezolvate pe cale amiabilă vor fi soluționate de instanțele judecătorești competente.
22. Prezentul contract are valoare de înscris autentic și constituie titlu executoriu.
23. Modificarea prevederilor prezentului contract poate fi făcută numai prin acordul ambelor părți pe baza unui act adițional.

Cap. IX. Concluzii

1. Actele normative care reglementează activitatea de creditare a băncilor comerciale corespund întrutotul legislației Uniunii Europene.

Astfel:

- Legile 485/2003 și 443/2004 care amendează Legea bancară nr. 58/1998 au implementat prevederile Directivei 2000/12/EC;
- Ordonanța Guvernului nr. 6/2004, aprobată de Legea nr. 119/2004, transpune în legislația românească prevederile Directivei 97/5/EC privind transferurile transfrontaliere;
- Ordonanța Guvernului nr. 9/2004 aprobată și modificată prin legea nr. 119/2004 armonizează legislația românească cu Directiva 2002/47/EC privind contractele de garanții financiare;
- Ordonanța Guvernului nr. 10/2004 privind reorganizarea judiciară și falimentul instituțiilor de credit, aprobată și modificată de Legea nr. 278/2004 implementează Directiva 2001/24/EC;
- Norma BNR 5/2004 referitoare la adecvarea capitalului instituțiilor de credit transpune în legislația românească Directiva 93/6/EC cu modificările ulterioare.

2. După un trend descendent de peste 10 ani, în care creditul neguvernamental a scăzut de la o valoare de 80 la sută din PIB (în anul 1990) la 9 la sută din PIB (valoarea atinsă în anul 2000), anul 2001 a reprezentat punctul de schimbare a trendului descendent și de reluare a creșterii creditării.

Ulterior creditul neguvernamental a înregistrat rate reale de creștere de peste 20% pe an. Cea mai mare parte din creditul neguvernamental este deținută de creditul în valută.

Începând cu anul 2002, cea mai spectaculoasă evoluție a înregistrat-o creditul către persoanele fizice (de consum și ipotecar)

3. Având în vedere aceste evoluții, și posibilul impact al acestora asupra contului curent și stabilității financiare în România, Banca Națională a României a luat o serie de măsuri pentru a limita atât creșterea creditului în valută cât și ritmul accelerat de majorare a creditului destinat populației.

Cele mai importante acte normative adoptate în acest sens sunt:

- Legea nr. 190 din 09/12/1999 cu modificările ulterioare, care reglementează condițiile de acordare a creditului ipotecar, impunând condiții în privința valorii garanțiilor (ca procent din creditul acordat);
- Legea nr. 289 din 24.06.2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 06.07.2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice, care reglementează condițiile de împrumut ale persoanelor fizice și impune condiția ca ratele (din principal) și dobânda să reprezinte cel mult 30% din veniturile nete ale solicitantului și ale familiei sale, calculate ca diferență între veniturile totale și angajamentele evidențiate în declarații;
- Norma 11/2005 care încearcă limitarea creditării în valută impunând ca expunerea unei instituții de credit din credite în valută acordate persoanelor fizice și juridice, altele decât instituțiile de credit, înainte de deducerea provizioanelor specifice de risc de credit, nu poate depăși 300% față de fondurile proprii.

4. În iunie 2004, Banca Reglementelor Internaționale, cu sediul la Basel, a emis noile recomandări privind Convergența Internațională a Măsurii și Standardelor de Capital (Acordul Basel II). Acesta asigură un cadru mai flexibil pentru stabilirea cerințelor de capital, adecvat profilului de risc al instituțiilor de credit, creând totodată premisele pentru stabilitatea sistemului financiar.

Acesta este structurat pe trei piloni:

- Pilonul 1: cerințe minime de capital – abordarea cantitativă a cerințelor prudentiale;
- Pilonul 2: supravegherea procesului de adecvare a capitalului;
- Pilonul 3: disciplina de piață – cerințe de raportare mai detaliată instituției de supraveghere și publicului.

Principalele avantaje aduse de noul acord de capital sunt:

- Urmărește specificul fiecărei instituții de credit și profilul de risc pe care aceasta îl prezintă;
- Conduce la dezvoltarea pieței agenților de rating;
- Asigură diversificarea metodelor privind evaluarea riscurilor și stabilirea cerințelor de capital în contextul evoluției de la o abordare simplificată la abordări avansate;
- Presupune formarea resurselor umane în vederea utilizării eficiente a procedurilor de evaluarea a agenților de rating, desfășurarea procesului de supraveghere la nivelul cerințelor Pilonului 2 și validarea modelelor interne ale instituțiilor de credit;
- Stimulează transparența și disciplina de piață.

Principalul dezavantaj al noilor cerințe prudențiale este că acestea presupun alocarea de resurse umane și financiare suplimentare, costuri care pe termen mediu vor fi compensate prin diminuarea cerințelor de capital.

Bibliografie

Legislație

- [1] 300L0012 – Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions, amendată de 300L0028 – Directive 2000/28/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 amending Directive 2000/12/EC relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions
- [2] 32001L0024 - Directive 2001/24/EC of the European Parliament and of the Council of 4 April 2001 on the reorganisation and winding up of credit institutions
- [3] 32002L0047 - Directive 2002/47/EC of the European Parliament and of the Council of 6 June 2002 on financial collateral arrangements
- [4] 386L0635 (Annual and Consolidated Accounts Directive) – Council Directive 86/635/EEC of 8 December 1986 on the annual accounts and consolidated accounts of banks and other financial institutions
- [5] 397L0005 (Cross-Border Credit Transfers Directive) – Directive 97/5/EC of the European Parliament and of the Council of 27 January 1997 on cross-border credit transfers
- [6] 393L0006 (Capital Adequacy Directive) – Council Directive 93/6/EEC of 15 March 1993 on the capital adequacy of investment firms and credit institutions (Annex V), modificată de 398L0031 – Directive 98/31/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 amending Council Directive 93/6/EEC on the capital adequacy of investment firms and credit institutions și de 398L0033 – Directive 98/33/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 amending Article 12 of Council Directive 77/780/EEC on the taking up and pursuit of the business of credit institutions, Articles 2, 5, 6, 7, 8 of and Annexes II and III to Council Directive 89/647/EEC on a solvency ratio for credit institutions and Article 2 of and Annex II to Council Directive 93/6/EEC on the capital adequacy of investment firms and credit institutions

- [7] Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework, Bank of International Settlements, June 2004
- [8] Basel Committee on Banking Supervision, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, Bank of International Settlements, July 1988
- [9] Circulara Băncii Naționale a României nr. 21 din 01/07/2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 521 din 18/07/2002, privind modificarea și completarea Regulamentului nr. 1/2001 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți
- [10] Codul Civil, publicat în Broșura din 26/07/1993 Codul Civil al României
- [11] Codul Comercial, din 27/06/1997, publicat în Broșura din 27/06/1997, Codul Comercial al României
- [12] Codul de Procedură Civilă din 26/07/1993, publicat în Broșura din 26/07/1993, Codul de Procedură Civilă al României
- [13] Hotărârea Guvernului nr. 704 din 14/12/1993, publicată în Monitorul Oficial nr. 303 din 22/12/1993, pentru aprobarea unor măsuri de executare a Legii contabilității nr. 82/1991
- [14] Legea nr. 289 din 24.06.2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 06.07.2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice
- [15] Legea nr. 312 din 28.06.2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 582 din 30.06.2004 privind Statutul Băncii Naționale a României
- [16] Legea nr. 99 din 26/05/1999, publicată în Monitorul Oficial nr. 236 din 27/05/1999, privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice
- [17] Legea nr. 190 din 09/12/1999, publicată în Monitorul Oficial nr. 611 din 14/12/1999, privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare, modificată prin Ordonanța de urgență nr. 201 din 18/12/2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 956 din 27/12/2002, pentru modificarea Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare

- [18] Legea nr. 58 (r1) din 05.03.1998, republicată în Monitorul Oficial nr. 78 din 24.01.2005 privind activitatea bancară, modificată prin Legea nr. 485 din 18/11/2003, publicată în Monitorul Oficial, nr. 876 din 10/12/2003, pentru modificarea și completarea Legii bancare nr. 58/1998
- [19] Legea nr. 64 (r2) din 22/06/1995, republicată în Monitorul Oficial nr. 1066 din 17/11/2004, privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului
- [20] Legea nr. 82 (r3) din 24/12/1991, republicată în Monitorul Oficial nr. 48 din 14/01/2005, Legea contabilității
- [21] Legea nr. 31 (r2) din 16.11.1990, republicată în Monitorul Oficial nr. 1066 din 17.11.2004 privind societățile comerciale
- [22] Legea nr. 58 din 01/05/1934, publicată în Monitorul Oficial nr. 100 din 01/05/1934, asupra cambiei și biletului la ordin, modificată prin Ordonanța Guvernului nr. 11 din 04/08/1993, publicată în Monitorul Oficial nr. 201 din 23/08/1993, pentru modificarea Legii nr. 58/1934 asupra cambiei și biletului de ordin și a Legii nr. 59/1934 asupra cecului
- [23] Norma Băncii Naționale a României, nr. 11 din 08/09/2005, publicată în Monitorul Oficial nr. 840 din 16/09/2005, privind limitarea gradului de concentrare a expunerilor din credite în valută
- [24] Norma Băncii Naționale a României nr. 5 din 24/06/2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 768 din 23/08/2004 privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit, modificată și completată prin Circulara Băncii Naționale a României nr. 30 din 20/12/2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 1249 din 24/12/2004 pentru modificarea și completarea Normelor Băncii Naționale a României nr. 5/2004 privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit și prin Circulara Băncii Naționale a României nr. 18 din 08/06/2005, publicată în Monitorul Oficial nr. 504 din 14/06/2005 pentru modificarea Normelor Băncii Naționale a României nr. 5/2004 privind adecvarea capitalului instituțiilor de credit, cu modificările și completările ulterioare
- [25] Norma Băncii Naționale a României nr. 10 din 27.09.2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 945 din 15.10.2004 privind autorizarea băncilor, instituțiilor emitente de monedă electronică, altele decât băncile, a caselor de

economii pentru domeniul locativ și a sucursalelor din România ale instituțiilor de credit străine

- [26] Norma Băncii Naționale a României nr. 11 din 01.11.2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 1099 din 25.11.2004 privind modificările în situația băncilor, instituțiilor emitente de monedă electronică, altele decât băncile, a caselor de economii pentru domeniul locativ și a sucursalelor instituțiilor de credit străine
- [27] Norma Băncii Naționale a României nr. 15 din 20.12.2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 1276 din 30.12.2004 privind principiile supravegherii pe bază consolidată a instituțiilor de credit
- [28] Norma Băncii Naționale a României nr. 12 din 15.12.2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 51 din 21.01.2004 privind supravegherea solvabilității și expunerilor mari ale instituțiilor de credit
- [29] Norma Băncii Naționale a României nr. 11 din 15/12/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 17 din 09/01/2004, privind supravegherea pe bază individuală și consolidată a fondurilor proprii
- [30] Norma Băncii Naționale a României nr. 17 din 18/12/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 47 din 20/01/2004, privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit intern a instituțiilor de credit
- [31] Norma Băncii Naționale a României nr. 3 din 26/02/2002 publicată în Monitorul Oficial nr. 154 din 04/03/2002 privind standardele de cunoaștere a clientelei modificată prin Norma Băncii Naționale a României nr. 13 din 15/12/2003 publicată în Monitorul Oficial nr. 921 din 22/12/2003 pentru modificarea și completarea Normelor Băncii Naționale a României nr. 3/2002 privind standardele de cunoaștere a clientelei
- [32] Norma Băncii Naționale a României nr. 4 din 25/09/2001 publicată în Monitorul Oficial nr. 631 din 09/10/2001 privind supravegherea pozițiilor valutare ale băncilor, modificată prin Norma nr. 14 din 20/12/2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 1259 din 27/12/2004 pentru modificarea și completarea Normelor

- Băncii Naționale a României nr. 4/2001 privind supravegherea pozițiilor valutare ale băncilor
- [33] Norma metodologică a Băncii Naționale a României nr. 12 din 22/07/2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 626 din 23/08/2002 pentru aplicarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, modificată prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 7 din 03/12/2002, publicat în Monitorul Oficial nr. 906 din 13/12/2002 privind modificarea și completarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit și a Normelor metodologice nr. 12/2002 pentru aplicarea acestuia
- [34] Norma metodologică a Băncii Naționale a României și Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 3 din 17/04/2000, publicată în Monitorul Oficial nr. 174 din 24/04/2000, de aplicare a Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare modificată de Norma Băncii Naționale a României și Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 16 din 18/12/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 940 din 29/12/2003, pentru modificarea și completarea Normelor metodologice nr. 3/2000 de aplicare a Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare; Norma Băncii Naționale a României și Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 1 din 12/01/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 141 din 17/02/2004, pentru modificarea Normelor metodologice ale Băncii Naționale a României și Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 3/2000 de aplicare a Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare și de Norma Băncii Naționale a României și Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 3 din 11/02/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 141 din 17/02/2004, pentru modificarea Normelor metodologice ale Băncii Naționale a României și Comisiei Naționale a Valorilor Mobiliare nr. 3/2000 de aplicare a Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare
- [35] Ordonanța Guvernului nr. 6 din 22/01/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 82 din 30/01/2004, privind transferurile transfrontaliere

- [36] Ordonanța Guvernului nr. 10 din 22/01/2004, publicată în Monitorul Oficial I nr. 84 din 30/01/2004 privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului instituțiilor de credit, aprobată și modificată prin Legea nr. 278 din 23/06/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 579 din 30/06/2004, pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 10/2004 privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului instituțiilor de credit
- [37] Ordonanța Guvernului nr. 9 din 22/01/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 78 din 30/01/2004, privind unele contracte de garanție financiară, aprobată, modificată și completată de Legea nr. 222 din 27/05/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 508 din 07/06/2004, pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 9/2004 privind unele contracte de garanție financiară
- [38] Ordonanța Guvernului nr. 51 (r1) din 28/08/1997, republicată în Monitorul Oficial, nr. 9 din 12/01/2000, privind operațiunile de leasing și societățile de leasing, completată și modificată prin Legea nr. 533 din 25/11/2004, publicată în Monitorul Oficial, nr. 1135 din 01/12/2004, pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 51/1997 privind operațiunile de leasing și societățile de leasing
- [39] Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 1 din 23.02.2001 publicat în Monitorul Oficial nr. 120 din 09.03.2001 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți, modificat prin Circulara Băncii Naționale a României nr. 15 din 26.07.2004 publicată în Monitorul Oficial nr. 689 din 30.07.2004 pentru modificarea Regulamentului nr. 1/2001 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Incidentelor de Plăți
- [40] Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 6 din 24.07.2002 publicat în Monitorul Oficial nr. 566 din 01.08.2002 privind regimul rezervelor minime obligatorii, cu modificările ulterioare
- [41] Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 5 din 22.07.2002 publicat în Monitorul Oficial nr. 626 din 23.08.2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit, modificat prin Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 7 din 03.12.2002 publicat în Monitorul Oficial nr. 906 din

13.12.2002 privind modificarea și completarea Regulamentului Băncii Naționale a României nr. 5/2002 privind clasificarea creditelor și plasamentelor, precum și constituirea, regularizarea și utilizarea provizioanelor specifice de risc de credit și a Normelor metodologice nr. 12/2002 pentru aplicarea acestuia

- [42] Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 4 din 07.04.2004 publicat în Monitorul Oficial nr. 739 din 16.08.2004 privind organizarea și funcționarea la Banca Națională a României a Centralei Riscurilor Bancare
- [43] Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 4 din 01.04.2005 publicat în Monitorul Oficial nr. 297 din 08.04.2005 privind regimul valutar

Tratate, cursuri, monografii

- [44] Basno, Cezar și Nicolae Dardac, 1999, „Riscurile bancare, cerințe prudențiale, monitorizare”, Editura didactică și pedagogică, București
- [45] Basno, Cezar și Nicolae Dardac, 1996, „Operațiuni bancare, instrumente și tehnici de plată”, Editura didactică și pedagogică, București
- [46] Basno, Cezar, Nicolae Dardac și Constantn Floricel, 1995, „Monedă, credit bănci, aplicații și studii de caz”, Editura didactică și pedagogică, București
- [47] Cossin, Didier, 2001, „Advanced Credit Risk Analysis, Financial Approaches and Mathematical Models to Assets, Price, and Manage Credit Risk”, Hugues Pirotte
- [48] Costică, Ionela și Sorin Adrian Lăzărescu, 2005, „Politici și tehnici bancare”, Academia de Studii Economice București
- [49] Dardac, Nicolae și Teodora Vâșcu, 2005, „Monedă și credit. Modulul 1”, Academia de Studii Economice București
- [50] Dardac, Nicolae și Teodora Vâșcu, 2005, „Monedă și credit. Modulul 2”, Academia de Studii Economice București
- [51] Dedu, Vasile, 1999, „Gestiune bancară, Ediția a II-a”, Editura didactică și pedagogică, București
- [52] Hempel, George H. și Donald G. Simonson, 1999, „Bank Management, Text and Cases, Fifth Edition”, John Wiley & Sons

- [53] Howells, P. G. A. și K Bain, 1998, „Money, Banking and Finance”, Pearson Education
- [54] Ionescu, Lucian C., coordonator, 1996, „Băncile și operațiunile bancare”, Editura economică
- [55] Matten, Chris, 2000, „Managing Bank Capital, Capital Allocation and Performance Measurement, Second Edition”, John Wiley & Sons
- [56] Mishkin, Frederik S., 2004, „The Economics of Money, Banking and Financial Markets, International Edition, Seventh Edition”, Pearson Addison Wesley
- [57] Moinescu, Bogdan, 2004, „Management bancar. Note, aplicații și studii de caz”, Academia de Studii Economice București
- [58] Ong, Michael K., 2004, „The Basel Handbook. A Guide for Financial Practitioners”, Incisive Media
- [59] Roxin, Luminița, 1997, „Gestiunea riscurilor bancare”, Editura didactică și pedagogică, București
- [60] Schumpeter, J.A., orig. 1912, „The Theory of Economic Development”, trans. 1934 (Harvard U.P., Cambridge, MA)
- [61] Șaguna, Dan Drosu, 2003, „Drept financiar și fiscal, Curs universitar”, Editura All Beck
- [62] Șaguna, Dan Drosu, 2001, „Tratat de drept financiar și fiscal, Curs universitar”, Editura All Beck
- [63] Thomas, Lyn C., David B. Edelman și Jonathan N. Crook, 2002, „Credit Scoring and Its Applications”, SIAM
- [64] Turcu, Ion, 2004, „Operațiuni și contracte bancare. Tratat de drept bancar, Ediția a V-a”, Volumul 1 și 2, Editura Lumina Lex București
- [65] Turliuc Vasile și Vasile Cocris, 1998, „Monedă și credit”, Editura Ankarom – Iași

Studii, articole din literatura de specialitate

- [66] Beck, Thorsten și Ross Levine, 2002, „Industry Growth and Capital Allocation: Does having a Market- or Bank-based System Matter?”, *Journal of Financial Economics*, 64, pp. 147-180
- [67] Fisman, R., și I. Love, 2004, „Financial Development and Growth in the Short and Long Run”, NBER Working Paper no. 10236
- [68] King, R.G. și R. Levine, 1993, „Finance and Growth: Schumpeter Might be Right,” *Quarterly Journal of Economics*, 108(3), pp. 717-37
- [69] Levine, Ross, 1997, „Financial Development and Economic Growth”, *Journal of Economic Literature*, vol. 35, pp. 688-726
- [70] Rajan, R. și L. Zingales, 2003, „Banks and Markets: The Changing Character of European Finance”, NBER Working Paper 9595
- [71] ***, Octombrie 2003, „Rezultatele sondajului privind evoluția sistemului bancar din România (Sinteză)”, Banca Națională a României
- [72] ***, Aprilie 1999, „Credit Risk Modelling: Current Practices and Applications”, Basle Committee on Banking Supervision, Bank of International Settlements